

2004ko irailaren 19a
LXVII. urtea
1.958 zenbakia
3,20 euro

Sorpresaz betetako ikuskizuna estreinatu du Biarritz baletak Maitaldiar

ARGIA

JAVIER madrazo

"Hurrengo gobernua EAJk, EAk eta EBk osatuko dute,
eta gehiengo osoz gainera"

SOLDADUTZARI EZ
1847ko Tafallan

ELAren XI. KONGRESUA
Litekeena da Jose
Elorrietaren oinordekoa
emakumea izatea

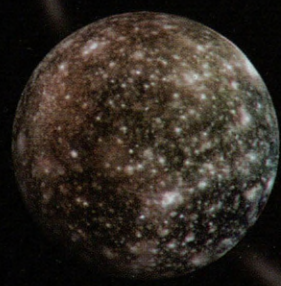
Erremintak

Ingeniaritza linguistikoan dugun ikerketa + garapena + berrikuntza oinarritzko erremintak sortzen eta hobetzen dihardu. Oinarritutako KAPSULA deituriko sistema teknologikoan biltzen dira. Hona hemen:

- Analizatzaile morfologikoa
- Euskararako lematizatzailea
- Espainolerako lematizatzailea
- Kwin: MS Word artxiboetako bilatzailea
- Testu alineatuak ikusteko prototipoa
- Itzulpenak baieztatzekeko prototipoa
- Konkordantziak ikusteko prototipoa
- Batua/bizkaiera itzulpen laguntzailea

Ikerketa

- SARETEK, Zientzia, Teknologia eta Berrikuntzaren Euskal Sarean integratuta gaude.
- Oinarritzko ikerketako proiektuak egiten ditugu Eusko Jaurlaritzaren Zientzia eta Teknologia Plangintzetan (SAIOTEK). Adibide gisa:
 - Lengoaia naturalaren prozesamendua
 - Lengoaia naturalaren prozesamendua informazioaren gestioari aplikatuz
 - Lengoaia naturalaren prozesamendua ezagutzaren gestioari aplikatuz
- Ikerketa aplikatua egiten dugu Eusko Jaurlaritzaren Zientzia eta Teknologia Plangintzetan (INTEK). Adibidez:
 - Itzulpen-laguntzaileak hizkuntza tekniketan oinarrituz
 - Itzulpen laguntzaileak itzulpen-memoretan oinarrituz

Soluzioak

Web/CD-ROM/papera formatuetan soluzioak ondoko alorretan:

- Berriak eta agendak
- Aldizkari eta egunkariak
- Liburutegi eta dokumentazio-zentroak
- Formazio eta autoformazioa
- Jolas interaktiboak
- Denda birtualak
- Bezeroentzako gune pribatuak
- Komunikazio korporatiboa

N UNIBERTSOA

Adur SOFTWARE
PRODUCTIONS

arako taldeak
reminta hauek
ien batzuk:

Adur Software Productions, S. Koop (ASP)

Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria

Tel: 943.37.18.49

e-mail: adur@adur.com

orbitzuak

olkularitza
arritako soluzioen
uneraketa jarraia
munikazio zuzena
perientzia

Larrun 79

MAHAI-INGURUA

Euskal Herriaren geroa gazteen ikuspegitik

- 1970eko hamarkadako belaunaldiaren gogoetak.
- Frankismoaren ondorengo demokraziaren gabeziak.
- Euskal identitatea, burujabetasuna eta militantzia hizpide.
- Gizartean elkarbizitza gauzatzeko itxaropenak eta aukerak.

mahai-ingurua

- ❖ Ur Apalategi
- ❖ Denis Itxaso
- ❖ Ixiar Rozas
- ❖ Gorka Torre

iritzi-egileak

- ❖ Ainara Armendariz
- ❖ Santiago Leoné
- ❖ Jose Luis Padron

Luparekin*Xabier Barandiaran***24****Nagoen lekutik***Josu Iztueta***40****asteko gaia**

- Soldadutzari ez 1847ko Tafallan.

BIXENTE SERRANO IZKO

6**pertsonaia**

- Javier Madrazo: "Ibarretxeri berdin zaio estatu eredu berria, Euskadik estatutu berria badu".

MIKEL ASURMENDI

14**iritziaren leihoa**

- Gora Pro Nobis: ASISKO URMENETA **21**

- Unibertsitarioen trena. INAKI BARCENA **22**

- Agur eta ohore, Txillardegi! TERE IRASTORTZA **23**

- Luparekin: Ez ohiko urte politikoa. **24**

XABIER BARANDIARAN IRASTORZA

- Txandan: Eskerrak Bartzinari. A. EPALTZA **25**

- Hiruko txikian: Eztiarrazi. J.M. OSTOLAZA **25**

- Udazken politikoa. JULEN ZABALO **26**

erdiko kaiera

- Erraldoiak. Haurren beldur eta ilusioa. **27**

MAITANE ALDANONDO

- Biarritz baletaren azken lana. A. GURRUTXAGA **31**

- Ezpalak: KATIXA GARATE **34**

- Argitalpenak: Enkarni Genuari galdezka. **36**

PILAR IPARRAGIRRE

- Denbora-pasak **38**

- Nagoen Lekutik: Filipidesena egiten. **40**

JOSU IZTUETA

- Ihesi: Aturri eta Biduze ibaien artean bizikletan. **42**

ASIER AGIRRESAROBÉ/MUSKILDA TELLABIDE

- Makina bat kontu. JABIER AGIRRE, JAKOBA **46**

ERREKONDO, JOXERRA AIZPURUA

- Sukaldean: Arroz eta hegaluze pastel hotza. **48**

HASIER ETXEBERRIA/DAVID DE JORGE

termometroa

- Euskara Kuban. CECILIA ARROZARENA **49**

- Gazteak eta emakumeak ELAko zuzendaritzara. **53**

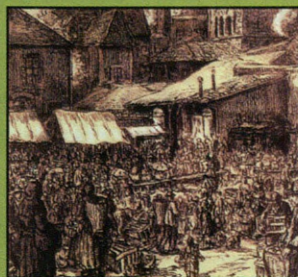
DANIEL UDALAITZ

- Bero-beroan **56**

azkena

- Udan jasotako harri bitxiak. **58**

LOURDES OÑEDERRA

XIX. mende erdialdean nafarrei "odol zerga" zertzone ordaintzea egokitu zitzairen, hots, nafar gazteei soldadutzara joateko garaia iritsi zitzairen, Foruen pribilegioetako bati agur esanez. 1847ko urtarilaren 13an Tafallako Udaletxean urte hartako kintoen zerrenda ipini zuten. Kanoi-bazka bihurtzeko gazteak ez ziren, ordea, isilik geratu eta istiluak hurrengo egunetan luzatu ziren. "Odol zerga"k odola ekarri zuen ordainetan. **6**

1847: Tafalla odoletan**ELAko zuzendaritzara gazteak eta emakumeak**

Azaroaren 26 eta 27an egingo du XI. kongresua ELAk. Sindikatuko afiliatuen %33,71 emakumeak dira eta 35 urte artekoak %24,71. Badi-rudi kongresuko oinarri nagusia zuzendaritzan gertatuko den genero eta belaunaldi aldaketa izango dela. Gainera, litekeena da Jose Elorrietak idazkaritza nagusia utzi eta bere kargua emakumeren baten esku gertatzea. **53**

Javier Madrazo**Ezpatak zorrozten!**

Ezker Batuko koordinatzaile nagusia eta Eusko Jaurlaritzako Etxebizitza eta Gai Sozialetarako sailburua den Javier Madrazo elkarrizketatu dugu kurtsu politiko berri honen hasieran. Elkarrizketan zehar, Ibarretxe Planarekiko adostasunak nahiz desadostasunak adierazi dizkigu. Bestalde, EBK IUREKiko hartu berri duen subiranotasun maila argitu digu. Sestaoko La Naval ontziolaren auzia ere izan dugu hizpide. Gustuak gustu, platera bete-beteta gatzoz. **14**

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendaritzaren albokoa: Pello Zubiria. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Produktzioa: Berdaitz Goia. Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Estibx Eizagirre, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi. Argazkilaria: Dani Blanco. Sustapena: Kike Amonarri. Harpidetzak: Aratz Aranburu. Argitalpenak: Bego Zuza. Bezeroen harrera: Olatz Korta. Publizitatea: Irigo Txinburreta, Añorñi Sorluze. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde. HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 118 euro. Ipar Euskal Herria: 143 euro. Espainia: 118 euro. Beste atzerriak: 150 euro. Airez: 235 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaina Taldeko partaidea da.

Azala: Antza. Azaleko argazkia: Dani Blanco.

Tafallako karriketan barna paseoan, jai nagusien osteko isiltasunaren babesean eta denboraren zurrumbiloan bidaiari, badirudi oraindik senti daitekeela Lau Izkinetan bilduriko hainbat gazteren haserrearen oihartzuna edo Errekoletak Komentuaren parean labana baten sastada, 1847.eko urtarrilaren 12, 13 eta 14 egun urdurietan hiri osoko erraiak lehertu zirenean "odol zergaren" kontra.

BIXENTE SERRANO IZKO

Soldadutza ez 1847ko Tafallan

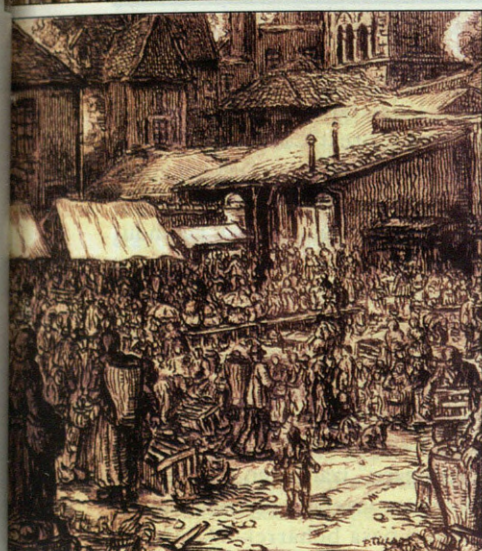
• ASTERO GAIA •

HOTZ ETA EURIA ARI zuen negu minean Zidakosko hirian, 1847.eko urtarrilaren 12an. Lan egiteko aukera gutxi bertako jornalarietzat, gordin eta zakar esnatu zen astearte hartan. Hiriko plazara goizean goiz biltzean ez zuten espero lurjabeen maisu-orderik lan-esku bila, baina zer gerta ere hurbildu behar hurrengo egunean etxeko lapikora fundamentuzko zerbait bota eginen bazuten. Espero bezala, lan-kontratarik ez. Eta gainera, berri kezagarri bat: zintzilik jartzear zegoela Udaletzeko atarian erreklutamendu agindua, urte hartan berriro armadara joan behar baitzuten zenbait gaztek; 18-25 urtetako gizon guztiek osatuko zuten zerrenda eta haien artean eginen agintariak zozketa, zorte txarrekoek "odol zerga" ordaindu behar zutelarik, espeziez printzipioz, hezur-haragizko soldadu gisa.

Jose Mari Espartzak bere *Tafallaren historia*n eta *¡Abajo las quintas! (Kintak kanpora!)* bertze liburu batean dioenez, 12ko egunsentian bertan "oihu iraultzaileak jaurti zireneko mitin" bat hasi zen kinten aurka, hizlariak berri emanen zutela-

ko hurrengo eguneko zozketaz eta Tafallako 298 gazteetarikoz zortzik zortzi urte jasan beharko zutela armadan kanoi-bazka. 13an zintzilik zeuden, izan ere, kintoen izenak Udaletxean. "Gazte saldo bat inguratzen joan zen erromeria gisan, jakin bazekitena egiaztatzeko asmoz: nor bere izena zerrendan sartua ikustera, alegia; areagotzen joan zen egonezina orduak pasa ahala", dio Jose Miguel Gastonek *¡Arriba jornaleros! Los campesinos navarros ante la revolución burguesa (1841-1868) (Gora jornalariok! Nafar laborariak iraultza burguesaren aurrean)* liburuan, bere doktoretzatesiaren mamia biltzen duen horretan. Eta arratsaldeko bortzak aldera manifestazio bat antolatzen hasi omen ziren gazteak. Seietan, dokumentazio judizialak dioenez, "gazteez osaturiko pelotoiak karrikan barrena zebiltzan 'kintak kanpora' oihukatzen". Ez ziren lau bazternahasle, baizik eta, testigu batek asaldaturik zioen bezala, "gazte gehienek oihukatzen zuten gainera".

Zortziak aldera, larri zaurituta suertatu zen

guardia zibil bat, labana batek hozka eginda urdai-
lean eta lurlean zerraldo hiltzat utzia. Zorte txar-
reko guardia, antza denez, bertze pertsona baten
atzetik omen zebiltzalako erasotzaileak. Izan ere,
Kadenako Etxe deiturikoan zegoen ostatzuz
armadako bitartekari bat, garai haietan negozio
bereziak egin ohi zituztenetako bat: aukera
eskaintzen zieten zozketatik zoritxarrean aterata-
ko gazteei soldadutzatik libratzeko, ordezkoko bat
erosten bazuten. Tafallan zegoen bitartekariaren
bila joan omen zen, bada, gazte saldo bat Kade-
nako Etxera, harengan mendeku hartzeko asmoz.
Arriskua ikusiz, hanka egin omen zuen leihotik
"agente komertzialak". Baina bazeuden han zain-
tza egiten bi guardia zibil, etxe hura "auzoak

Tafallako istiluak
izan ziren
larrienak egun
haietan; ez
bakarrak, ordea.
Iruñean, Lizarran
eta Garesen ere
izan ziren. Baina
ezin da esan
liskarrek karlisten
konspirazio
berriekin zerikusia
zutenik.

POBLOS DE NAVARRA HOY

Yanguas y Miranda, altzarien salbatzaile?

Bitxia da 1841.eko legeari eman dioten interpretazioa gero nafar politiko gehienek, bai erregionalistek, bai tankera askotako karlistek, euskal nazionalistek zein sozialistek. "Lege Pakatua"ren kontzeptuari nola eutsi dioten ikusita, edonork erranen luke korrante politiko horiek ontzat eman dutela Lehen Gerra Karlista foruen aldeko eta nafar herriak galduriko gerra bat izan zela. Eta hondamendiaren erdian, hainbat nafarrek, "borondate onekin" batzuen ustez, herriaren beldur bertze batzuen aburuz, foru-etxea gorde —edo erautsi, noren ustez den— ezinean, altzariak gutxienez salbatzea lortu zutela.

Interesatuegia dirudi horrelako ikuspegiak, Aro Modernoko "Foru-itunaren teoriaren" parekoa. Jada XVIII. mendeko azkeneko hamarkadetatik aitzina ilustrazioak eta liberalismoak bultzatu nahi zuten zentralismo eta monarkiaren uniformetasunaren alde zegoen, nafar Gorteetan ere, talde sozial murriz bat, hain zuzen 1841.eko legea erredaktatuko zuena. Aurrerabidearen izenean, aduanak Pirinioetara eramatea eta maiorazkoen, eliz ondasunen eta herri-lurren merkaturatzea —desamortizazioak— ezinbertzekotzat ikusten zituen talde sozial txiki eta aberats hark. Horixe egin zuten 1841.eko legearen bidez, ukitu detailetsu batekin: asmo ekonomiko haiek aurrera eraman eta arrisku karlista geldiaraziko bazuten, nafarrek lortu behar, foruen gaurkotzearen itxurapean, nolabaiteko autonomia administratiboa, halako moldez non "Nafarroak" berak bildu eta kudeatuko zituen bere zergak eta ondare publikoa, lege zentralen irizpideei jarraikiz beti ere. Yanguas y Miranda Diputazioko Idazkariak idatzi zuen aurreproiektua. Legearen itzalpean, Erribera eta Erdialdeko lurjabe handiek euren produktuei espainiar merkaturia irekitzeaz gain, elite urri batek udalen gainekeko tutoretza lortu, herri-lurren salmenten eritmoa bere nahierara neurtu eta probintziako errenta publikoak maneiatu ahal izan zituen, apenas inolako kontrol politikorik gabe hainbat eta hainbat hamarkadetan. Erran dezagun, adibidez, 1885.ean oraindik ere zerga-sistema zuzena herriz herri familia kopuruaren gainean zetzala —*kapitazio* sistema deiturikoa, familien ondasunak funtsean kontuan hartu gabe, hala hola leundu bazuten ere—, liberalismoak ezarri nahi zuen ondasunen gainekeari muzin egiten, arazo teknikoak aitzakia.

Etxe zaharreko altzariak salbatu bainoago, beren neurriko etxe berri oso bat eraiki egin zuten ahur bat familiak, Yanguas y Miranda arkitektu politikoa lagun.

ardoa edan eta dibertitzera joan ohi zireneko" leku bat baitzen. Kanpoaldean zegoen etxea, eta guardietako batek, hurbiltzen ziren gazteen beldur, hirira joatea erabaki zuen laguntza bila. Errepidera atera, baina gazteek begitandu eta jarraitu egin zioten, "gaua benetan iluna izaki", bitartekaria zelakoan, omen. Guardiak, ihesean, "Errekoletak Komentuaren parean" aurrez aurre egin zuen topo "bertze gizon saldo handi batekin eta, bi taldeen artean harrapatuta, arma zuriko kolpe bat eman diote urdailean".

Ez ziren gauzak oraindik bukatu. Bertze talde

bat espartingile baten etxera joan zen, diosku Jose Miguel Gastonek, hor egonen zelakoan ditzosozko bitartekaria, baina berriro ere kale egin eta etxean zeudenen kontra jo zuten. Hiru gazte kanpotar zeuden han ostatur, bat jada erositako ordezko hain zuzen, bertzea "ohore" berdina lortzeko asmoz Tafallan agerturik. Jipoitu egin zituzten "bihozgabeki, dendariak salgai zituen lizarrezko makilez" eta hiritik egotzi, txosten judizialaren arabera. Goizeko lauetan, oraindik ere, jarraitzen zuten liskarrek. Eta egunsentiko zazpiak aldera, "hiri-kanpoaldean,

Yanguas y Miranda Diputazioko idazkaria.

elurzuloaren ondoan, berrehun gazte inguru zeuden bilduta, Udaletxera joan eta kintoen zerrenda erretzeko prest". Haiengana joan ziren hiriko bi alkate-ordeak eta "eskura zuten indar publikoaren erdia, hiritarrengan itzal eraginkorreko bertze pertsona batzuek lagunduta", giroa baretzeko asmoz. Lortu zuten nonbait, baina 14ko goizean bertan armadak hartu zuen hiria, ordena publikoa "berriro ere inondik inora nahasi ezin zedin adinako indar militarrek".

Errepresio judiziala etorriko zen gero. Hamaika gazte auzipetu zituzten hurrengo egunetan. "Eredugarri" izan ziren sententziak: Felipe Mosok hamar urtetako kartzela-zigorra jaso zuen, Ceutan pasa beharrekoak; Martin Zenborain eta Juan de Dios Calvok launa urte penintsulako kartzeleetan; bertze seik, seina hilabete Tafallako espetxean; bertze batek, bi hilabete kartzelaldia; eta azkeneko bat errugabetzat jo zuten. Pixkana-pixkana joan ziren itzultzen hirira edo atxilotuta suertatu ihes egindakoak, eta otsailaren 2an egin zen azkenik zozketa, armadak alerta-egoeran bertan jarraituz. Halere, handik hamar egunetara, Jose Mari Espartzak dioenez, Nafarroa osoan zehar antolatu ziren partidak, gerrillari karlistek eta ihes egindako mutilek osatuta, zazpi urte zirela bukaturiko gerra berpizteko prest egonen balira bezala. Ez zuten lortu, baina adieraztera ematen du horrek Tafallako liskarra бага-itsaso halako batek azaleraturiko zerbait zela.

"Lege paktatua" ren fruitu mingotsak

"Oihu iraultzaileak" entzun zirela 12ko goizeko mitinean diote gero irekiko ziren txosten judizialek. Zer oihuak ote ba? Gure gaurko sorpresarako, "Kintak kanpora!" leloaz gain, "Gora Karlos VI.a! Behera nafar gaiztoak! Behera erregina!" eta antzekoak aditu ziren hurrengo ordu nahasietan, Jose Miguel Gastonek dioskunez. Auzitegiko ertzaina zen lekuko batek adierazten du nola sartu ziren Mariano Osate eta Martin Zenborain kafetegi batean urtarilaren 5 eta 7ko egunkarien bila "jendilajeari azkeneko berriak emateko, Montemolingo Konde delakoaren etorreraz eta asmoez". Montemolingo Kondea, zein eta Karlos VI.a, garaiko karlisten erregegaia zen. Matxinaturiko gazteen artean, bertzalde, hogeita bi urteko igeltsero bat zegoen, Iruñean jaioa baina Tafallan bizi zena, Rada deiturakoa; Lehen Gerra Karlistan ibilia, itzal handiko Jeneral izanen zen Bigarrenen eta Somorrostroko frontean hilko, bonba batek zauritua, 1874.ean.

Tafallako istiluak izan ziren larrienak egun haietan; ez bakarrak, ordea. Han baino lehen, urtarilaren 10ean gertatu ziren Iruñean; gero, Lizarran, 14an; Garesen, 17an... Baina ezin dugu erran liskarrek karlisten konspirazio berriekin zerikusi zutenik, ezta halako sukar bakezale batekin ere. Bergarako Besarkadak Lehen Gerra Karlistari amaiera eman ondoren, urte hartan bertan eman zion akabera Nafarroako Erreinuari ere 1839.eko legeak, "espainiar batasun konstituzionalean" urtuz nafar instituzio eta foruak, guztiz garaile suertatu ziren liberalak, bai Madrilgoak, bai nafarrak, bat eginda asmo hartan. 1839.eko lege lakonikoak epe bat ireki zuen, Hego Euskal Herriko lau Diputazioei entzun eta kontsultatu ondoren, Gobernuak bertze lege zehatzago bat aurkeztu zuen; bigarren honek zehaztuko zuelakoan nola txertatu lau euskal sistema foralak Konstituzio unitario hartan. Horrela egin zuten eta Gorteek onartu Nafarroari bakarrik zegokion 1841.eko Legea,

Goian Errekoletak Komentuaren irudia. Behean, Tafallako planoan ikus dezakegu non kokatzen diren Komentua eta Lau Izkinak izeneko kalea.

dezente beranduago "Lege Paktatua" izena hartuko zuena nafar politikoen ahotan.

Lege horren fruitu gisa ikusi behar ditugu istilu haiek soldadutzaren inguruan, bai eta frankismora arte bertze arlotan suertatuko ziren asko ere: herri-lurren pribatizazioaren, korralizen, zerga-sistemen, bizitzaren garestipenaren... inguruko gatazka sozialak, bertzeak bertze. Lege horren fruitu, diogu, zentzu batean: nafar herri xehea hainbatetan asaldatu zuten kontu haiek ez ziren hasi lege harekin, jada XVIII. mendeko azken hamarkadetan bai zik, baina ordura arte nafar Gorteak eta Diputazioa saiatzen baldin baziren hainbat kontraforu geldiarazten —eta lortu ere batzuetan—, 1841.eko legeak elite berri eta murriztago baten kontrolpean jarri zituen prozesu haiek guztiak, liberalismoak bultzatzen zituen erreformen alde zegoen elitearen eskutik hain zuzen. Eta horrela, beharrezko soldadutzari dagokionez, Madrilgo Gobernuak agindu eta indarrean jarritako erreklutamenduei aurre egiten bazieten ordura arte nafar instituzio gorenak, oraingo egoera berrian, 1841.eko legearekin, nafar Diputazioa izanen zen "odol zerga" betearaziko zuena. 1841.eko legeak bedeinkazio eta legitimitatea eman zion "odol

OLARRONDO JATETXEA

5. zenb. - 20170 Usurbil (Gipuzkoa)
Tel: 943 36 03 76
www.olarrondo.com

Paragabeko ingurune natural batean
160 pertsonentzako jangela
Aproposa eskontzak,
jaunartzeak, bataioak...
Denboraldi menuak eta
menu esberdin ugari
Aparkaleku pribatua

ERRESERBAK
943 36 03 76 telefonoan

zergari", ordura arte kontraforu izandako beharrezko soldadutzari.

Negozio biribila, oztopoak oztopo

Ez zuen negozio kaskarra egin nafar elite berri hark, zereal ekoizle, ardogle eta oliogile ziren familia lurjabe handi gutxi batzuek, merkatai handi ziren bertze batzuek eta goi mailako funtzionari edo kargudun ziren bertze zenbaitek osaturiko elite hark. Nafar instituzio politiko propioei utziz eta Konstituzio zentralistak ezarritako lege berrien laguntzaz, libratu egin ziren familia urri haiek nafar Gorteetan hainbatetan aurkituri-

ko bertze talde sozialen presiotik, aldakuntza liberalak indarrean jartzeko orduan. Izan ere, liberalismoak ezarritako hauteskunde-legearekin, nafarrengandik %1ak -%5ak une progresistetan- bakarrik zuen boto-eskubidea -abertsek, jakina-, bai Madrilgo Kongresurako parlamentariak, bai Nafar Diputazioko zazpi kideak, bai udal zinegotziak hautatzerakoan. Aise zuten, beraz, dena kontrolatzea probintzi eremuan eta interes handieneko udaletan. Eta, horratx negozioaren funtsa, karlismoa eta herriaren foruzaletasuna mamutzar gisa astinduz, jakin zuten ikustarazten Madrilgo liberalai hobe zela autonomia maila bat

Kinten merkatua

Sistema liberalak derrigorrezko zerbitzu militarra gizon gazte guztien gainean ezarri bazuen ere, ez zuen dirurik adin hartako orori armadan harrera emateko. Hortaz, kupoaren eta zozketaren sistema. Urtero jakinarazten zuten zenbat soldadu nahi zituzten, eta probintzia bakoitzari jartzen zioten kupo bat biztanleen arabera. Nafarroan, 474 soldadu kopurua errepikatzen da hainbat urtetan. Probintzia bakoitzean herriz herri zehazten zuten kupo hura, biztanleria irizpide berriro. Eta herrietan egiten zen zozketa 18-25 urtetako gizonen artean, nortzuk joanen ziren erabakitzeke. Zorte txarra zutenek bazuten bide legal bat

libratzeko, prest zegoen ordezkari bat -herriko, probintziako edo lekutako bertze bat- erosten bazuten. Zer erranik ez, familia "onetako" semeek ez zuten soldaduzka egiten.

Sistema haren inguruan, negozioak sortu ziren, hala nola *La Amiga de la Juventud* (Gazteen Laguna), *La Libertadora del Servicio Militar* (Zerbitzu Militarren Askatzailea), *El Consuelo de las Familias* (Familien Kontsolamendua), eta antzeko izenekoak, esperpento batetik ateratakoak izanzen bailiran. Horiezaz gain, *Caja de Seguros y Seguro Mutuo de Quintas* (Aseguru-Kutxa eta Kintetarako Aseguru-Elkargoa), *Empre-*

sa de Sustitución de Quintas (Kinta-Ordezkapenerako Enpresa), izen serioa-goetako negozioak aipatzen ditu, alegia, Jose Miguel Gastonek, Monarkia eremuan. Adibide zehatz bat jartzera, azkenekoak udalei eta familiei bidaltzen zien bere eskaintza: "1847. eko ekainean, 4.300 errealeko salneurrian eskaintzen zuten ordezkari bakoitza. Denboraren poderioz, garestituz joan zen".

Haien antzeko edozein enpresatako "agente komertziala" izanzen zen Tafallan zegoena: guardia zibil gaixo haren gan aurkitu zuten ordezkari merkea, bere "odol zerga" gazte matxinatuei ordaintzerakoan.

Eskualdeko gizonak horrelaxe janzten omen ziren.

ematea Nafarroari arlo administratiboan, batasun konstituzional politiko eta judiziala onartzearen truke: aduanak Ebrotik Pirinioetara eramane zituzten eta Diputazio probintzialak bere esku izanzen zituen nafar baliabide ekonomikoak, euren nahierara erabiltzeko. Nafar elite berri hark prestatu zion Gobernu zentralari 1841. eko legearen aurreproiektua, aldakuntza gutxirekin onartuko zutena Madrilgo Gorteek.

Aldakuntza urri haien artean, hizpide duguna, zerbitzu militarrena: Diputazioak bidalitako aurreproiektuak "odol zerga" nafar Foruen arabera egin beharra proposatzen zuen. Gobernuak erabaki proiektuan eta Gorteek onarturiko legean, ordea, "Nafarroa behartuta gelditzen da, *Erreinuko probintzia guztiak bezala* -gurea da azpimarra-, dagokion gizonezko-kupoa aurkeztera armadak eskatu ohiko eta ezohiko kinta edo erreklutamenduetan". Puntu hau izan zen, prezeski, buruhauste gehienak eman zizkiona elite berri hari, egoera berriaren onurak nafarrei azaltzerakoan. Zintzo aitortzen du arazoa, hogeita hamar urte beranduago, lege haren nafar egileetarik batek bere *Memoria sobre la Modificación de los Fueros de Navarra* (Nafarroako Foru-aldakuntzari buruzko Memoria) izeneko idazkian: "Hau dugu", dio Pablo Ilarregi egileak, "foru-erreformaren legea

Sistema liberal berriak hobekuntza ekonomikoak ekarriko zituelakoan zeuden haren aldekoak. Baina herri xeheak ez zuen inondik ere hobekuntzarik ikusi industrializazioa iritsi arte. 60ko hamarkadan Tafallan agertutako panfletoa irudian.

indarrean jarri zenetik, eraso eta aurkakotasun bizienak jasan behar izan dituen artikulua". Baina bere horretan jarraitzen du txostenean Ilarregik xedapenaren defentsari dagokionez. Azkenean, argudio serio bakarra, ahul-ahula ere: kupoa betetzeko orduan, Diputazioaren eskuetan gelditu zela nola egin.

Bazekien, ongi jakin ere, elite berri hark erraza-go salduko zizkiela nafarrei aldakuntzen onurak bertze gainerako arloetan, soldadutzakoan baino. Azken finean, sistema liberal berriak hobekuntza ekonomikoak ekarriko zituelakoan zeuden haren aldekoak —bertze kontu historiko bat da hobekuntzarik inondik ez zuela ikusi herri xeheak ehun eta hogeitaka urte beranduago industrializazioan sartu arte: hortaz gorago aipaturiko hainbat arlotako liskar sozialak, harik eta Molaren lagunek ezpondetan errepublikarren hilotzak erein zituzten arte—. Baina "odol zergak", zer onura ekarriko

zien nafarrei? Zailtasun hartaz jabeturik, burdin goriari nola, hala heldu zieten legearen 15. xedapeneko azken hitzei —"Diputazioaren esku gelditzen dira zerbitzu hau betetzeko moduak"—, 1841. eko legea eramangarriago egite aldera.

Zerbitzu militarri iheska

Urte hartan bertan eskatu zion armadak lehen kupoa Nafarroari, 474 soldadu guztira, Diputazioak zehaztuz herriz herri zenbat jarri. Laster izutu zen Diputazioa, halere. Sinetsita ei zegoen errekursoak izanen zituela herri bakoitzak nork bere soldaduen ordezkioak erosteko, eta boluntarioak bakarrik joanen zirela armadara. Errealitatea askoz gordinagoa zen: aberatsek bakarrik erredimi zitzaizkuten euren semeak, zozketan hautatuta irtenez gero. Istiluen beldur, bada, udalek bilatu behar izan zituzten fondoak ordezkioak eros-

teko, nola eta euren ondasunei eskua sartzen: bertze negozio-iturri bat, azken batean, tokian tokiko aberatsentzat, udal batzuek herri lurak-eta salgai jartzea baizik ikusi ez zutelako irtenbide. Erran beharrik ez, nortzuk izanen ziren erosleak, eta nortzuk kalte-tuenak. Diputazioa, bere aldetik, saiatu zen memento ez eta urte hartan gutxienez indarrean jar ez zezala Madrilgo Gobernuak kupoa Nafarroan, baina jai.

Garestiegia zitzaizen herriei ordezkioak erostea. Gauzak horrela, kupoen zozketa onartu zuten udalek hurrengo urteetan. Ulergarria da nola joan zen berotzen giroa 1841-1847 artean, hizpide ditugun liskarrak pizteraino. 1843.ean manifestaldi bat Iruñean eta mendialdeko ia herri guztietako ordezkarien bilera bat egin zen Lizason, hainbatetaraino berotuz giroa non urteko kinta egiteari utzi behar izan baitzion Diputazioak, Madrilgo Gobernuaren baimenaz. 1844.ean, "kinta bideraezina izatera heldu da, guztiz", idatzi zuten Diputazioak, berriro lortuz zozketarik ez egitea. 1845 eta 1846.ean, zozketatik libratu zen Nafarroa, baina Diputazioak ordaindu beharko zizkion armadari ordezkioak, atzerapenekin izanda ere. Atzerapenak, noski, zor handiegi bihurtu zitzaizkion nafar instituzio gorenari, eta 1847an lehertu egin ziren gauzak, ikusi dugun bezala. Gainera, urtarrileko istiluen ondoren, urteko kopuruaren bigarren erdia eskatu zen irailean, eta armadak gorputz berezi bat finkatu zuen Garesen bada ezpada ere, erdialdeko edozein herritan sartzeko prest.

1848.ean Diputazioak berak hartu behar izan zuen bere gain, neurri batean, fondoak bilatzeko sistema baten eraketa: berak jarriko zuen diru zati bat, udalek bertze bat eta herri bakoitzean antolatuko zen gazteen elkarteak —*Kintoen Elkarteak*— hirugarrena, dela ordezkioak erosteko edo armada joanen zirenei diru emateko. Garestiegia, nolanahi ere, eta jasanezina azken batean, bai udalentsat, bai seme gazteak zituzten familientzat. Elkarteak sortu ziren herri anitzetan 1859-

Teodoro Rada matxinaturiko gazteetako bat izan zen. Hogeita bi urteko igeltseroa zen orduan, gerora, bigarren Gerra Karlistan itzal handiko jeneral bihurtu zen.

1860 artean, baina banan-banan joan ziren hiltzen 1860. eko hamarkadan bertan, istiluak eta guzti-iruzur salaketak barne- kasu batzuetan.

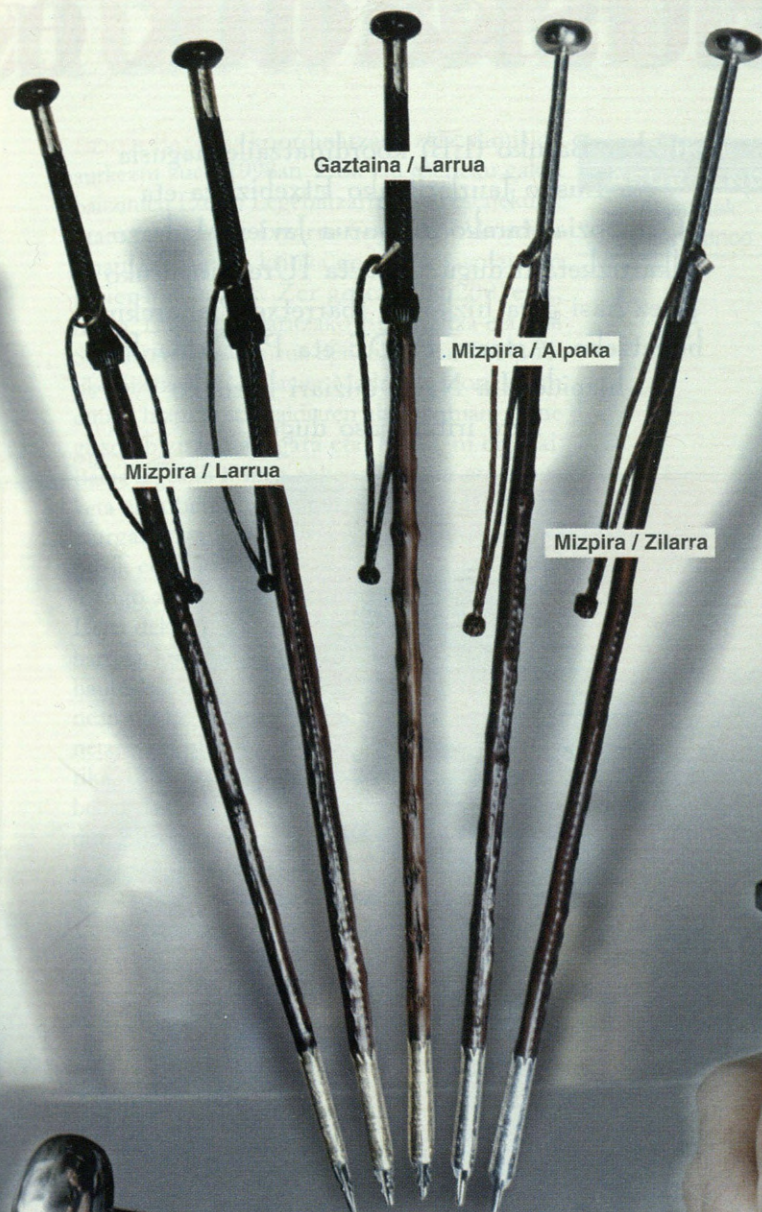
Bertze bide partikularragoak jorratu zituzten nafar gazteek eta euren familiek "odol zergari" ihes egitearren, desertzio mota anitz aipa ditzakegularik. Batzuek mendira jotzen zuten eta partidak osatu, zenbaitetan karlisten saioekin bat eginda, gorago aipatu dugun bezala. Bertze batzuk, mendian ibili ondoren, herrietara itzultzen ziren, familiek eta herritarrek babesa emanda ezkutuka ibiltzeko: "Desertore gehiegi, euren jatorrizko edo aldameneko herrietan bizi direnak", aipatzen ditu Diputazioaren agiri batek 1843.ean. Desertzio "legalagoak" egiteko aukera gehiago zituzten Araba eta Gipuzkoarekiko mugaldeen bizi zirenek: izan ere, mende amaiera arte, —Cánovas del Castillok Bigarren Karlistadaren ostean mendebaldeko euskal probintziei foruak kendu zizkien arte—, salbuetsita jarraitu zuten hiru probintzia haiek zerbitzu militarri dagokionez, artean 1841.eko "nafar" legearen antzekoak ez baitzizkien Gobernu zentralak inposatu. Iparraldeko mugak ere zeharkatu zituzten askok, Lapurdin, Zuberoan edo Nafarroa Beherean euren bizitzak berrantolatuz, edo saio karlista berrien esperoan kasu gutxi baino gehiagotan. Azkenik, Indietarako emigrazioa zegoen irtenbide gisa, emigrazioa Nafarroako gaitz endemiko bihurtu zen hamarkada luze haietan.

Ez dakit nola joan zitzaion Felipe Moso Tafallako gazteari Ceutako kartzelaldia. Ez dakit hamar zigor-urteak osorik bete ote zituen edo partez, ezta onik atera zen ere. Baina fir-fir ari dira Foru-plazako platanoen hostoak, Lau Izkinak karrikari irekitzen den plaza itzaltsu honetakoak. Nafarroan ama maitekorra bailitzan apaindu nahian "Lege Paktatuari" jantzi zioten zetazko mantuen firfira izanen ote da soinu leun hau? Nik, ordea, 1847.eko gazteen oihu garratzen oihartzuna, denboraren poderioz apaldurik, antzematen diet hosto xuxurlariei. ■

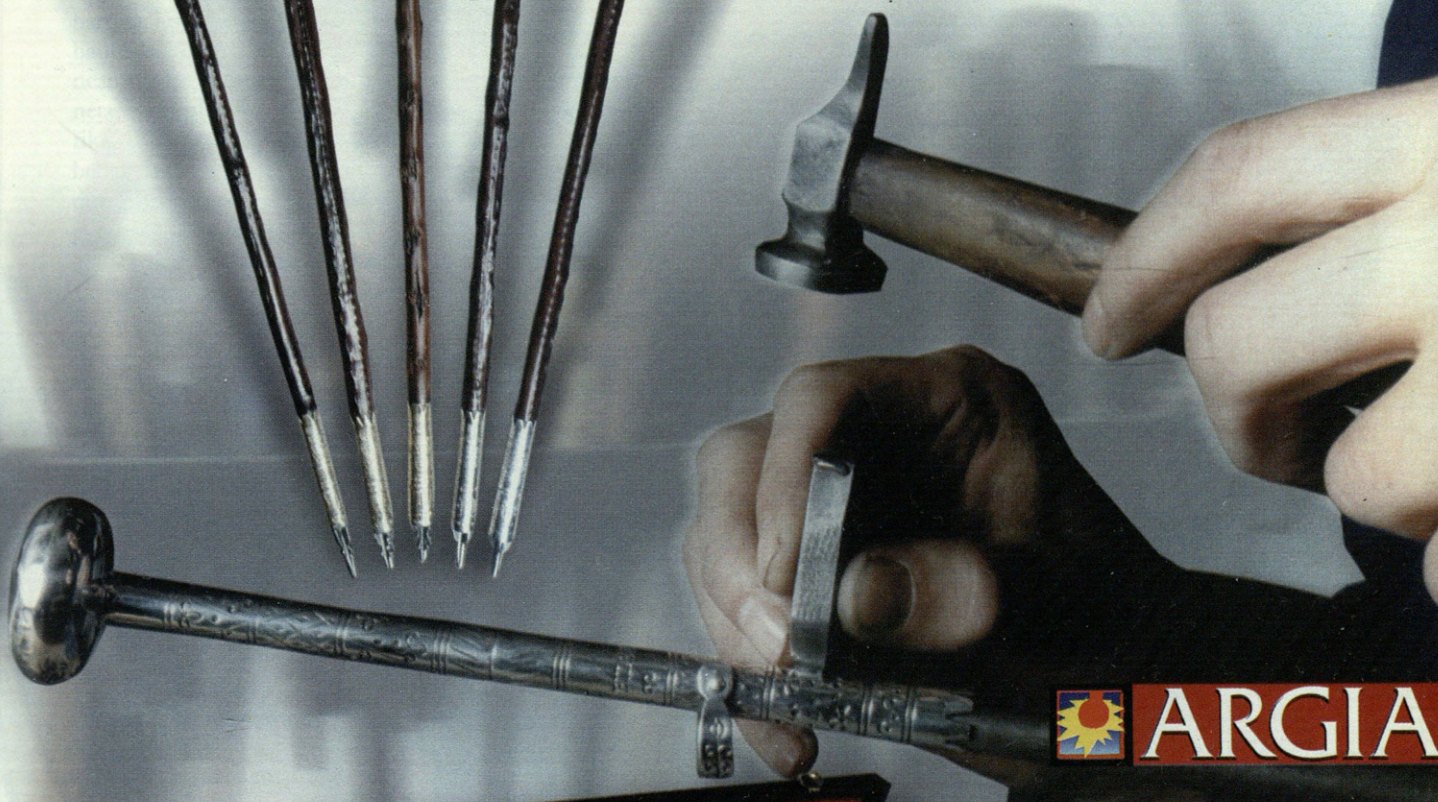
EUSKAL OROIGARRIA

MAKILA

eskaintza berezia

- Opari berezietarako
- Pertsonalizatuak
- Prezio aukera desberdinak
- Iñaki Alberdik eginak

ARGIA

Informazio gehiago nahi baduzu: **ARGIA**

Industrialdea 15 • 142 P.K.

LASARTE-ORIA 20160

Telefona 943 37 15 45

posta-e: denda@argia.com

<http://www.argia.com/makilak.htdocs>

«Ibarretxeri berdin berria, Euskadik es

• PERTSONAIA •

Javier Madrado

Ezker Batuko (EB) koordinatzaile nagusia eta Eusko Jaurlaritzako Etxebizitza eta Gai Sozialetarako sailburua Javier Madrazo elkarrizketatu dugu. EB eta IUren inguruko gaiez hasi gara hizketan Ibarretxe Planarekin bukatzeko. Artean, PSOE eta PSE alderdiak hizpide, La Naval auziari buruzko bere iritzia jaso dugu.

zaio estatu eredu tatutu berria badu»

EZKER BATUKO koordinatzaile zela, dimisioa aurkeztu zuen 1998an. EBk lau eserleku galdu baitzituen Eusko Legebiltzarrean —6 eserlekuetik 2tara pasa zen—. Lizarra-Garaziko Akordioa sinatu izanagatik kritika gogorrrak jaso zituen Javier Madrazok. Zer gertatu da 2001etik, ordea, Eusko Jaurlaritzako Etxebizitza eta Gai Sozialetarako sailburua denetik? Zein une politiko bizitzen ari da Javier Madrazo? Horiek izan ditugu hizpide solasaldiaren abiapuntuan: “Une goxoa bizitzen ari gara eta, beraz, ni ere bai. Baina legealdi honen azkena badator eta azterketa egin behar dugu berriz ere. Nolabaiteko ziurgabetasuna zabaltzen zaigu, hartara. Ni pozik eta ilusioz gainezka nago, gauzak ondo joango zaizkigun esperantzan. Unea ona da. Dena dela, zuk aipatu duzun ibilbidea kontuan hartuta, komeni da oinak lurrean izatea. Hau da, hauteskunde prozesuetan atzera egiten dugunean ez dugu amore eman behar, eta une onetan ere euforian erortzea ez da komeni. Politika, bolada ona nahiz txarra izan, lasai egin behar da. Nik proiektu politikoetan sinetsi izan dut. EBn hasi nintzenean alderdi hau oso gauza gutxi zen, presentzia oso txikia genuen, pedigree gehiago edo zabalkunde instituzional handiagoa izan zezakeen beste indar politiko batean has nintekeen. Beraz, hauteskundetako emaitzetan baino konfidantza handiagoa izan dut beti proiektu politikoetan”.

Zein neurritan eragin du zure jarduerak EB alderdi subirano izatera pasa dadin?

Nik neronek erabaki eta eboluzio horretan rol erabakigarria izan dut, baina baita kolektiboak eta zuzendaritzak ere. Bat egin dugu norabide berean. Prozesua, praktikan, naturala izan da, ez da behartua izan.

Nola baloratzen duzu EB subirano izateko prozesua eta erabakia?
Finean eta funtsean, eskubide bat zena onartu zaigu, izatez horrela baikinen. Hau da, batez

**MIKEL
ASURMENDI**

Argazkiak:
Dani Blanco

ere euskal gizarteari atxikitako erakundea gara eta euskal gizarteari zor diogu gure leialtasuna. Aspektu hau hain garbi dugunez, IUekin arazoak izan ditugunean ez dugu gure burua bate-re makurtu. Aitzitik, eskubide orokorren aurrean irmo defendatu dugu gure nortasuna. Eta nahiz honek gaizki ulertzeak, desadostasunak eta gatazkak ekarri dituen, nahiago izan dugu arazoa modu eraikitzailean kudeatzea, elkarrizketaren bidez eta beti Euskadirentzat zuzenena zelakoan.

Zein neurritan lagundu IU krisian egoteak?

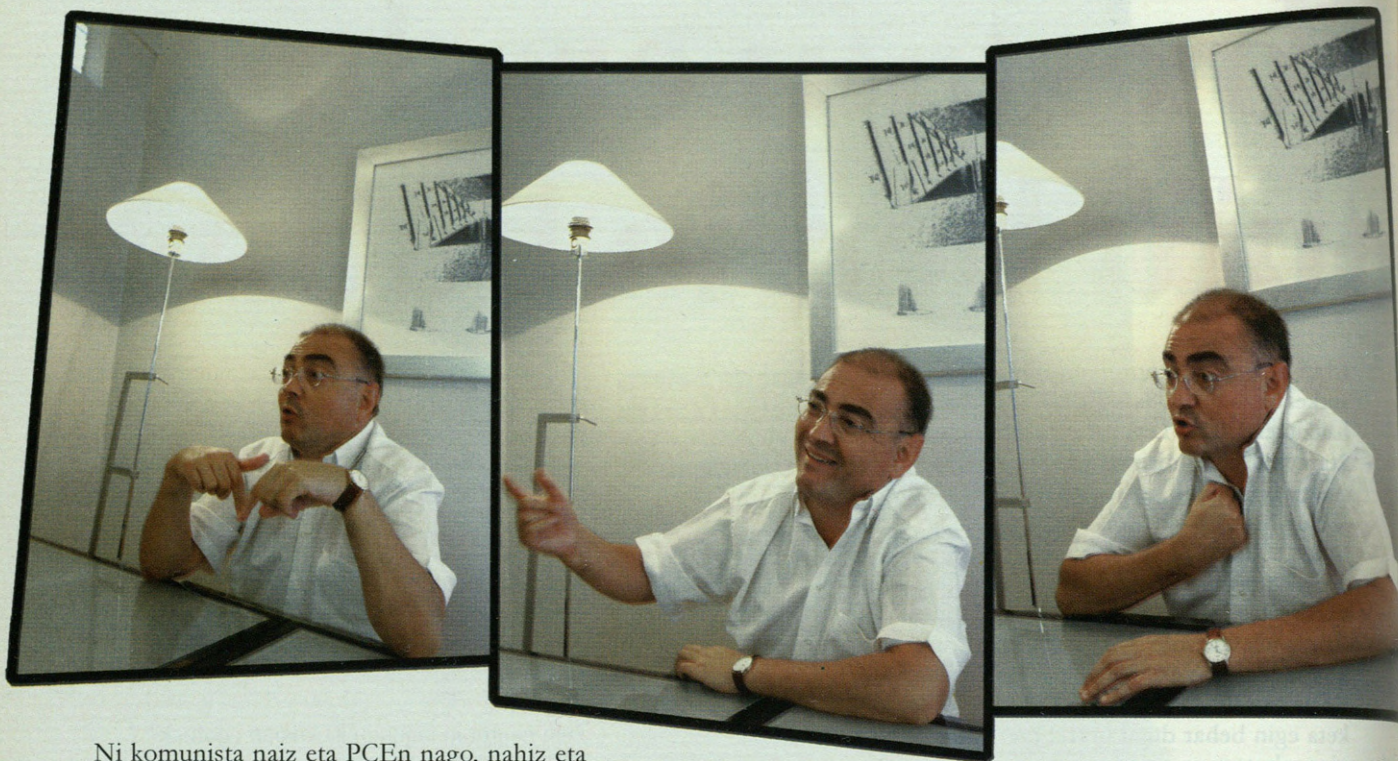
Nik ere galdera hori egiten diot neure buruari tarteka-marteka. Izan ere, politikan indar koerlazioa funtsezkoa da. Indarra baldin baduzu eragiteko gaitasuna duzu, instituzioetan bazaude eta giltza bazara, nolabaiteko indarra duzu. Orduan, beste testuinguru batean konplikatuago izango litzateke horren modu baketsuan prozesua aurrera ateratzea. Finean berdin aterako genuke baina agian, IUren zuzendaritza orokorrarekin akordioa ez lortzeak traumaren bat sorraraziko zuen. Dena dela, IUK beti ulertu du estatu anitza eta bere proiektua modu ireki batez garatu nahi

dituela, modu malgu eta asimetrikoan. Gure erakundea beti konfiguratu da modu asimetrikoan, gu ez gatoz tradizio zentralistatik. Kataluniako kideek aspaldidanik badute guk orain ezarri dugun harreman modua eta horrek ere ziur aski lagundu du. Izan ere, gauza bat argi utzi nahi dut: gure proiektua subiranoa da. IUren federazio izatetik IUekin federatua izatera pasatzeak ez du esan nahi guk IURI bizkarra eman nahi diogunik, ezta gutxiago. EBk IU lagunduko du aurrera ateratzen, egun inoiz baino gehiago.

Nola ikusten duzu Gaspar Llamazares-en sektorea eta Francisco Frutos-enaren arteko lehia? Komunistak IUn, alegia.

Nortasun agiria

Javier Madrazo Lavin (1960, Riaño; Santander) bilbotarra da; bertan bizi da 1961etik. Ezkondua eta bi seme-alaba ditu. Deustuko Unibertsitatean filosofian lizentziatua. Billboko Zurbaranbarri institutuko irakaslea da, eszedentzian gaur egun. 1986an EBn afiliatu zen. Gesto por la Paz mugimenduaren eta Bakea Orain plataformaren sortzaileetako bat izan zen. 1995ean EBko koordinatzaile nagusia izendatu zuten, 1999an berretsiz. 1994tik legebiltzarkidea da Gasteizko ganbaran. 1994. eta 1998. eta 2001. urteetan lehendakari gaia izan zen EBren izenean. Eusko Jaurlaritzako Etxebizitza eta Gai Sozialetarako sailburua da. Datozen hauteskundeetan ere lehendakari gaia izanen da Ezker Batuaren izenean.

Ni komunista naiz eta PCEn nago, nahiz eta gutxiengoa izan. PCEn gehiengoa da gaur egun IUK aurrera egin dezan trabak jartzen dituen, proiektua erabat galgaituta dauka. Orain arte, IUren gobernagarritasunaren giltza izan dute baina utziko diote edukitzeari. Horregatik, guk 1995etik EBn prozesu hori argitu dugu Euskadin. Eta honek ez du esan nahi inor kanporatu behar denik, baina guk proiektu irekia eta anitza eskaintzen duten sektoreekin gobernatu nahi dugu, proiektu federalista, pluri-nazionala eta autodeterminazioa defendatu dituztenekin.

EBko botoen %62ekin berraukeratu ostean "Epe ertainean, erronka EAJ oposizioa pasaratzea

da" esan zenuen. Eta zeinek gobernatuko du? (Irriak eta algarak) Bada, Ezker Batuak.

Zeinekin?

Adierazpen horiek kokatu aldera: nik ez dut baztertzen EAJren alternatiba izango den gobernu bat osatzea. Begi-bistakoa da, gaur egun ez da erraza. PSE ez da Kataluniako PSC, Batasuna ez da ERC. Baina tira, Katalunian alternatiba konfiguratu bada, zergatik ez gurean? Alternantziak aire freskoa ekartzen du instituzioetara. Ezin dugu ohitu Mexikon bezala, 70 urtez gobernatu zuen PRI alderdiaren erregimenera. Hori ez da ona. Nik esandakoa apustu estrategikoa da. Egia da, gatazkak iraungo duen bitartean gobernuak anitza izan beharko du, nazionalistek eta ez nazionalistek osatua. Guk hurrengo legealdian ere, oraingo hiruko gobernu berritzearen aldeko apustua egingo dugu.

Zer ekarri du zure sailak gobernu honetan?

Aire freskoa. Orain arte ezagutzen ez zen politika berritzaileak ekarri ditugu eremu sozialera. Gobernuan gizarte mugimenduen kezka bere egiten saiatu gara, azken hauen gobernu arrotza zelako. Sektore aurrerazale hauen gobernu hainbat arlotan beren interesen aliatu gisa hartu dute, gobernu kide zenbaitekin harremana landu eta bere eskaerak erraztu zaizkie. Beraz, gizarte esparruan ezkerreko jo dugu, eta datorren legealdian are gehiago sakontzea nahi dugu. Bestalde, normalizazio eta bakearen aldeko ekimenetan arrazionalizazioa, zentzu-

Ibarretxe erkidegoetako presidenteen bileran

Zergatik joan behar ote du Eusko Jaurlaritzako lehendakari Juan Jose Ibarretxek Rodriguez Zapaterok deitutako Espainiako erkidegoetako presidenteen bilerara?

Ibarretxek azken urtean erabakiko duela esan du, bileraren planteamenduen arabera. Nik ordea, EAEko lehendakariak une honetan bileran egon beharko lukeela uste dut. Ibarretxek joan behar du Euskadik estatuaren ereduaren eztabaidan aitzindari izan behar duelako, eta Espainia mailako eztabaida horretan zer esan franko duelako. Konstituzioaren erreforma beharrezkoa da Eusko Legebiltzarrean planteatzen ari den erreforma gauzatzeko, erreforma hori egin gabe ezin da oraingo estatuaren erreforma egin. Eusko Legebiltzarra onartuko duen erreforma bideratzeko estatuaren eredu berri bat behar da, konstituzio berri bat eta sakonean berritua. Beraz, Ibarretxek bileran egon behar du Zapateroren politika lotsatia eta txantxa zalea salatzeke. Zapatero Borbon eta Errege familiari dagozkion kontuez baino ez da arduratzen. PPK Euskadira antolatzen duen politikatik atera behar dugu eta estatuaren eredu berria lortu hartara. Gainera, dena esatera, nazionalismoaren sektore batzuk oso eroso daude ez atzera ez aurrera egiten ez duen egoera honetan.

na, zuhurtasuna eta elkarriketa anitza landu ditugu, eta fronteak sortzeko dinamika itzuri egin diegu.

Ibarretxe Planak bi urte bete ditu. Nola ikusten duzu berau?

Nazionalismoak estatutuaren erreforma egitea positiboa da eta behar-beharrezkoa. Orain arte EAJri esan diogu anbiguo aritu dela, ez zuela zehazten zein zen herri eta elkarbizitzaren bere eredua. Orain definitu du hori, baina zehatzago izan behar du. Nazionalistek jakin behar dute beren proposamena ez dela bakarra, guk ere aurkeztu dugula gurea: atxikimendu libreko estatu federalean oinarrituta, berezko izaera duena, eta hainbat gauzatan Ibarretxe Planarekin bat datorren arren, diferentzia nabarmenak dituen.

Zehaztuko al zenizkiguke?

Zertan gaude ados?: autodeterminazio eskubidea defendatzen dugu. Estatuaren barruan Euskadi egokitzea, autogobernua zabaltzea eta handitzea nahi dugu, eta gatazka gainditzeko markoa gainditu ere bai. Proposamen ardatz horiekin bat egiten dugu. Diferentziak: Ibarretxe Plana bi aldean harremanetik abiatzen da, berdin zaio nolakoa den estatua Euskadik estatus berria baldin badauka. Guretzako, berriz, estatu eredu berri bat sortu behar da edo bestela ez dago Euskadirentzat estatus berri bat definitzerik. Horrela, Madrilek beti ezetza emango digu. Guk ez dugu estatus nazionalista eredu berri nahi, baizik Espainia osoarentzako estatu eredu berri bat. Hau da, estatuko beste herriek ere bere autogobernu eta onurak lortzea nahi dugu, ez dugu nahi gu bakarrik ondo egotea, besteekin batera ondo egotea baizik. Hartara –Euskadiren nortasun eta salbuespenean oinarrituz– harreman multilateral planteatzen dugu, ez bilaterala.

Bestalde, elkarbizitzarako proposamen batek barne bizitzarako proposamenaz egin beharko luke, baina Ibarretxe Planak ez du

Boterearen erotikoa

“Oinak lurrean ditut. Betiko bizimodua egiten dut. Izan ere, gero eta gorago igotzen bazara, erorikoa gogorragoa izan daiteke. Ezagutu ditut horregatik eguneroko bizitza errealerara moldatu ezin izan dutenak. Niretzat hau parentesi bat da, eta ez da komeni botere honekin –txikia izan arren– mozortzea. Boterearen erotikoa niretzat politikaren bidezko gauzak egitea da, ez bakarrik egin daitekeela esan, oster, praktikara eraman behar da zure zantzua utziz. Egiteko hau edozein artistaren kasuarekin alderatzen dut, nork bere obra egin behar du zer baiten alde. Kasu honetan ni nire herriaren alde ari naiz. Gainerakoa parafernalia besterik ez da”.

deus esaten Udal, Foru Ahaldundiak eta Jaurlaritzaren harremanez. Lurralde Historikoen Legeaz –LHL edo LTH delakoaz– ez du ezer esaten. Hau da, Udal eta Foru Ahaldundien arteko botere banaketaz. Hauteskunde legea ez du aipatzen, ezta berritu edo egokitu beharra dagoen ere. Lan munduan eta Segurantzaren sisteman diferentziak nabarmenak ditugu. Guk ez ditugu bereizten etorkizuneko eskubide ezberdinak onartu ditzaketene bi subjektu politikoak, hots, Euskadin euskal herritar eta euskal nazionalak izatea.

Zuek zuen plana aurkeztuko duzue, beraz?

Jakina. Gu Ibarretxe Planarekin bat gatz orokorrean, baina arloz arlo hainbat puntutan gurea eta berea ezberdinak dira. Kontua da beste alderdiek ere berea aurkeztea. Nazionalismoak jakin behar du berea ez dela bakarra, eta horregatik mugitu behar duela eta besteekin adostu. Hau da, gure ustez gurea egokia da ehuneko ehunean, baina, agian % 80arekin konformatu beharko dugu. Eta berdin Ibarretxek nahiz beste batek aurkeztu duenarekin.

Itsasontzitik jaitsi al zarete, orduan?

Ez. Itsasontzian gaude baina geure ganberan. Kontua ez da denok berdin pentsatzea, alderdi ezberdinak gara, beraz, oinarrian bat egin behar dugu, baina hainbat aspektutan ikuspegi eta proposamen berriak behar dira. Nazionalismoak bere nahi hegemonikoa eta katalizatzailea leundu, argitu eta zehaztu behar ditu. Horregatik, markoari buruzko eztabaidak segituko du datorren legealdian, eztabaida hasi berria da, hau ezin da bi urtetan konpondu, lan gehiago egin behar da. Beraz, datorren legealdian eta gobernuan ezberdintasunak leunduko dira eta horretarako ere mugitu behar dute nazionalistek.

Eako antolakuntza idazkaria Rafael Larreinak esan du, zuen kontraesanak gainditu behar ditu-

Zure gorputzak 8 orduko atsedena behar du.
Zure begiek 24 orduko lasaitasuna.

Zure lasaitasuna da garrantzitsua. Horregatik, **MultiOpticasen** gure produktu eta zerbitzu bakoitzean kalitate eta garrantzi handiena emateko konpromisoa hartu dugu. Izan ere, nahiko genuke zu gustura egotea Espainiako optika-sarerik handieneko – **MultiOpticas** – profesionalengan konfiantza izan duzualako

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hermon, 4 - DONOSTIA

«Patxi Lopezek ez badu La Navalen itxiera eragozten, utz dezala lehendakari izan nahi hori»

Patxi Lopez PSEko idazkari nagusia denetik EB eta euskal alderdi sozialisten arteko harremanak bideratu dira eta elkarrekin bilerak egin ere bai. Sestaoko La Naval auzia dela medio, zuk zerorrek horrela esana duzu: "Patxi Lopezek eta PSE-EEK ez dute zer esanik".

Egia da. Euskadiko alderdi sozialista ez bada gauza hau bezalako neurri baten aurka zerbait egiteko, esango didazu zer eragina duen PSOEn baitan. Hau da, lantegiaren itxiera saihesteko gauza ez bada, zertarako, adibidez, "Patxi Lopezek lehendakari"

zuela. Bere ustez, ez da logikoa planaren aurka egotea.

Nik ez diot EAri kritikarik egin nahi, ezta EAK izan ditzakeen kontraesanek aritu ere. Nik gurean ez dut kontraesanik ikusten. Guk hasieran esan genuenez, Gobernu Kontseiluak plana onartzean bere izapidea abiatzea onartzen genuen. Argi berdea eman genion Eusko Legebiltzarrean tramitatua izan zedin. Guk orduan gure proposamena genuela esan genuen. Beraz, egoera gutxi edo gehiago gus-tatuko zaie, baina horrela da. Hala ere, gure borondatea bi planak bateratzea da, eta hurrengo legealdian hori lortuko dugulakoan gaude.

Nola ikusten duzu EAJ planaren aurrean?

Ibarretxe Plana da EAJ eta bere familiak kohe-

eslogana? Zertarako hainbeste ministro hara-hona? Zertarako, La Naval ontziola ixteko bada?

Zertarako bildu orduan, PSE eta Patxi Lopezekin?

Alderdien arteko harremanak eta bilerak izatea beharrezkoa da edonola ere. Bideak irekita izan behar ditugu eta horrek ez du kentzen bakoitzak zorrotza izatea bere agerpideetan eta juzkuetan. 6.000 familia daude angustiak eta larrialdiak jota. Beren lanpostuak arriskuan dauden une honetan gogorrek eta zorrotzak izan beharra daukagu. Beraz, PSErekiko irekita gaude, baina desadostasunak oso handiak dira, ez dago bien arteko sintoniarik edo elkar ulertzerik.

Zer esango zenioke une honetan Patxi Lopezzi?

"Ez bazara gauza La Navalen itxiera eragozteko, utz ezazu bertan behera lehendakaria izan nahi hori". Boterean dagoen alderdi bateko lehendakari gai batek ezin badezake ezer egin, zertarako aurkeztu?

Nola ikusten duzun PSOEn gobernu-a auzi honetan?

Egoera hau gobernu honen izaeraren isla da: zarata asko eta intxaur gutxi. Irriak eta itxurak, baina benetako deus ez. Azkenean, ez terrorismoaren aurkako politikan ez politika industria-lean PSOEk ez du politika errealik planteatu. Espainiako gobernu-a Zapateroren irriarekin eta bere hurbileko hedabideen laguntzazari da lanean, eta aurrera doa, atzera begiratuta Aznarren esperientzia geratu delako. Hau da, Aznarren iragane-ko politikak edozer gauza on bihurtu du.

Zer ekar dezakete IUK eta EBk La Naval itxi ez dadin?

Gustatuko litzaidake euskarri politikoak izatea, auzia bideratu eta konpondu ahal izateko bitartekoak izatea. IU gobernuan balego ez litzateke hau gertatuko. Baina tira, martxoaren 14an PSOEri botoa eman ziotenek galdetu behar liokete beren buruari ea hura ote zen ezkerretik eman zitekeen boto egokiena. Guk esaten genuenez, IU bilduko zuen ezkerreko gobernu bat behar zen, gobernuak ezkerreko politika bat berma zezan. Espero dezagun jendeak horri buruz gogoetatzea. Guk mobilizazioa bultzatuko dugu eta gauden instituzioetan ekimenak planteatuko ditugu La Naval itxi ez dezaten. Eusko Jaur-laritzan ere saiatuko gara zeregin horretan, baina giltza PSOEn gobernuak dauka.

sionatzen dituen. Plana da alderdia lotzen duen lekeda edo kola.

EA, berriz, hauteskundeak datozelarik?

EAK EAJrekiko harremana definitu behar du, bere dilema da. Ezin da mezetan egon eta kanpaiak jo, ordea. Bereiz baldin badoaz, hauteskunde emaitza apalagoak izango dituzte eta egun dituzten baino eserleku gutxiago lortuko dute. Aitzitik, profil independentea goa eta propioagoa izango du EAK. Elkarrekin badoaz, bada, bere politika gero eta difuminatuagoa geratuko da eta koalizioaren barnean urtuko da, bere politikaren kaltetan. EAK aukera bat edo bestea egin behar du, baina nik ez dut besteen arazoetan zertan sartu behar, haiek gurean sartzea nahi ez dudana bezalaxe. Guk ere arazoak izan baiti-

tzakegu, inor ez da barne arazorik gabe politikan ari.

Eta Batasuna?

Batasunak ere dilema bat du, ETArekin hautsi edo politika. Erabakitzeke ordua heldu zaio. Eta horrek, egoera edozein dela ere, ez du kentzen aurkeztu ahal izatea. ETArengandik desmarkatu behar dute hala ere, eta ez horrenbeste hauteskundeetan parte hartzeko, baizik, sinesgarritasuna izateko euskal gizartean, osterantzean, sostengua eta oinarri soziala galduz joanen da.

PSE-EEK ere ba omen du bere plana. Aurkeztuko balu?

Ba omen du, baina ez du Legebiltzarrera eramango. PSErena izugarria da eta egundo ikusi gabea. Horrek bere proposamenaren ahulezia agertzen du, baita joko elektoralistan murgilduta dagoela ere.

Planak edo planek edonola ere, gobernuan ez den norbaiten laguntza beharko dute. Nola ikusten duzu egoera?

Batasunak nahiz PSEk zein PPk planak atzera botako dituzte, lehendakariarena eta EBrena. Lehenak gehiengoaren sostengua dauka Jaur-laritzan, EAJk eta EAK inolako hinki-hankarik gabe onartzen baitute, baina ez du gehiengo

Izquierda Unidaren krisia

Hainbat arrazoi dago. Bat kanpokoak, sistema bipartidistak eragindakoa. Sistemak azpiegitura politiko albait erosoena muntatu du, alternatzaian oinarritua. PP eta PSOE txanpon bereko aurpegiak dira, osagai eta nabardura ezberdinak dituzte, baina gai funtsezkoetan PSOEK ez du sistema kapitalista kuestionatzen, eta deserosoak zaizkion indarrak kanporatzen saiatzen da. Hasteko, hedabideen bitartez egiten du hori. PPK eta PSOEK estatuko hedabide indartsu guztiak kontrolatzen dituzte. Zaila da politika egitea zure iritzia gizartearengana zabaltzen dituen hedabiderik gabe. Beste arrazoi bat boto baliagarria da, ziklikoki errepikatzen dena, 1982an gertatu zen Felipe Gonzalezekin, eta orain, berriz, Zapaterorekin gertatu da. Martxoaren 14an PP gobernutik kanpo geratu zen eta IU erabat txikituta. Baina hori aldatuko da.

Badaude barne arrazoiak ere. Barne zatiketak izan dira iraganean. IU geroz eta pluralagoa bada indartsuagoa da, baina aniztasuna sorrazaz zuen jendea kanporatua izan da, irudi kaskarra sorrazaz duena. Ondorioz, sektore batzuek politika sektarioa praktikatutut delako hainbat sektore kanporatu dira edo joan dira. Aldi berean, IUREn proiektu irekian sinesten ez duen hainbat kide oztupo dira. Kide hauek ez dute sinesten XXI. mendeari begira ezker ireki bat eta aniztasun oso dezaketeng mugimendu ekologikoetan, mugimendu baketsuetan, globalizazioaren aurka eta nazioarteko harremanetan ari diren mugimenduetan. Azaroaren bukaeran izanen dugun biltzarrean horiek guztiak argitzea espero dut, eta sektore horiek —orain ez bezala— IUREn zuzendaritzaren giltza ez izatea ere espero dut.

kulturagenda

Irailaren 13tik 26ra

Manifesta 5
Erakusketa.
Irailaren 30 arte.
Erakustaretoa.

Marta Cárdenas.
Oinarriak.
Erakusketa.
Irailaren 25 arte.
Ganbara.

U.M. Untzi Museoa

Erakusketa.
"Euskal Kostaldea-
Costa Vasca."
Isidoro Guinea"
Irailaren 19 arte.

arteleku

Irailak 8-15
Sexu gunea berriro politizatzea
egungo arte jardunetan.
Mintegia.
Kordinazioa:
Mª José Belbel, Erreakzioa (Estibaliz
Sadaba-Azucena Vieites).
Sarrera doan.

Irailak 13, astelehena
18:00 Laurence Rassel. Hitzaldia.
Bideo hautapena, Laurence Rasselek
koordinatua:
Martina's playhouse, Peggy Ahwesh.
Off side, Zeina Maasri.
In search of an Allison, Sikay Tang.
Clonezone, Lucile Desamory.
She puppet, Peggy Ahwesh.

Irailak 14, asteartea
11:00 Cecilia Barriga. Hitzaldia.
El camino de Moisés dokumentalaren
aurkezpena eta proiektzioa.
18:00 Hans Scheirl. Hitzaldia.
Dandy Dust, filmaren aurkezpena eta
proiektzioa.

Irailak 15, asteazkena
18:00 Laura Kipnis. Hitzaldia.

Frankismoaren biktimen afera

EBk hainbat kolektibo marginatuen oniritzia jaso du Jaur-laritzan burututako politikarengatik. Alabaina, frankismoa jasan zuten pertsonen aldeko diru laguntzaren kudeaketan astindu moduko bat jaso zenuen. Legebiltzarrak araudia aldatu eta eskabideak malgutzera behartu zuen Jaur-laritz. Nola azalduko zenuke gertatua?

Kudeaketa hori gure ekimen ahulena izan da, gure kudeaketaren barruan tatxa bakarra, tatxarik izan bada, ez baitago beste adibiderik. Eta zenbait sektorek, ahal izan balute, gurekin akabatuko izango zuket. Gaia oso konplikatu zen, baina aurre egin beharra zegoela pentsatu genuen, koherentziaz. 25

urtez inork ez du gai honi buruz ezer egin nahi izan, ez EAJk, ez EAK ez PSEk. Frankismoaren biktimak diru bidez laguntzea, alegia. Ziur aski, egin duguna ez da nahikoa, eta askoz gehiago egin daiteke oraindik ere, baina hasteko 21,04 milioi euro laguntza eman

dugu. Beraz, astindu gaituzten horiek, gobernuan zeundenean ezer egin ez zuten horiek nola tratatu gaitzakete horrela? Gaia konplexua da, besteak beste, diru laguntza jasotzeko askatasunaren murrizketa frogatu behar baita. Eta zaila da artxiboak ez direlako Eusko Jaur-laritzaren esku, Madrileko gobernuaren esku baizik. Horregatik, ziur aski eskubidea duen hainbat jenderi ezetza eman zaio, esaten zigutena egiaztatzeko arazoak izan dituztelako, eta ez dugu esan nahi egia ez zenik. Nahiz eta gure zeregina ez izan, aurrerantzean lagunduko ditugu dokumentazioak aurkitzen. Nik errespetatzen dut kritika, baina ez da errealtatearen isla izan. Baten batek gure arerio politikoei laguntza ederra eman die haien hedabideen bitartez. Baina kalean hainbatek eskertu du gure ekimena. Eredu honetako kolektibo asko dago, eta denek ez dute bat egin kritika hauekin.

osoaren onarpenik izango. Baina ez da ezer gertatuko, ez dago zertan kezkatu. Hauteskundeak etorriko dira, eta bakoitzaren erretratua aterako dute. Gizarteak ikusiko du bakoitzak zer pentsatzen eta defendatzen duen, eta horik aurrera hauteskundeek ekarriko dituzten ondorioekin eztabaidari berrekinen diogu.

Batasunak Ibarretxeren planari baietza emango balio, plana zilegi litzateke, zure ustez?

Guztion botoek berdin balio dute. Batasunaren botoak baina, terrorismoarengandik desmarkatzen ez diren legebiltzarkideek erabiltzen dituzte. Bere sostengua hartzen duenarentzat oztopo politiko bat da, baina botoek berdin balio dute eta zilegi dira. Dena esatera, Batasunarekin akordioak

de factolortzen dituztenak PP eta PSE dira.

Beraz, haiek esan dezatela zilegi ote den oposizio politikoa egitea ETArengandik desmarkatzen ez den alderdiaren botoekin.

Ibarretxe Planak erreferenduma iragarri zuen. Legealdi honetan egingo al da?

Ez.

Zer adierazten du horrek?

Bada, batzuek aukera horrekin demagogia egin eta elektoraliki jokatu dutela. Nik beti esan dut ez dagoela denbora politikorik kontsulta

egiteko. Proposamenak aurkeztu, eztabaidatu eta onartzeko edo errefusatzeko baino ez dago. Hurrengo legealdian ikusiko da ea gobernu berritzen den, eta berau onartzeko gehiengo izango duen. Horrela balitz, gehiengoarekin eta lau urteko epearekin ikusiko genuke ea Espainiako Kongresuak onartu edo errefusatzeko duen. Errefusatzeko badu, nik uste, euskal gizarteak hitz egin beharko duela erreferendumaren bidez, Legebiltzarraren proposamen adostua sostengatzen duen edo ez ikusteko.

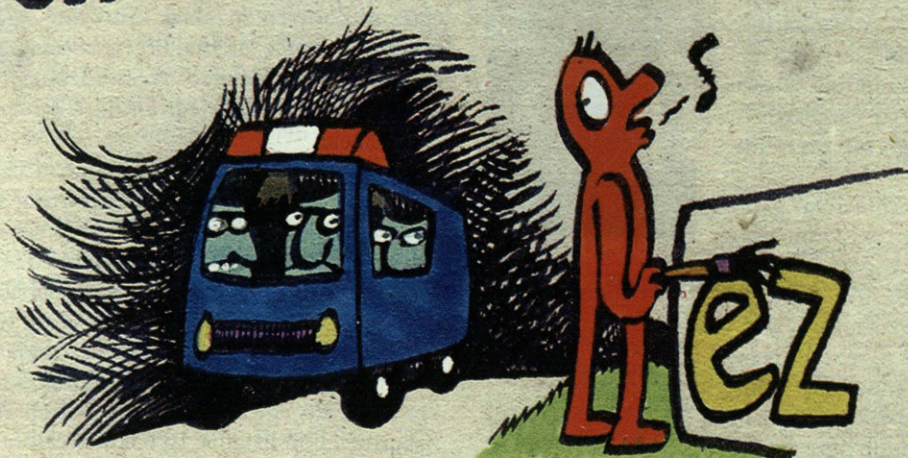
Legealdi honetan ez, eta hurrengoan bai?

Lanean gogor arituz gero, ziur.

EAJk, EAK eta EBk osatuko al dute hurrengo gobernu?

Dudarik gabe, are gehiago, gehiago osoz gainera. ■

IZPURAKO GRAFITIAREN GAIHEKO HIPOTESIAK:

① - KLONDESTINITATEAK ?

② - EROSOTASUNAK ?

③ - INKOHERENTZIAK ?

SK

Iñaki Barcena

EHUKO IRAKASLEA

Unibertsitarioen trena

IRTEERA. Duela urte batzuk, seguru aski Abiadura Handiko Trenaren proiektuaren aldeko argudio berri bat emateko gogoz, Eusko Jaurlaritzako agintarien batek, egunero hiru hiriburuetakoko campusen arteko unibertsitarioak garraiatzeko zerbitzu berria eta erosoia izango zela plazaratu zuen.

Egitasmo honen bultzatzaileentzat gaur egun autobusez Gasteiz, Bilbo eta Donostiaren artean eskola egunetan mugitzen diren horiek Euskal Y grekoaren bezero potentzialak bihurtzea ez litzateke txarto, baina horretarako prezioak autobusaren parekoak izan beharko ziren eta Leioako campuseko —handiena dudarik gabe— lotura berriak jarri beharko ziren, aspalditik hauteskunde bezperatan aipatzen diren horiek, alegia. Balizko lar, sinesgarritzat jotzeko.

Unibertsitarioek, 100.000 inguru Euskal Herrian, trenaren beharra dugu, aldiz oraintxe dugun garraio sistemarekin oso gutxi dira trenaren bitartez, garraibide ekologikoen eta sozialki errentagarrienez hain zuzen, eskola eta fakultatera abiatzen direnak. Autobusaz aparte, automobila da nagusi euskal unibertsitarioen erabileran, gizarteko beste alorretan bezala eta Y grekoak ez du panorama hori aldatzeko betarik ematen.

HURRENGO GELTOKIA. Pare bat aldiz unibertsitate publiko eta pribatuak errektore jaunak, Alvaro Amann garraio sailburuaren deia berehala positiboki erantzuteko prest egon dira, Euskal Y proiektuaren defentsan. Gizarte legitimazio faltan egonik, antza, asko baitira, bertoko gehiengo sindikala (ELA, LAB, EHNE, HIRU...) barne, AHTren inpaktu sozial eta ekologikoen aurka tren sozial baten aldeko kritika eraikitzen ari direnak, errektoreek instituzioen arteko gobernariaren adostasuna antzeztu dute, kontutan hartu gabe AHTren inguruko desadostasunak eta legitimazio hutsuneak Eusko Jaurlaritzan bertan hasten direla, Intxaurraga eta Madrazoren eskutik.

Kezkagarria da benetan, EHUKo kasuan bereziki errektore berriaren jokabidea, uni-

INIGO AZKONA

bertsitate talde batek Y grekoaren gaineko ikerketa ekonomiko-sozial sakon baten ostean egitasmo horren aitzakiak kritikatu garraio politikan irizpide alternatibo eta sostengarriagoak eskatu dituenen. Noren izenean eta zeren defentsan hitz egiten dute errektore jaun hauek?

Ez al dira konturatu Y proiektu hau atzerapen, gezur eta ukazioz beterik datorrela? Edo prest al daude kritika eta irregularitasun guztien gainetik Gasteizko gobernuari zerbitzu politiko interesatu bat egiteko? Proiektu publikoen eztabaida arrazionala demokraziaren funts nagusienetarikoa bat dugu, beraz eztabaida zein informazio libre eta publikoa premiazkoa da eta AHTren egitasmoak bere baitan akats nabarmen hori darama. EHUKo errektore jaunak bere instituzioko ikerlariak entzun ote die zenbat oztupo eta zailtasun izan dituzten Y grekoaren inguruan publikoak "izan behar" diren datu eta dokumentuak eskuratzeko?

«
Kezkagarria da benetan,
EHUKo kasuan bereziki errektore
berriaren jokabidea, unibertsitate
talde batek Y grekoaren gaineko
ikerketa ekonomiko-sozial sakon
baten ostean egitasmo horren
aitzakiak kritikatu garraio
politikan irizpide alternatibo
eta sostengarriagoak eskatu
dituenen. Noren izenean eta
zeren defentsan hitz egiten dute
errektore jaun hauek?
»

HELMUGA. Unibertsitateko historiagileengandik ikasi dugu pasa den mendearen hasieran Euskal Herrian tren sare ereduak bat zegoela. Orain baino trenbide kilometro askoz gehiago zeuzkana, halaber, automobila ekonomia funtsezko atala bihurtu zenetik, urtez urte geltoki eta bidaia-riak galdu dituen. Une honetan, zailtasun eta traba administratibo ugariaren gainetik, gobernu autonomikoak inongo aukerarik ematen ez duenean AHTren proiektuari kritika egiteko eta eztabaida publikoak bultzatu beharrean sistematikoki ukatu egiten dituenen, unibertsitarioen egin beharra Euskal Y grekoa eta tren sozialaren arteko desadostasunak non diren eta haien irizpide zientifiko-teknikoak gizarteratzea izango litzateke, nire aburuz.

Azterketa eta ebaluazio geologikoak, energetikoak, urbanistikoak, soziologikoak, ekologikoak eta abar dira behar ditugunak eta horretantxe unibertsitarioek zer ematea baitaude, ezerezaren truke. Hor datza unibertsitarioen aldeko erronka trenaren alde! ■

Tere Irastortza

EIEKO LEHENDAKARIA ETA IDAZLEA

Agur eta ohore, Txillardegi!

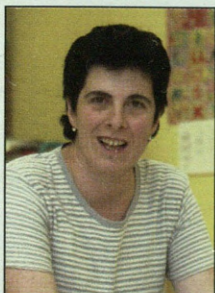
Izuetak deskribatzen zuen eremua bezalakoa zen euskal literaturarena: otadi mardul, txilardi zabal, isasti handi. Gainerakoa eremu latz. Garai hartan, Txomin Agirreren *Garoaren* ostean euskaraz irakurri nuen hurrengo nobelak *Elsa Scheleen* izena zuen.

Ordurako, jakina, Txillardegik bide luzea egina zeukan. Batetik euskara ikastea erabaki zuelako. Bestetik euskaraz bizitzea erabakia zuelako. Euskal literatur historian ardatztzat hartua izan den *Leturiaren egunkari ezkutua* argitaratua zuen... eta hizkuntzari buruzko hamaika burutapen eta lanetara murgildua ere bazen, nik ez banekien ere. Harrez gero ere Txillardegi bide urratzaile aparta izan da.

Txillardegi idazle eta hizkuntzalari da. Hizkuntzalaritzan eta beste hainbat alorretan saiakerari euskaraz tinko heldu zion. 60-70eko hamarkadako hizkuntzalari gehienek, eta aurrekoek ere -R.M. Azkueren Gramatika salbu, akaso- erdara erabili ohi zuten hizkuntzaz aritzeko. Txillardegiri esker ikasi genituen euskaraz euskal fonetika eta fonologiak, euskara batuari buruzko hainbat gorabehera. Berak zabaldu zituen soziolinguistikako bideak, beste hainbat bide bezala, eta bera izango zen Euskal Herrian Euskaraz lelopean, euskaltzetasuna eta lurraldetasunaren kontzeptuen inguruan, abertzaletasunaren praxi politikoan kabitzen ez zen/den errealtate bati bidea irekitzen lehena.

Txillardegi, niretzat, idazle eta hizkuntzalari izan da. Eta oroz gain hitzeko gizona. Hizkuntza eta pentsakeraz hausnartu zuelako, batetik, eta bestetik, hitza bera ekintza bilakatzeko egindako ahaleginengatik. Hitza izan du ekinbide, euskara ekintza. Gure arteko ez balitz, honez gero, idazle *engagé* horien arteko zerrenda errespetagarri horietako batean sartua izango litzateke.

Hitza ekintzarekin ordezkatu nahi izan duen inguru sozio-politikoan, haatik, garesti ordainarazi nahi izan zaizkio, beti, Txillardegiri, bere hautu politikoak. Urte askoan irakurketa politizatua bakarrik eskaini izan zaio. Ira-

ALBERTO ELONEGI

kurketa politizatua: esandakoa estaltzera etorri dena, esan nahi dut, sorkuntz-lanen adiera literalena ere estali duena. Esaten zuela esaten zuela, esaten duela esaten. Batzuentzat gorriegi, besteentzat abertzaleegi. Pentsamendua askatzen asmatu ez duen gizarte honetan, beti norbere posizioak beste baten aurkakotzat bezala definitzen ohitua dagoen herri honetan, debekatua bide dago norberak ez bezala pentsatzen eta sentitzen dutenak estimatzea eta maitatzea; oñaztar eta ganboatarren artean bezala etsaigoa elur malutak baino ugariago dela sinistuta.

Baina, bere garaiak behar zuen literatura, sarri, bete-beteen asmatu duen idazlea ere bada, eta ez nuke honetaz ahaztu nahi. Bere nobela bakoitzak pausaleku bat eskaini ohi zion garaiko literaturazaleari. Gerora, egia esan, etorri ziren/dira beste idazle asko, euskal literatura maite dugunon egarria asetzen laguntzen dutenak. Baina, orain bere nobelak berrirakurtzean berriro bere maitutza aldarrikatu nahi dut, ikusten baitut zein garrantzizkoa izan zen hizkuntza-sena ondo garatua zuen idazleen gidaritza euskal literatura modernoaren hasiera haietan eta harrituta geratzen naiz, nabaritzean orain dela 30-40 urte egindako hizkuntza-hautapenak ez direla inolaz ere zaharkitu.

Ez dira zaharkitu Txillardegik planteatutako hainbat galdera eta bide ere. Eta gogoan ditut 1956an *Euskeraz* Eus-kaltzaindiko aldizkariaren orrietan idatzitako *Karta idigia* hartako bi galderak. Iku gisara diraute, oraindik ere. "Nork aztertzen ditu antziñako izkribatzal-leak?" galdetzen zuen eta geroago esaten "Osakuntza andia bear du euskerak gaurko bizikera gai izateko".

Bideak urratuak daude, baina saiatu eta erratu, erratu eta ikasi, saiatu eta asmatzen jarraitu beharrean gaude.

Horretan hainbat lanetan bete-beteen asmatu izan duelako; asmatu ez badu ere ekin gabeko faltarik ez duelako, Agur eta Ohore, Jose Luis Alvarez Enparantzari, sorlan eta saioaren eremu latzenei lore eta kolore eman dien txilarrari. ■

Esaten zuela esaten zuela,
esaten duela esaten.

Batzuentzat gorriegi, besteentzat
abertzaleegi. Pentsamendua
askatzen asmatu ez duen gizarte
honetan, beti norbere posizioak
beste baten aurkakotzat bezala
definitzen ohitua dagoen herri
honetan, debekatua bide dago
norberak ez bezala pentsatzen
eta sentitzen dutenak estimatzea
eta maitatzea; oñaztar eta
ganboatarren artean bezala
etsaigoa elur malutak baino
ugariago dela sinistuta

Xabier Barandiaran Irastorza

IRITZI PUBLIKOKO IRAKASLEA DEUSTUKO UNIBERTSITATEAN

Ez ohiko urte politikoa

Urte politiko hau Ibarretxeren egitasmoak markatuko du. Zapateroren gobernu berriak, PPren Espainiako aberrigintza konstituzionalak areagotutako krisiari irtenbidea eman asmoz, kataluniarren eta andaluziarren mugetan egingo dio aurre estatu ereduaren eztabaidari. Presarik gabe. Lehenengo EAEn zer gertatzen den ikusiko dute sozialistek. Espainiako subjektu konstituzionala kasik ezertan aldatu gabe, Espainiaren eredu berri bat posible dela aldarrikatuz, "Euskadi posiblea" eskaintzen ari zaio PSOE EAJri. Ibarretxek bere horretan jarraitzen du ordea, eta EAJko lidergoa duenez, ikusi egin beharko da noraino iristen den. Gauzak ondo ez doazen heinean, EAJn, estatutu berriaren planteamendua abertzale eta ez abertzaleen arteko ulermen moduren batean kokatu behar denaren ahotsak indarra hartuko du. Batek baino gehiagok Ibarretxe Planaren errebisioa eskatuko du. "Euskadi posiblea" ez onartzearen prezioa isolamentua dela argudiatuko du alderdi sozialistak. Nik uste, urrutu dago oraindik estatutu berriaren izenean alderdi sozialistak lidergoa hartu dezakeen unea; EAEn benetako lidergoa hartzea eta Espainiako soberaniaren aitortza kasik uztartu ezinak direlako. Baina, ahal duten neurrian, Ibarretxek ekiniko bideari oztupoak jarriko dizkio; ez bakarrik Madriletik baita tradizionalki euskaldunen alde egin duten kataluniarren konplizitatea bilatuz ere. Min handia egin dezake alderdi sozialistaren paretak. Pareta hori euskal abertzaleen arteko eltzeta egosten duen faktoreetako bat da.

Ezker Abertzaleak legez aitortzarik ez du, baina soziologikoki duen indarra aprobetxatzen ari da bere ariketa politikoan. ETAk Espainiako estatua baldintzatzeko gaitasunik ez du. Baina EAJ baldintzatzeko aukera guztiak aprobetxatuko ditu; Nazio Eztabaidagunetik normalizazio politikoaren eskaintza garatuko da autodeterminazioaren aldeko indarrak batuz. Batasunak, Eusko Legebiltzarrean Ibarretxe plana bozkatzerako garaian, isolamendu politikoa salbatu eta autodeterminazioaren aldeko prozesu hori lideratzeko duen helburuaren interesen baitan joka-

ALBERTO ELOSEGI

tuko du. ETAren garaia agortzeaz dago, ezereen garantia baino gehiago guztiaren oztopo bilakatu delako. Ezker Abertzaleak Ibarretxe Planaren aurka egiteko argudioen artean Euskal Herriaren soberaniaren zatiketa aipatzen du. Baina oinarrian, beste arazo bat ere bada; Ezker Abertzaleak ez du ikusten egungo arau-bidearen baldintzetan nola lortu daitekeen Euskal Herriaren nazio eraikuntza —hori da Aralarri egotzen zaion kritika nagusia—. ETAren borroka ordezkatu behar bada Espainiaren haustura estrategia jarraituko duen herri dinamika eraginkorrako bat sortzeko izan dadila. Beraz, Ezker Abertzalearen apustuak abertzaleen arte-

ko batasunean oinarritutako gizarte mugimendu zabal batetara apuntatzen du; ezinbestean estatuarekin haustura planteatzen duen estrategiaren bidez. Oraingoan, hortik Ibarretxeren egitasmoa alde handia dago. Ibarretxek, ETA hor dagoen bitartean, Ezker Abertzalearekin inolako adostasunik ez dela izango adierazi du. Baina Ezker Abertzaleari, Ibarretxeren egitasmoa estatuari desafio egiten dion neurrian zaio baliagarri; eta egiten ez dion neurrian ez. Ezker Abertzaleari ere, egungo baldintzetan, denbora politikoa agortzen ari zaio; EAJ bere lurretara eramateko dauzkan aukerak ez dira handiak. Eta erakundeetatik kanpo hotz handia egiten du.

EAJ eta Ezker Abertzalearen arteko lankidetzak oztopatzen duena ez da soilik ETA, soberaniaren ikuspegi ezberdina edota euskal aberrigintza lideratzeko lehia ere bai. EAJren aberrigintza ereduaren eta Ezker Abertzalearen aberrigintza ereduaren arteko distantzia handia da oraindik. Azterketa ezberdina da EAJren baitako ikuspegi ezberdinak kontutan hartzen baditugu. EAJko sektorerik soberanistak ere nazio eraikuntzaren prozesua, erritmo eta neurriak Ezker Abertzalearekiko ezberdin ikusten ditu. EAJko ikuspegi hau dutenek, hala ere, Ibarretxe Planaren garapena abertzaleen erdigune moduan hartuta, Ezker Abertzalearekiko lankidetzaren emaitzetan konfidantza gehiago dute indar konstituzionalistekiko lankidetzaren emaitzetan baino. Baina EAJko zuzendaritzaren gehiengoaren ikuspegia beste bat da:

«
Agian, denok espero
dugun konponbide
politikoa ez dator
guk nahi bezain
azkar, baina
etorkizunak
erakutsiko du
Euskal Herrian
konponbide
politikorik ez dagoela
hiritarren
erabakitze gaitasun
eskubide
demokratikoaren
oinarritik kanpo
»

EAJ eta Ezker Abertzalearen arteko lankidetzak oztopatzen duena ez da soilik ETA, soberaniaren ikuspegi ezberdina edota euskal aberrigintza lideratzeko lehia ere bai.

EAJren aberrigintza ereduaren eta Ezker Abertzalearen aberrigintza ereduaren arteko distantzia handia da oraindik.

Azterketa ezberdina da EAJren baitako ikuspegi ezberdinak kontutan hartzen baditugu

ez dute ikusten lan komun horren bidez egitura politiko berri bat nola osatu daitekeen indar konstituzionalistekin adostasunetara iritsi gabe; eta Ibarretxeren egitasmoa, orain planteatuta dagoen moduan, oztopo bilakatu daiteke, adostasun horretarako.

Ibarretxek, egoera polarizatu batean gizartearen babesa eskuratu zuen; erabakimena euskal hiritarren eskuetan egotearen eta jokabide demokratikoaren aldeko apustuarekin. Baina orain —hauteskundeetara iritsi bitartean, behintzat— gizarte politikoa du aurrean. Gizarte politikoa horrek bi pintza moeta egiten dizkio. Alde batetik alderdi sozialistaren eta Ezker Abertzalearen pintza; pintza horrek EAJn ere tentsioa sortu lezake ordea; batzuk Ibarretxeren oraingo egitasmoan sinesmena duten bitartean, besteek, oraingo baldintzetan, sinesmen gutxiago dute. Ibarretxek alderdian egoera konplexua badu, hirukoa osatzen duten alderdien arteko harremanek bidea ez diote erraztuko; etorkizunean lankidetzak iragartzea ez da zaila; batzuei beste erremediorik geratzen ez zaielako; baina horrenbeste jokabide desleial ez da ikusi hain metro gutxitan azken urteetan.

Eszenatoki honetan, zentralitate politikoari bukaeraraino eustea ez da erraza izango. Momentuz, Ibarretxek Eusko Legebiltzarra bilakatu du eztabaida politikoaren erdigune; ez da gutxi. Agian, denok espero dugun konponbide politikoa ez dator guk nahi bezain azkar, baina etorkizunak erakutsiko du Euskal Herrian konponbide politikorik ez dagoela hiritarren erabakitzeko gaitasun eskubide demokratikoaren oinarritutako kanpo. Hori demokratikoki lortzen den bitartean, auzi politikoaren eztabaida, oraindik erabat ez, baina geroz eta parametro demokratikoagoetan burutzen ari da. Horretan Ibarretxek zerikusi handia izan du. ■

Aingeru Epaltza

Eskerrak Bartzinari

Iruñean, uztaileko bekatuak abuztua du penitentzia. Hiriak besta-egileen Mekatik asperduraren Medinara egiten du jauzi. Nazkaren nazkaz, irailaren etorrera irrikatzen dute bazter urrunetara ihes egiteko aukera izan ez duten iruindarrek. Agorrilak eragin suntsitzailea du, hilotz kiratsa sortzeraino, uztaileko salbuespena salbuespen bizitasunez oso bizi bizi ez den hiri mortu honetan.

Aurten diferentea izan da. Barka dezatela maizter ohilduek eta poliziaren egurra edo zakarkeria jasotako auzoek, baina gainerakoan, nago eskergarri gertatu zaiola jende anitzi Euskal Jaiko gaztetxearen desokupazioa. Eskergarri hedabideentzat, herrietako betizuak eta olinpikoen balentriak ez izan betegarri aski-eta. Eskergarri gazte andanarentzat, hiriak igerilekua eta botiloia baino zerbait gehiago eskaini dielako zenbait egunez. Eta eskergarria Herriko Etxeko oposizioarentzat, bere artilleria aspaldi honetan txepelduarekin keinatu ahal izan duelako udal gobernuak.

12.000 lagun ibili ziren, eguzkipean, gaztetxearen alde. Hainbertze alternatibo dago Iruñean? Ez, baina antibartzinismoak ohiekide bitxiak sorrarazten ditu. Ez da harritzekoa alkate andrearen arrangura: Euskal Jaiko operazioaren kontra agertu diren batzuek gisako neurriak sostengatzen dituzte, lasai-lasai, Portugaleten edo Algortan. Han, bistan dena, ez da UPN nagusi. ■

Joxe Mari Ostolaza

Eztiorrazi

Dirudite futbol klubek. Zalegoen gozatzeko ahaleginetan, disputan dabil zenbait euli eztia eskastu omen duten orrazien ondotik. Ez dute onura pertsonalik nahi, ez dute beraientzat deus bilatzen, ongileak ditugu. Gasteizko Alaves ez bezala, Donostian, Iruñean eta Bilbon ez daude klubak salgai, zorraz sortzea baldin badute ere bilgune. Poza ematen du barnizadun etxeetan sortutakoak hain eskuzabal ezagutzeak, beren aurrekoengandik jaso ondasun eta nortasunari zentzu soziala eman nahian dabilatzala ikusteak. Izan ere, sosa pilatzen, bereganatzen hezitakoek ez dute eskasiaren eremutan eskarmenturik eta zorra etekin bilakatzeko artean maisu izan daitezke. Zenbat eta gehiago gastatu, orduan eta eroso, orduan eta aberatsago. Ez ditut nik horiek ezagutu Kaikun, Santurtzin, Koxtapen, San Pedron, Ur Kirolaken, hauek goi mailako kirol klubak bilaka daitezkeen beren talentuak eskaintzen. Futbolzaleak izaki eta ez arraunzale, errugbizale, eskubaloizale. Ez diet eza gutzen ahaleginik, Txantrean, Touringen, Arenasen, Vitoriako Aurreran, partidatan bildu zalegoa afaltzen gonbidatzeko, bertan zozketatutako urdaiazpia aski izaten duten klub horietan, urdaiazpia bera herriko norbaiten erregalia izaten duten horietan. Haatik, hauek ez dira klandestinitatean haziak. On dagiela. ■

Julen Zabala

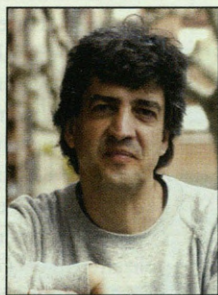
EHUKO IRAKASLEA

Udazken politikoa

Udazken politikoa datorren urtean erabaki behar diren gai bik markatua dator Euskal Herrian: Europar Batasunaren konstituzioaren erreferenduma, bateko, eta Ibarretxeren plana, besteko. Lehenak ezker aktibatuko du, gehienbat; eta bigarrenak, berriz, abertzale-tasuna. Gaiok aurretik datoz, eta udazkenak ez ditu erabakiko, baina jarrerak nola eta norantz gorpuzten diren erakutsiko da, ziu-rrenik.

Alde batetik, Europar Batasunaren konstituzioari buruzko erreferendumak deituko omen dira Espainia eta Frantziako estatuetan, bigarren honetan hain argi ez badago ere. Frantziak, deitzekotan, maiatza-ekaina aldera egingo luke, eta Espainiak, otsaila-martxoa aldera. Udazken honetan, beraz, eragile politiko eta sozialek jarrerak zehaztu beharko dituzte. Orain arte, ezkerrek kontrako balorazioa egin izan du konstituzioaz, baina gauza bat balorazio orokor bat egitea da, eta beste bat erreferendum baten aurrean zer aukera hartu erabakitzea, hemen bestelako kontu batzuk sartzen dira eta: besteek zer egingo duten, baka-rrik ez geratzea, irudi publikoa, eta abar.

Euskal Herrian, alderdi estatalistek egin dute, oro har, aldeko balorazioa, nahiz eta Frantziako PS eta Espainiako Iuren barruan iritzi kontrajarriak egon. Gainerako eragile sozial eta politiko nagusiek, berriz, kontrako balorazioa egin dute, salbuespen nabaria iragan hauteskundeetan Frantziako Berdeek eduki zuten sustengu abertzalea izanik. Kontrako balorazio argia egin zuten, eta egiten jarraitzen dute, Ezker Abertzaleak eta Ezker Batuak, eta ezetzaren hautua hartuko dutela dirudi. Ez du halakorik egingo, ordea, EAJk, eta EA eta ELA oso kontra agertu dira orain arte, baina ausartuko dira euren militanteek ezetza eskatzera? Interesgarria litzateke orain arte aurkako jarreran egon diren indar horiek jarrera bateratu bat garatzea kontsulta horietarako.

INIGO AZKONA

Beste kontsulta –hipotetiko– batek ere erakarriko du jendearen interesa hurrengo hilabeteotan, EAEn batez ere. Ibarretxeren planaren aurrean iritzi batzuk badoaz definitzen. Esate baterako, Espainiako estatuak argi adierazi du bere ezadostasuna, baina prest omen dago estatutuen erreformari ekiteko. Ezker Abertzaleak, berriz, bat egiten du planaren hitzaurrearekin, baina plana bera partzialtzat jotzen du. Hala ere, guztiz egoki deritzo arazoa konpontzeko planak proposatzen duen tresnari, herri kontsulta urte askotan defendatu duen bidea baita. Bere lorpenetzat jotzen duen bide hori, ordea, ez du Ibarretxeren planari mugatu nahi, eta eztabaida orokorra proposatzen du, denen iritziak jaso ahal izateko, eta ondoren kontsultara deitzeko.

Ezker Abertzaleak sustengua eskaintzen du plana subiranotasunaren ildotik abiatuz gero; Espainiak, plana erretiraturik, negoziazioa eskaintzen du estatutuaren erreformaren ildotik. Hortxe gakoa, EAJk, batik bat, erabaki behar duena: transferentziak ala subiranotasuna. Biak, esango luke askok, baina ez dirudi posible denik.

Zer egingo du EAJk? Mundu erdi ezkutu horretan ildo bien aldekoak omen daude. Batzuek gustura hondoratuko lukete Ibarretxeren plana transferentzia batzuren eta PSOEn laguntasunaren truke; besteek oraingoan zerbait gehiago behar dela uste dute, baina horretarako indar handiagoa behar dute. Egoera argitu bitartean, alde biek presionatzen dute, baina aparatua bere bidea egiten ari da. Erabat eten zuen, esate baterako, ezker abertzalearen hautes-tien arazoa konpontzeko bidea izan zitekeen Lizartzako eredu, eta behin eta berriro errepikatu du ez duela inolako asmorik ezker abertzalearen sustengua bilatzeko. Plana hauteskundeetan aurkezteko tresna egokia erakutsi da, baina inoiz erabaki beharko du EAJk zer egin benetan proiektu horrekin. Zalantza eta erabaki behar horiek dira udazkenean argituz joango direnak. ■

Zer egingo du EAJk?

Mundu erdi ezkutu horretan
ildo bien aldekoak omen daude.

Batzuek gustura hondoratuko
lukete Ibarretxeren plana
transferentzia batzuk eta
PSOEn laguntasunaren truke;

besteek oraingoan zerbait
gehiago behar dela uste dute,

baina horretarako indar
handiagoa behar dute.

Egoera argitu bitartean,
alde biek presionatzen dute,
baina aparatua bere bidea

egiten ari da

Dantza
Biarritz baletak
Izarren odola
estreinatu du

❑ *Ezpalak*
❑ *Argitalpenak*
❑ *Sukaldean*

❑ *Denbora-pasak*
❑ *Ihesi*
❑ *Makina bat kontu*

Ihesi
Iparraldeko
muga
bizikletan

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Erraldoi eta
buruhandiena
antzinako tradizioa
izan arren, sendo iraun
du urteen joan-etorrian.

Izan ere, Euskal
Herriko festetan hain
ohikoak diren
konpartsa hauek
suspertzearekin batera
ikusleria ere ugaritzen
doa. Herriaren
onespenak eta azken
urteetan ugaritu izanak
bereziki indartu du
historia eta
gaurkotasuna, eta
gazteenen beldurra
zein poza uztartzen
dituen euskal
folklorearen ohitura
koloretsu hau.

Karikatura erraldoiak

Haurren beldur eta ilusioa

ERRALDOI ETA BURUHANDIAK ikusteko karrikara irteten den jende gehienak ez dakien arren, bilakaera nabarmena izan duen tradizioa da. Egun, herriko festei loturik dagoen ohitura hau Aste Santuko prozesioen testuinguruan sortu zen. Zehazki, prozesio katolikoen seriotasunaz eta dotoretasunaz trufa egiteko sortu zen, kanonizazio, koroazio eta antzeko ospakizunei lotuta. Ibilbide hau –eta beste datu ugari– jaso du Jose Luis Insausti errenteriarrek maiatzean argitaratutako *Erraldoi eta buruhandiak 1919-2004* liburuan. Bertan, hamar urteko ikerketaren emaitza bildu du Errenteriako Erraldoi eta Buruhandien konpartsako kideak.

**MAITANE
ALDANONDO**

Argazkiak:
Dani Blanco

Argitalpenean aipatzen duenez, usadio honen jatorria ezezaguna da. Aztarna zaharrenak, erlijio prozesioei loturikoak, Allenger (Portugal) eta Bartzelonan agertu dira, 1263 eta 1380 urteetan hurrenez hurren. Hego Euskal Herriako lehen erreferentzia Iruñekoa da, XIV. mendekoa, 1600eko datua zehatzagoa den arren. Bizkaian aurkitutako lehena 1605ekoa da; Gipuzkoan 1622koa, Azkoitian; eta Araban 1643koa, Gasteizen.

Lehenengo erraldoietako askok mitologiako pertsonaiaren bat irudikatzen zuten, hala nola, Basajaun, jentilak, Sanson... Buruhandiak aldiz, herriko hainbat pertsona-

ren burla izan dira maiz; herriko mozkorra, gizajoa... irudikatzen dituzte.

Buruhandi eta erraldoiak egiteko modua asko aldatu da azken urteetan. Antzina eskuz egiten ziren, azken mendean ohikoa erraldoiak seriean egitea zen, fabriketan egiten ziren eta herriei saltzen zitzaizkien. Garai hartan, esanahi berezirik ere ez zuten. Azken urteetako joera, aldiz, herri bakoitzak bere historiarekin lotura duten erraldoi eta buruhandiak espreski diseinatu eta sortzeko eskatzea da. Insaustik dioenez "azken aldian aldaketa izan da, pertsonaia berriak herri bakoitzarekin edo bere historiarekin loturikoak dira. Horrek, herritarrak erraldoi eta buruhandiekin identifikatzea dakar".

Nafarroa indar-gune

Gipuzkoako zenbait herritan indar handia duten arren -duela bizpahiru hilabete Tolosan egindako Topaketa da horren lekuko-, Nafarroa da ibilbide luzeena eta tradizio sendoena duen Hegoaldeko probintzia. Ez da harritzekoa, beraz, Tuterako La orden del Volatin taldeak aurtan XXXI.

Lehenengo erraldoietako askok
mitologiako pertsonaiaren bat
irudikatzen zuten, hala nola,

Basajaun, jentilak, Sanson...

Buruhandiak, aldiz, herriko hainbat
pertsonaren burla izan dira maiz;
herriko mozkorra, gizajoa...

irudikatzen dituzte

topaketa antolatu izana, bertan indar berezia baitu ohitura honek.

Orokorrean, txistua eta dultzaina izaten dituzte bidelagun erraldoi eta buruhandien konpartsek. Hala ere, Tuterakoak, Nafarroako beste herri batzuetakoen antzera, gaita soinuak lagunduta egiten du ibilbidea eta zenbait ospakizunetan bandak ere bat egiten du. Banda eta musikariak lekuan lekuko musika jo ohi dute buruhandi eta erraldoiak laguntzeko, vals eta kalejirak nagusiki.

Dantzei dagokienez, konpartsa bakoitzak bereak izaten ditu, eta Tuterako konpartsaren arduradun Javier Castellanak azaltzen duenez, "abesti bakoitzak bere koreografia du eta koreografia horretan erraldoi bakoitzak bere dantza".

Konpartsa bat 20-30 lagunek osatzen dute; erraldoi eta buruhandi kopuruaren arabera izaten da hori. Erraldoi kopurua bikoitia izan ohi da, 2 edo 4 irudikoa; eta bi lagun behar dira bakarra mugitzeko. Buruhandiak sei inguru izaten dira. Horrez gain, lauzpasei musikari osatutako taldea izaten da eta Nafarroan, txaranga ere maiz ikus daiteke.

Orokorrean, konpartsara iritsi berriak

Banatzaila: UNIVERSAL MUSIC SPAIN S.L.

Xabi SanSebastianen kd berria
zure diska-etxean salgai.

Euskal
HERRI-MUSIKA
guztiz
berrituta

CDNO 76

Management: SYNTORAMA
Portuetxe Kalea 83. 20018 Donostia
Tel: +34 943 31 48 00
syntorama@syntorama.com

Syntorama

Portuetxe Kalea 83 I-13 bul.
20018 Donostia-San Sebastián
Gipuzkoa, Spain
Tel: +34 943 31 48 00 Fax: +34 943 21 57 88
www.nocd-rekords.com info@nocd-rekords.com

Argia irratia

2004ko irailaren 19a

Miguel Erkis, Oreretako Erraldoi eta Buruhandien konpartsa kidea «Erraldoiak ondo dantzatzeko sekreturik ez dago»

Miguel Erkis 18 urterekin sartu zen Erreterriako Erraldoi eta Buruhandien konpartsan. Buruhandi bezala aritu ondoren, bere aitak dantzatzeko zuen erraldoia hartu zuen honek uztean. Uda honetan, 40 urteko ibilbidearen ostean, konpartsa utzi du. Iraganen berak emandako urratsak jarraituz, semeak hartu du bere lekua.

Zerk bultzatu zintuen erraldoiak dantzatzeko hasiera?

Gustatu egin behar zaizu, bestela, ez zara horrenbeste denbora aritzen. Izan ere, ezin duzu parrandarik egin, karga handia baitute. Gainera, lehen ordu erdi ibiltzen ginen, baina orain ordubete pasako buelta eman behar izaten dute.

Ze prestakuntza egiten duzue erraldoiekin aritzeko?

Ez dugu egiten. Urtero Madalen jaien bezperan jartzen ditugu udaltxeko sotoan eta hor entseatzeko dugu koreografia. Hartu eta ibili. Ez dugu entrenatzen.

Zein da erraldoiak ondo dantzatzeko sekretua?

Gustukoa izatea, pazientzia apur bat edukitzea... eta konfiantza hartzea. Barruan urduri joaten da, altuera eta zama handia daukate-lako; han sartzen zara eta kanpoan lagunak izaten dituzu erortzen hasten bada-edo eusteko. Sekreturik ez dago, indarrez heldu eta animatu!

direnak buruhandi bezala hasten dira, eta urteak aurrera joan ahala erraldoiren bat libre gelditzen bada, berau hartzeko aukera izaten dute. Batzuetan, gurasoetatik semeetara pasatzen da erraldoi postua; aitak uztean, buruhandi zen semeak bere lekua hartzen du. Edonola ere, konpartsa batetik bestera aldatzen da antolatze modua. Tuterakoan, adibidez, hasiberri direnei ere erraldoiak dantzatzeko irakasten diete. Castellano aitortzen duenez, "erraldoia hartu nahi duenari, printzipioz, ez diogu trabarik jartzen; kontrakoa, geuk irakatsiko diogu, ez baitugu belaunaldi erreleborik".

Usadio zaharra gaurkotzea

Aurreko garaiekiko emandako aurrerapenak edertu egin dituzte erraldoien itxura eta dantzak, erraztu egin baitute beren mugikortasuna. Buru eta eskuak egiteko erabiltzen zen harri-kartoiaren ordez, poliesterra erabiltzen da. Horrela, bustitzean ez da pintura galtzen edo desegiten. Gorputzaren euskarri zen egurra, arinagoa den aluminioak ordezkatu du, eta zumearen ordez poliesterra erabiltzen da. Ondorioz, 44 kilotik 25era arindu da erraldoien zama, dantzatu behar dituztenen lana erraztuz.

Geroari begira, Insaustik luze iraungo dutela aurreikusten du: "Erraldoi eta buruhandiek etorkizun oparoa dute. Ugartzen joan dira eta geroz eta herri gehiagok berezko konpartsa du. Gainera, haurrak dauden bitartean jarraituko dute, asko maite baitituzte". ■

Ipar Poloa odolusten

BIARRITZ BALETA

TXUNDITUTA utzi zuen Thierry Malandain koreografoa Jean-Louis Etienne esploratzailearen lan zientifikoak. Duela bi urte eskutara heldu zitzaion testu hura Ipar Poloan bizi diren hartzei buruz mintzo zen, eta besteak beste, izotzaren urtzeak eragindako kalteak nabarmentzen zituen. Hartzek gero eta espazio gutxiago izanda, gizakien herrixketa-ko zaborrak jan behar izaten dituztela ere jakinarazten zuen esploratzaileak. "Ikerketaren arabera, gainera, zientzialariek hartzei eginiko analisisetan gizakiek duten kutsadura tasa bera topatu zieten odolean", gaineratzen du Biarritz baletako zuzendari eta koreografoak, hartzen eta gizakien arteko harreman bereziaren adierazle gisa. Koreografoaren inspirazio iturri bilakatu zen orduetik lurralde izoztua: "Dударik gabe Ipar Poloa gogortasunaren eta edertasunaren adierazgarria da", dio.

Baina pieza handi bat sortzeko ildo sendoago bat behar zuela eta, Ovidio poeta latindarrak (43 k.a.-17 k.o.) idatzitako *Metamorfosiak* izeneko poema narratiboa aintzat

AINARA GURUTXAGA
Argazkiak:
Dani Blanco

Izarren odola lan berria estreinatu du Biarritz baletak Maitaldia jaialdiaren baitan. Thierry Malandain koreografoak Ovidioren Metamorfosiak eta Ipar Poloari buruzko ikerketa bat uztartuz osatu du ikuskaria.

hartzea erabaki zuen sortzaileak. Bertan munduaren sorreratik Zesarren garairainoko hainbat elezahar, itxuraldaketa mirarizkoei buruzkoak, kontatzen dira.

Izar artean betiko

Ovidioren idazkiak, kapituluetak batean, Hartz Nagusia izeneko konstelazioaren sorrerari buruzko legenda mitologikoa azaltzen du, eta legenda hori izan da, hain zuzen, Balet Biarritzen azken sorkuntza osatzeko balio izan duena.

Mito honen arabera, Artemis jainkosak Calisto ninfa hartz bilakatu zuen, Zeus jainkoarekin seme bat izan zuela-eta jeloskor. Calisto eta Zeusen seme chiztaria basoan bere hartz ama hiltzen saiatu zen ordea eta, ondorioz, Zeusek ama eta semea izar bilakatzera erabaki zuen, arrisku guztietatik urrun. Hala sortu omen ziren Hartz Nagusia eta Hartz Txikia konstelazioak. "Azken finean edozein gizaki betiereko bilaka daitekeela iradokitzen du legendak. Eta hala pentsatzen dut nik ere, gizakiari betiko iza-

Mikel Irurzun, Biarritz baletoko dantzaria

«Dantzari sentitzen naiz goitik behera»

Estreinaldi ondorenak ematen duen lasaitasunez mintzatu zaigu Mikel Irurzun donostiarra. Lau urte daramatza Biarritz baletean 27 urteko dantzariak, eta oraingoz oso gustura dabil.

Nola sortu zitzaizun Biarritz baletean aritzeko aukera?

Zeharka, nire anaiaren bitartez jakin bainuen Biarritz baletak audizio bat antolatu zuela. Orduan Zaragozako konpainia batekin nenbilen. Entzunak nituen balet honi buruzkoak eta bane-kien ez zegoela batere gaizki, hortaz probak egitea erabaki nuen eta hartu egin ninduten.

Nolakoa da lan egun bat?

Goizean 9etan hasten gara entseatzen eta arratsaldeko bostak arte bertan izaten gara. Hala ere, batzuetan dagokizun pieza ez bada entseatuko, arratsalde batzuk libre ere izaten ditugu, eta ze lan-gilek du horretarako aukera? Lan asko egiten da, baina ez da beste edozein lan baino gogorragoa. Gainera gehienetan biran gaude.

Koreografo gisa ikusi al duzu inoiz zure burua?

Ez, inolaz ere. Dantza egiteari uzten diodanean guztia utziko dut. Ez dut nire burua besteei irakasten ikusten. Dantzari sentitzen naiz goitik behera.

ten eragozten dion gauza bakarra bere burua baita", dio Malandainek. Itxuraz zeharo ezberdinak diren iturrietatik edanda sortu da, hortaz, Biarritz baletaren azken ikuskizuna: *Izarren odola*, Bilboko Arriaga antzokia eta Reimseko antzokiarekin batera ekoiztutako lana.

Konpainiak 1998.ean sortu zenetik izan duen arrakasta dela medio, irailaren 4 eta 5ean Miarritzeko Gare du Midin eginiko estreinaldian lepo egin zuen antzokiak. Dantza kritikari, programatzaile eta herritarren artean ikusmin handia eragin zuen konpainiaren lan berrienak.

Oihala zabaldua Biarritz baleta osatzen duten hamalau dantzari gazteek Strauss, Mahler, Waldteufel, Lanner eta Minkusen musikaz ikuskizun dinamikoa eskaini zuten 70 minututan zehar. Teknikoki oinarri klasi-koa izanda ere, dantza berritzaile bat proposatzen du Malandainek sorkuntza hone-tan ere, jada konpainiak oso bereak dituen pauso eta moldeak guztiz alboratu gabe. Konpainiak jada marka propioa baduen arren, koreografoak definizioetatik ihes egi-ten du.

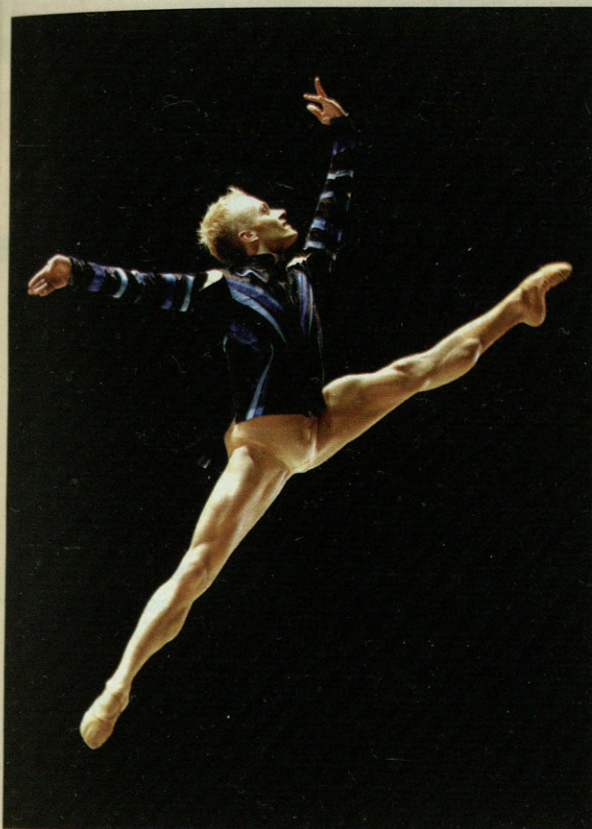
Intuizio eta gogoetaren artea

Pieza guztiek naturari ez ezik egungo gizar-teari ere erreferentzia egiten diote etengabe. Esaterako, dantzariek vals musikaren erri-tora dantzatzen duten bakoitzean gizakien manikeismoa eta baldarkeria islatzen dira. Valsez gain, polkak eta martxak dantzatzen dira.

Obrako mugimendu guztiek badute beren zioa, baina ez beti gogoetatik sortuta-koa, askotan intuizioz jotatzen duela onar-tzen baitu koreografoak: "Calistoren haur-dunaldia adierazteko, esaterako, nire burua haurdun irudikatu nuen. Eskuak sabelera

eraman nituen modu intuitibo batez eta aurrera zein atzerako mugimendu bat egiten hasi nintzen eskuekin. Mugimendu horixe egiten dute dantzariak orain oholztan".

Konpainiaren aurreko lanetan bezalaxe, honetan ere eszenografiak ez du inolako elementurik. Eszena gainean lur eta horma zuria besterik ez dira ageri arreta guztia dantzarien mugimenduetan bildu asmoz: "Ezin dut jasan oholza gainean dantzariak ez beste ezer ikusterik. Nik gorputzak ikusi nahi dut". Ikuskarian zehar Jean-Claude Asquiek eginiko argi diseinuaren bidez sortzen dira espazio eta giro ezberdinak. Jorge Gallardorenak dira jantziak.

Ikuskaria sorpresaz beteta dago, batez ere obraren azken partea, bertan hartz zuriz mozturrotuta agertzen baitira hamalau dantzariak. Hasieran lau hanketan eta ondoren zutik, dantza koreografia hunkigarria burutzen dute. Estreinaldiaren egunean behintzat bati baino gehiagori irribarreak ihes egin zion.

Hamabost eguneko atsedenaldiaren ostean *Izarren odola* Frantziako zenbait herrietan eskainiko dute lehenik eta, ondoren, urtarrilean Bilboko Arriaga antzokian emango dute. Kritiko eta programatzaileen iritzien zain gelditu behar, ordea, ikuskariak zein etorkizun izango duen jakiteko. ■

Thierry Malandain, Biarritz baletoko zuzendari eta koreografoa

«Akatsak ere nire estiloaren parte dira»

Edozein musika entzun eta dantza pausoak irudikatzen dituen horietakoa da Thierry Malandain. Eta ez da harritzekoa, oso gaztetatik dantzarekin hertsiki lotuta egon baita. Dantzari izan zen lehenik Pariseko opera eta Rhineko baletarekin. 1986.ean dantzari izateari utzi eta koreografiak sortzeari ekin zion. 60 koreografiarik gora diseinatu ditu orduetik munduko dantza konpainiari garrantzitsuenentzat. 1998tik Balet Biarritz Koreografia Zentro Nazionaleko zuzendari da. 2000.etik Maitaldiaren zuzendari artistiko ere bada.

Izarren odola ikuskizunak naturaren aldeko aldarria egiten du. Zure koreografiak atzetik gai sozialak lantzen dituztela uste al duzu?

Saiatzen naiz, noski, ideia indartsuak lantzen, baina nire lana hori guztia obra poetiko batean bihurtzea da. Obra politikoak egingo banitu, dantzariak arropa militarrez jantziko nituzke, eszenan zaborra utziko nuke edo dantzariak garrasika jarri, baina hori ez da inolaz ere nire xedea.

Koreografia bat diseinatu aurretik estudioan ordu mordo sartzen duten horietakoa zara, ezta?

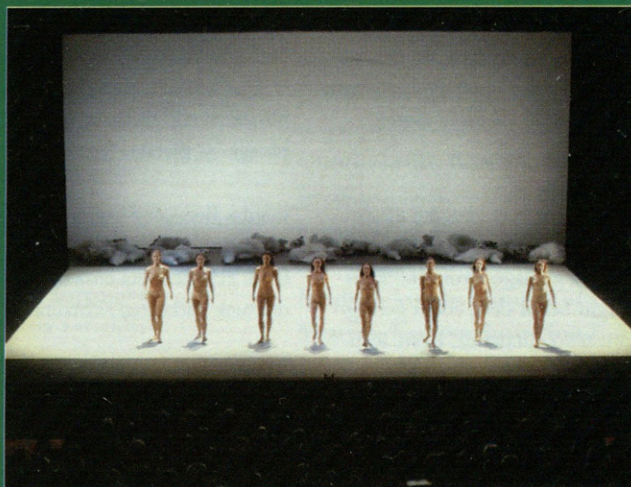
Bai. Lanik sakonena ideiak garatzearena izan da. Estudioan sartzen naizenean usuenik ez dut batere garbi izaten zer emaitza nahi dudana, baina bai zer esan nahi dudana. Askotan errazena kamera bat buruan sartzea litzatekeela uste dut, buruan ditudan irudi guztiak grabatu ahal izateko.

Urte luzez aritu zara lanean, zure estiloa topatu al duzu bidean?

Bai noski. Uste dut ikuskizunetan funtzionatzen ez duen horrek ere nire estiloa markatzen duela. Akats guzti horiek nire estiloaren parte dira.

Zer moduz moldatzen zara kritikariekin?

Azken lan honekin kritikoak ikusleak baino gehiago harritu dira. Jende normalak eskertu egiten du ikusitakoa, kritikoek, aldiz, eszena gainean gertatu ez den horretaz hitz egiten dute, eurak ikusi nahiko luketen horretaz. Obra berari buruz gutxitan hitz egiten dute. Hori pretentsiorik gabe egiten dute, noski, baina azkenean sortutakoa jada ez dela nirea iruditzen zait. Konplexua da.

Ezpalak

KATIXA GARATE

Saren aurkako kereila artxibatua

TERRORISMOAREN BIKTIMEN ELKARTEAK (AVT) duela lau hilabete Soziedad Alkoholikaren kontra jarritako kereila artxibatu du Baltasar

Garzon Espainiako Auzitegi Nazonaleko epaileak. *Explota Zerdo*, *Síndrome del Norte* eta *Stop Criminalización* abestien hitzetan ETaren jarduna goraipatzea eta biktimak iraintzea egozten zion Gasteizko musika taldeari AVTk. Garzonek abestiak aztertu ditu eta adierazi du ez dagoela arrazoirik "ekintza terroristak edo terroristak goraipatzeko edo justifikatzeko asmoarekin eginak daudela ondorioztatzeko". Epailearen erabakiaren aurrean, AVTk helegitea aurkeztuko duela jakinarazi du eta Gasteizko, Cabañas de la Sagrako (Toledo), Larragako (Nafarroa) eta

Madrilgo udalei SAK herriotan eman behar dituen kontzertuak bertan behera utz ditzaten eskatu die.

Hil ondorengo argitarapenak

ORAIN HIRU URTE zendu zen Bitoriano Gandiaga. Baina orain jakin dugunez bazuen argitaratu gabeko eta osorik bukatutako liburu bat. Hain zuzen ere, aurtun argitaratuko du Elkar argitaletxeak liburu hori Joxe Azurmendiren hitzaurrearekin. Horrez gain,

Igor Estankonak honakoak adierazi zituen *Deian*: «Gero eta jende gehiagok ateratzen die probetxua kulturaren adierazpide ugariari, eta haien inguruko industria bat garatzen da: kulturaren sektorea esaten diote».

Gemma Lluch ikerlari eta idazle katalana *Berrian*: «Uste dut euskal literatura gehiago itzultzeko apustua egin behar dela, edota gehiago erakusteko gutxienez. Beste leku batzuetan egiten duguna aberaste-lagungarri litzateke».

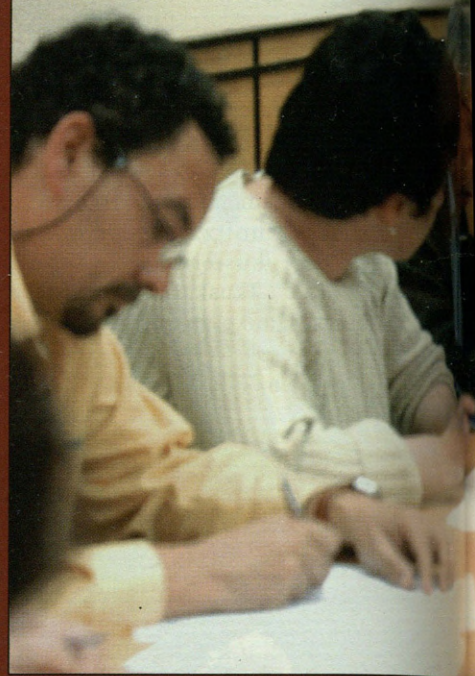
Juanma Bajo Ulloak esanak *Nabarrari*: «Zinema independente-

rik ez dago. Film guztiak ekoizleren batenak dira, eta ez badira, saldu egiten dira eta, azkenean, izaten bukatzen dute. (...) Ordainsari hori ordaindu ezean, edo ez duzu filmatzen edo ez duzu estreinaldirik egiten. Bietako bat».

Juanba Berasategik zera zioen *HABEn*: «Goazen areto alternatiboak gehitzera eta euskarazko produktua aurkezteko saiatzera».

Arantxa Iglesias Trakunpa taldeko kidearen hitzak *Garzatezulo*: «Fusioa, beste gauza batzuk ez bezala, arriskugarria izan daiteke diskoetxeentzat».

JUAN CARLOS RUIZ/ARGAZKI PRESS

Hika teatroak Groau! haurrentzako ikuskizuna aurkeztuko du hilaren 19an, Durangoko San Agustín aretoan. Yolanda Arrietaren testuan oinarritutako lanak Javier Muguruzaren musika izango du lagun.

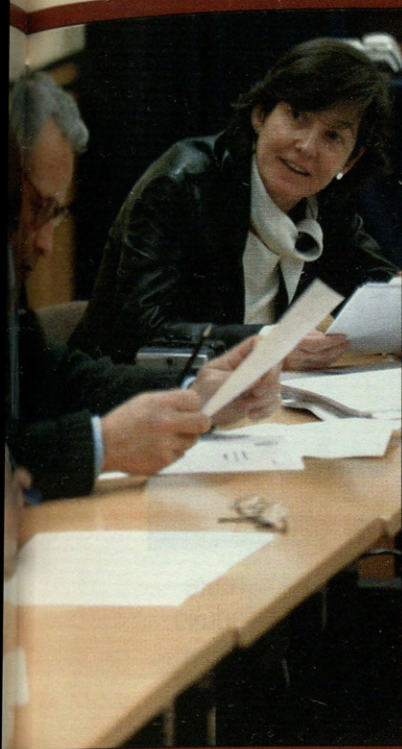
Amaia Zubiria, Petti, Xabi San Sebastian, Ortophonk, Bide Ertzean eta Oskorri Kataluniako Viç hirian urtero egiten den musika merkatuan izango dira, euskal ordezkari gisa, hilaren 16tik 19ra.

Javier Agirresarobe argazki zuzendari eibartarrak 2004ko Espainiako Zinematografia Saria jasoko du larunbatean, Zinemaldia-
ren baitan.

Aitzol Aramaio lehen film luzea errodatuko du. *Terminal* laburrarekin makina bat sari irabazitako zinegileak Unai Elorriagaren *SPrako Tranbia* eramango du pantailetara.

Joxe Kruzelegi Kataolatza soinu-jolea zendu da, 82 urte zituela. Hamasei urtetik trikitia jotzen aritu zen eta hainbat erromeria egin zuen Juliana Zubizarretarekin batera. Aurtun omenaldia egin behar zioten Kursalean egingo den Nazioarteko Trikitixa Jaialdian.

Euskal PEN Kluba ofizial

Udaberrian sortu zen Euskal PEN Klubari ofizialtasuna eman diote Norvegian, joan den astean Tromsonen burutu zen Nazioarteko PEN Klubaren Munduko Biltzarrean. Laura Mintegi Euskal PEN Klubaren lehendakaria eta Joxemari Iturralde lehendakari ordea izan ziren bertan. Hala, aspaldiko nahia erdietsi da. Izan ere, 1951n PEN Euskal Bilkura abiatu zuten hainbat idazlek (Andima Ibiñagabeitia, Txomin Peillen...) baina bizitza laburra izan zuen. 1987an beste saiakera bat egin zen eta Euskal PEN Kluba indarrean izan zen hiru urtez, baina bertan behera geratu zen egitura sendoa ez zuelako. Adierazpen askatasuna defendatzea eta erregimen zapaltzaileak pairatzen dituzten idazleak babestea du helburu Nazioarteko PEN Klubak eta bost lan batzorde ditu: idazle presoen aldekoa, itzulpengintza eta hizkuntz eskubideen batzordea, emakumeena, bakearena eta erbestean dauden idazleena. Aurrerantzean Euskal PEN Klubak horietan lan egin ahal izango du.

milaka paper utzi zituen Gandiagak idatzita. Paper horiek arakutzen ibili da, besteak beste, Pello Zabalak eta Joxe Azurmendik berak osatutako batzordea. Paper horiekin, datorren urtean, Gandiagaren lan argitaragabeen bilduma egiteko asmoa dute. Bilduma hori gaika banatutako liburukiek osatuko dute. Aldi berean, Susak urrian plazaratuko du martxoan zendutako Andolin Eguzkitzaren poema liburu bat. Eguzkitza *Arimaren ondoko ezkien artetik ibilki* izeneko lana ari zen idazten hil zenean. Ezin izan zueg amaitu, baina eginak zituen poemak, gehienak amodiozkoak, bilduko ditu Susak.

Eibar doinu latinoz girotua

LATINOAMERIKAKO MUSIKA TALDE ugarik eman dituzte kontzertuak Eibarren azken 40 urteetan (Los Panchos, Maria Dolores Pradera, Rafael Amor, Trio Los Aucas) eta musika honek eibartar andana zaletu du. Horren isla da zaletu horiek antolatutako Eibar Hiriko I. Nazioarteko Latinoamerikar Musika Jaialdia. Irailaren 18an Los Aucas taldearen boleroez, Lunfardoren tangoaz eta Mariachi Juvenil Los Reyesen rantxerez gozatzeko parada izango da Eibarren. Sarreraren bidez bildutako diruarekin Mexikoko Nochistlan hiriko hainbat musika proiektu lagunduko dituzte.

Oteizaren lanak aurki Guggenheimen

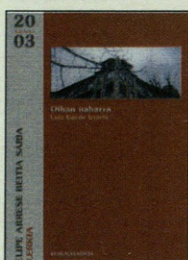
OTEIZA bizirik zela Bilboko Guggenheim museoaren aurka agertu zen arren, Oteiza Fundazioak eta Guggenheim museoak lortutako akordioaren ondorioz, Oteizaren obraren atzera begirakoa zabalduko du museoak urriaren 8an. Halakoak dira bizitzaren kontraesanak. Urtarrila bitarte, museoko hirugarren solairuko areto guztiak hartuko ditu eta 140 eskultura bilduko. Gainera, oraino erakutsiak izan ez diren 43 marrazki eta collage ikus ahal izango dira. Margit Rowell arte kontserbatzailea eta Txomin Badiola artista izango dira komisarioak.

Galiziar, katalan eta euskaldunen festa izango da Oñatin larunbatean. Izan ere, *Gu eta gure hizkuntzak* eguna antolatu dute. Goizean gaita, trikiti eta txistu doinuek alaituko dute festa eta taloak, olagarroa eta pantumaca dastatzeko aukera izango da. Arratsaldean poesia errezitaldia eskainiko dute Harkaitz Canok, Tere Irastortzak, Miquel Desclolek eta Xosé María Álvarezek Santa Ana antzokian. Saio berean, *Poesía Antologia, Calusca (2003-2004)* aurkeztuko dute. Gauean emanaldi berezia izango da kiroldegiko pilotalekuan: *Irakurketak, kantuak & hibridoak*. Bernardo Atxagak okasiorako hautatutako testuak irakurriko ditu eta hainbat musikaririk, Ruper Ordorikak eta Juan Carlos Perezek esaterako, musika eta kantuak eskainiko dituzte.

Iparraldeko ikus-entzunezko profesionalen gida paratu du Biarritz Image kultur elkarteak www.biarritz-image.org webgunean. Sareratutako orrialdearekin Plateau Image (Irudiaren Platoa) proiektuaren garapenerako bidean beste urrats bat eman nahi izan du, hala, Biarritzko Udalak sortutako elkarteak. Ikus-entzunezko proiektua da Plateau Image eta dagoeneko sortuta dagoen Film Comissiona, ikus-entzunezko heziketa zentro bat, zinema komertzial eta esperimental aretoak, Argazkiaren Etxea, Mediateka eta Dantza eta Musika Kontserbatorioa hartuko ditu. Proiektu horri buruzko informazioa, ikus-entzunezko albisteak, elkartearen berri eta Iparraldeko profesionalen gida eskaintzen du webguneak.

Argitalpenak

PILAR IPARRAGIRRE

Oihan nabarra
Luis Garde Iriarte
EUSKALTZAINDIA, BBK
70 orrialde
4 euro

Felipe Arrese Beitia saria

Euskaltzaindiak eta BBK-k urtero antolatu ohi duten Felipe Arrese Beitia deitutako olerki saria Luis Garde Iriarte iruñearraren lehen poema bilduma argitaratuak, *Oihan nabarrak* irabazi zuen iaz. Hiru atal nagusitan banatu du olerkariak bere bizi bidaia malkartsu honen joan-etorria. Harrizko oihanean dabil hasieran, "gera prest dago, etsaia baino ez dugu asmatu behar", aldarrikatzen den paraje ankerrean, gaur begi bat alargun geratu zaiola eta negartsu dabilela adierazi nahirik. Hareazko oihanean zehar abiatzen da gero, norabiderik gabeko bidean, infernua gogoan, minen eremuak

zeharkatuz, harrizkoa ez den zerbaitekin topo egiten duen umeaz oroituz. Eta saihesbideak aukeratzen ditu azkenean, euri guztiak euri berbera direla jakinik. |

Hamar urtetik aurrerakoentzat

Ulises Cabalek idatzi, Aitor Aranak euskaratu eta Gabriel Hernández Waltak marraztutako misterio ukitua duen kontakizun hau Salamancan dago kokatua. Haraino doa hain zuzen ere Ulises Cabal izena duen liburu-saltzaile jakituna, bertako Bracamonteko Markesa ikastetxean irakasle dukan lagunaren deiari erantzunez. Detektibearekin bada gazte hori, misterio ilun eta ezkutuak argitzea oso gustukoa du, eta horrelako bati aurre egin beharrean izango da oraingo honetan ere, ikastetxe horretan mamu bat dabilen susmoa sorrarazten dabilena nor den jakin nahi badu behintzat. Pozoitzeko saiakera, guztien bazkarira arratoia botatzen duen esku ezkutua, gas jario hilgarria eta beste tranpa hilgarri askotxo aurkituko ditu bidean, baina berak ez du sekula amore emango. |

Ikastetxe sorginduko misterioa
Ulises Cabal
IBAIZABAL
151 orrialde
8,65 euro

Tantak 31
Batzuen artean
EUSKAL HERRIKO UNIBERTSITATEAREN
ARGITALPEN ZERBITZUA
124 orrialde
7,81 euro

Eskola porrota Espainian eta murrizteko proposamenak

Euskal Herriko Unibertsitateko Hezkuntza aldizkariaren 31. zenbakian, Espainiako eskola porrota aztertzen du Alvaro Marchesik eta porrot hori murrizteko hamasei proposamen aurkeztu. Karlos Santiago Etxeberria eta Jose Francisco Lukas Mujika, berriz, ikerketa bat egin behar denean maiz sortzen den arazo bat ekiditeko era eskaintzera datoz, egin nahi den lanaren proiektua nola burutu behar den, eta burutzeko orduan oso kontuan izan behar diren oinarritzko arauen berri emanez. J. M. Magantok eta I. Bartauk, bestalde, *Gurasoen prestakuntza, familia, eskola eta Komunitatearen arteko harremanak* dauzkate gaitzat, eta Irene López-Goñik *Donibaneako Juan Huarteren ikuspegi pedagogikoa*. |

Lanbide heziketa eta euskara

Euskal Soziolinguistika Institutua Sortzenek plazaratzen duen *Bat* aldizkariaren 51. zenbakian *Lanbide heziketa eta euskara* izenburutzat duen dosierra landu dute, besteak beste, honako gai hauek aurkeztuz: Euskal Autonomia Erkidegoan arazoa nola dagoen, Lanbide Heziketaren euskal adarrak azken urteotan ikasmaterialgintzaren ikuspegitik izan dituen aurrerapenak, Ipar Euskal Herrian martxan jarri duten Hezkuntek proiektuaren aurkezpena, lan-mundua berreuskalduntzeko oinarritzko urratsa den *Goazen* egitasmoaren nondik-norakoak, Lanbide Heziketa euskaratzeko borroka LABek eta STEE-EILASEk diotena, eta Lanbide Heziketako zentro hainbaten esperientziak, ematen den heziketaren kalitatea hizkuntza normalkuntzaren ikuspegitik neurtuz. |

Bat
Soziolinguistika aldizkaria
Batzuen artean
SEI
156 orrialde
10 euro

Autoeraketa Globalitatean

Batzuen artean

LANKI IKERTEGIA
35 orrialde

Autoeraketa ekonomiko-aren kokapena gaur

Gogoeta eta eztabaidarako aproposa izango delakoan plazaratu dute Lanki Ikertegikoek beren koadernoaren sailari hasiera ematen dion alea: *Autoeraketa Globalitatean*. *Autoeraketa ekonomikoaren kokapena egungo munduan* izenburua duena. Testu trinko samarra du, abstrakzio maila baten bila joan direlako, batetik, eta berau labur azaldu nahi izan dutelako, bestetik. Ukitzen dituzten gaien artean, Continuum izaera eta gamak, erantzunen dibertsitatea, demokraziaren paradigmak, autoeraketaren gizarte-proiektuaren norabidea, gizabanakoaren eta komunitatearen arteko oreka artikulatze

potentziala, garapenerako tresna izatekoa, eta interkooperaziorako potentziala daude. **I**

ENKARNI GENUA

«Adopzioarena ez dago oraindik ondo islatua euskal literaturan»

Nola hartu zuen bizia zure ipuin honek?

Nik normalean beharrean aurkitzen naizenean idazten ditut ipuinak. Txotxongiloaren bidez zerbait antzezteko asmotan baldin bagabiltza, testuren bat sortu behar izaten dugu, eta niri egokitzten zait hori egitea. Horrela jaio dira ia-ia nire liburu guztiak. Baina badira beste era batera sortu ditudanak ere, nire inguruan gertatutako zerbaitek haiek idaztera bultzatzen nauean, eta horrela jaioa da *Zatoz lehenbailehen!* ipuina. **Zerk bultzatzen zintuen haxe idaztera?**

Oso maiz joan ohi naiz eskolaz eskola txotxongilo lanak aurkeztera eta orain dela bizpahiru urte arte hemengo hurrek osatzen zuten ikusleria, gure artean etorkinik ez zegoelako, baina gaur egun ezberdina da. Herrialde askotatik datoz honantz umeak bere gurasoekin batera, baina baita adoptaturik ere. Nork ez du ezagutzen Txinara edo ez dakit nora haur baten bila joan den bikoteren bat? Guztiz arrunta den adopzioaren fenomeno hori, ordea, oraindik ez dago oso ondo islatua haur literaturan. Bada, horri buruz hitz egiten du nire liburu honek.

Gainerako gairik ere azaltzen duzu bertan...

Bai. Izan ere, zortzi-hamar urteko hurrek badakite nola jaiotzen den ume bat, baina ez dute informazio gehiegirik. Denek dakite ume hori amatxoren tripa barruan dagoela jaio aurretik, eta beraiek ere horrela egondakoak direla, baina batzuetan hor bukatzen da beren informazio guztia. Eta liburu honek horri buruz hitz egiteko aukera ematen die bai gurasoei, bai irakasleei.

egileari galdezka

Bospasei urteko neska-mutikoei eskainitako lana

Ibaizabal argitaletxeak Baleuko ekoizpen etxearekin eta EITBrekin elkarlanean plazaratutako bilduma dugu *BetiZu paperak*. Oraingoan aurkezten dugun liburuxka bospasei urte dituzten neska-mutikoei zuzendua dago, eta euskal telebistako Betizu programan oso ezagun egin diren pertsonaiak dauzka protagonista: Betizu, Eme-U, Betisuis, unibertsolariak.... Hala, hurrek beraiekin jolastu eta aldian-aldian irudiak marraztu ditzakete. Kolo-reak, zenbakiak eta beste ezberdintzen ikasteko oso aproposa. **I**

Betizuk jolasteko!

Batzuen artean

EITB, IBAIZABAL

24 orrialde
5,49 euro

Anek ume txiki bat ekartzea nahi du

Ercin argitaletxeak zortzi-hamar urte bitarteko hurrei begira daukan *Mandolina* sailean

plazaratutako *Zatoz lehenbailehen!* kontakizuna Enkarni Genuak sortu eta Jesús Lucasek marraztutakoa da. Kosta ahala kosta ahizpa edo anaia txiki bat ekartzea nahi lukeen neskato baten gorabeherak azaltzen ditu. Ikasgelako mutilik harroputzenari bere gurasoek urtebetetzerako ume txiki bat ekartzea agindu diotela entzun orduko, etxean eskaera bera egitea erabakitzen du Anek. Ama agertzen zaio aurrena, eta hari eskatzen dio, aurretik lasai egoteko azpimarratuz, umea ekartzeagatik ez lukeela lan gehiagorik izango. Ane prest baitago hura zaintzeko, haur-oihala ere aldatuko lioke! Hori entzutean, ama sutan jarriko zaio, ordea, eta airean bidaliko du Ane bere burua zaintzera eta

Zatoz
lehenbailehen!

Enkarni Genua,
Jesús Lucas

EREIN
47 orrialde
8 euro

gela txukuntzera. Halaz guztiz, esperantza ez du guztiz galdu neskatoak, beharbada txintxo bada, ekarriko diote umea! Baina bere izeba kutunari ueste duena agertzen dionean, sutan jartzen dena bestea da, eta mundu guztia bere kontra dagoela irudituko zaio Aneri... Harik eta ahizpa txiki bat ekartzeko paperak osatu beharraren kontua bere gurasoei entzuten dien arte. **I**

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

	Donostiako auzoa	Barre xumea	* IZENA	Mapa, karta	Arabako alderdi espainiarra
	* DEITURA	Primate ugaztun	Marinelen zerrenda	Musika nota	
	Bisigua				
	Juntagailua				
Atsegin izan	Hiltzaile			Bokala	Pauso
Isatsa	Joan zaitez!			Xumeak	
			Aurpegi		
			Tratamendu mota		
Begirada		Kontsonantea	Bost bider bi		
Ate, hitz elkarketan		1000	Har ezazu!		
	Ipar., ausart			Röntgen	
	Gipuzkoa-ko herria			Infin., oratu	
Barazki mota		Moldakaitza			
Kanpo		Kontsonantea			
	Maindirea, mihisea		Ardi, hitz elkarketan		
	Potasioa		Bokala		
Ezeztza		Naizen hau	Infin., ikasi		

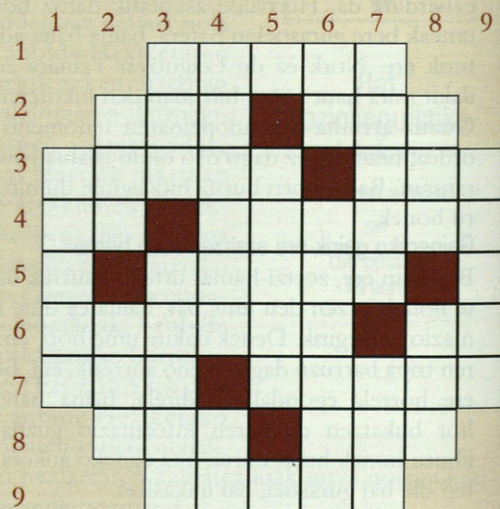
Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Asiako estatu handia. 2.- Euskal sindikatua. Ukapen. 3.- Jendetasun. Ai! 4.- Antzinako Egiptoko jainkoa. Hunkitua. 5.- Lehenengo bokala. Sendatu. Potasioaren ikur kimikoa. 6.- Baleude. Atzizkia. 7.- Jardun. Ezberdintasuna. 8.- Igarobide. Joan den urtean. 9.- Bizkor, laster.

GOITIK BEHERA

1.- Euskal lurraldea. 2.- Emakume izena. Alderantziz eta bizkaieraz, iratzea, garoa. 3.- Bilo. Olibondoaren fruitua. 4.- Jaun. Bizia-
ren erdian. 5.- Bostehun, zenbaki erromatarren arabera. Dardara. Potasioaren ikur kimikoa. 6.- Alderdi espainiarra. Europako estatu. 7.- Hil, akabatu. Errepublikatuz, ikara. 8.- Bururatu. Zerga eza-
guna. 9.- Mahai jokoa.

Hizki zopa

Aurki itzazu Joko Olinpikoen egoitza
izan diren 8 hiriren izenak.

T	A	M	I	L	A	U	H	S
B	R	O	S	I	D	N	Y	E
A	T	I	R	A	U	D	O	L
R	D	M	O	P	N	I	S	E
T	M	O	O	E	N	E	D	G
Z	I	N	Y	S	A	I	T	N
E	C	T	O	I	K	S	K	A
L	H	R	Y	N	E	U	E	S
O	U	E	D	U	I	G	H	O
N	I	A	L	Z	A	I	R	L
A	K	L	H	C	I	N	U	M

Bost bider bost

Ezker eskuin eta goitik behera, zenbaki bakoitzean hitz
bera aterako zaizu.

	1	2	3	4	5
1					
2					
3					
4					
5					

1. Afganistango hiriburua. 2. Mendiko atea. 3. Bakan. 4. Ezeztatu. 5. Hori argia.

Soluzioak

S	A	K	I	*	N	*	A	U	K	A	*
T	A	R	*	A	R	A	Z	I	*	T	A
A	L	O	I	K	T	O	A	Z	*	A	*
R	*	I	R	I	T	U	M	*	A	T	A
R	A	M	A	H	*	G	*	A	O	S	*
U	S	U	M	*	A	N	A	Z	T	U	B
*	A	*	E	L	A	I	R	E	*	G	*
A	E	L	A	S	O	R	A	*			
U	T	O	R	O	R	O	A				
*	A	*	j	*	I	*	A	*			

Hitz guruzatruak
Ezker eskutik: 1. India, 2.
 ELA, UKo, 3. Abget, Axi 4.
 Ra Ukhura, 5. A. Osatu, K. 6.
 Baina, Bc, 7. Art. Alda, 8.
 Ibi, Iaz, 9. Azkar.

Goitik behera: 1. Araba, 2.
 Eiba, art, 3. Ilc, Olba, 4.
 Nagusi, Iz, 5. D. Ikara, K. 6.
 IU, Itaba, 7. Akatu, Dar, 8.
 Otu, BfZ, 9. Xakca.

Hankamotzentzako oinetakoak

Baionako oinetako denda batean ikusi nuen lehen aldiz marka honetako zapata kaxa bat. Txundituta, liluratuta, hitzik gabe geratu nintzen, ordura arte ikusi nuen euskarazko produktu izenik borobilenaren aurrean: "Pare Gabia". Eta egoera imajinatu nuen:

- Kaixo, egun on!
- Egun on! Zer nahi duzu?
- Espartinak.
- Pare Gabiak ditugu.
- Oso ondo... baina nik pare eta guzti nahi ditut...

Edo kontrakoa. Pelloten oinordekoa,
bere egurrezko hanka eta guzti dendara
sartu, eta ahoa zabaldu orduko, dendariak:
- Zuk Pare Gabiak nahiko dituzu, noski?

Nola liteke orain arte inor ohartu ez izana? Euskaldunok moda berria abiatzeko moduan gaude! Bukatu da, zapata bati zola puskatu zaiola eta pareia zaborretara botatzea! Pare Gabia erosi eta kalera! Zapata pare berdinarekin aroa amaitu da, dibertsifikazioa zapatatetarako iritsi da! Etorkizuneko oinetakoak... Pare Gabiak!

T A M I L A U H S
 B R O S I D N Y E
 A T I R A U D O L
 R D M O P N I S E
 T M O O E N E D G
 Z I N Y S A I T N
 E C T O I K S K A
 T H R Y N E U E S
 O U E D U I G H O
 N I A L Z A I R L
 A K L H C I N U M

Hizki zopa

L	A	R	U	A
U	K	A	T	U
B	A	K	A	R
A	T	A	K	A
K	A	B	U	L

Best hide best

Nagoen lekutik

JOSU IZTUETA

Filipidesena egiten

GREZIA europar herrialde bisitatuenetakoa da baina era berean ezezaguna. Aurtengo Olinpiar Jokoek ia mundu osoa Atenasera begira jarri dute eta handik bidalitako irudiak eta kronikak bazter guztietara iritsi dira. Olinpiar Jokoak ez dira, noski, berdin bizitzen gure planetako mutur batean edo bestean, han bertan edo atzerrian, lagun batek parte hartzen duenean edo kirolariak anonimo direnean... Kontuak kontu Olinpiar espiritua dela eta 4.000 milioi pertsonen kirola izan dute hizpide aurreko asteetan, munduko populazioaren erdia baino gehiago den kopuru horrek telebistaz jarraitu ditu(gu). Egun aktualitatea beste gai batzuetara itzuli da berehala. Antzinako historian izan duen protagonismoa berreskuratu du Greziak eta aro modernoetara egokitzen jakin du. Klase guztietako iritziak jaso ditugu bertan. Orrialdeok ez dute kirol kronika izan nahi baina kirol izerdia badaric.

Herri eta harri

Mediterraneo Itsasoak beste itsaso batzuk biltzen ditu bere baitan, eta horietakoak diren Joniko eta Egeo izenekoen artean kokatzen da Grezia. Greziako zati kontinentalak hartzen du eremu handiena baina irlak dira turismo irudi erakargarrienak. Hamar milioi lagun pasatxo biztanle ditu eta beste hainbeste turista jasotzen du urtero. Aurrean ere antzeko kopurura iritsiko da baina beste modu batean banatuta. Ondorio hori ateratu dugu, behintzat, Atenaseko zurrumbilatik kanpo lasai-lasai ibili garenok.

Hemendik begiratuta, guretik aztertuta, beti ikusten nuen nik Grezia "Turkiatik gertu dagoen Portugal antzeko herrialde bat" bezala —ezjakintasunetik egindako azterketak izaten dira horiek—.

Duela hogeitau urte lehenbizikoz bisitatuta, eta duela hamar urte egon nintzenean ez nuen Grezia berdina ikusi. Orduetik hona beste hamar urte igaro dira eta oso bestelakoa sumatu dut Grezia. Bost mila urteko his-

toria aberatsa duen herrialde hau, hainbait gauzetan gehiago aldatuko zen azken bi hamarkadetan, aurreko 4.980 urtetan baino. Tira, ziurrenik tarte labur horretan neroni ere aldatuko nintzen eta pertzepzio kontua izan liteke.

Norbaiti monumentuak, tenpluak, monasterioak, gazteluak, gotorlekuak, eskulturak eta era guztietako harri klaseak gustatzen bazaizkio badu Grezian non entretenitua. Nahiko komeri izango du Partenon, Delfos, Meteora, Mizenas, Korinto, Kariatideak, Propileo eta abar luze bat kronologikoki kokatzen eta arretaz begiratu beharko dio mapari, Esparta hiritik joandako gerlariak Atenas nondik eraso zuten edo Termopilasko gudan pertsiarrak nola uxatu zituzten ulertzeko.

Greziak, gainera, badu beste ezaugarri bat: hizkuntza. Herri bateko hizkera ulertzen ez dudanean atzeritar sentitzen naiz, baina horretaz gain idazkera (hizkiak) ere arrotza zaidanean "kanpokoago" sentitzen dut neure burua. Urte batzuk lehenago jaio eta apaiz bidetik jo zutenak latina eta grekoa ikasitakoak dira, beste letratako hainbat karrera aukeratuak ere zertxobait bai. Zientzien munduan murgiltzea erabaki genuenok, berriz, "Geografia", "Antropomorfo", "Poliedro", "Espeleologia", "Hipopotamo" edo "Mikroskopio" bezalako hitzak aipatutakoan, ez genekien grekoz ari ginenik. Eta greziar izen propioak marka ezagun bihurtu direnean hitzetik hortzera erabili izan ditugu, hala zirela enteratu ere egin gabe. Esate baterako Olympus argazki kamara, Zeus bizikleta, Nike zapatilak, Pegaso autobusa, eta abar.

Olinpo mendia

Eguzkiarekin lotzen ditugu Mediterraneo bazterrean dauden herrialdeak, ur epel eta gardenak eranstean dizkiogu irudi horri eta hondartzan etzanda imajinatzen dugu geure burua. Bai, hori (ere) egin liteke Grezian, chunka irla sakabanaturik dituen lurralde honek milaka kilometroko kostaldea eskaintzen du. Bidaia-

Greizian, 1985eko Maratoi historikoan, Josu eta Anjel arnaseštuka.

riok postal bat buruan dugula joaten gara hor zehar eta gero espero ez genuena aurkitzen dugu askotan. Hori da Grezian gerta dakigukeena. Ustearen aurka, Grezia oso menditsua da, ez du hiru mila metrotik gorako tontorrik baina asko dira bi mila metro baino gehiagoko gailurrak eta hori gutxi balitz, elurra ere izaten dute neguan —badaude dozena bat eski estazio—.

Olimpo mendikatera joateko Atenasetik Tesalonikara doan errepide nagusia hartu behar da eta Litohoro herrian atera. Berez Parke Nazionalea da paraje hau eta itsasotik 20 kilometro altxatzen da Greziako mendi

altuena den Mytikas (2.917m). Badira igotzeko beste bide batzuk baina ezagunena Spilios Agapitos aterpetxetik igarotzen da, hantxe pasatzen da gaua (2.100m) eta hurrengo goizean ekiten zaio gorako bideari. Leku zoragarria da, haraino iristeko bideak merezi du, nahiz eta tontor asmorik izan ez. Gureztat Agapitos ez zen hain zorioneko suertatu, gaueko batzuen zurrungak, goizaldeko beste batzuen kakeriak eta geroxeagoko norbaiten botagurak bederatzi laguneko "espedizioa" hirukoan utzi baitzuen.

Greziar mitologian Olimpo mendiak garrantzi handia izan du. Zeus jainkoen aita zen eta hemen zuen bere bizilekua. Taldeko osasun egoerari begirata zerbait gaizki egi-teagatik zigortu nahi gintuela pentsatzera iritsi ginen baina Helio, Afrodita, Apolo, Hera, Artemisa eta gainontzekoak ez ziren bidean inondik inora ageri.

Skala (2866m) tontorra zapaldu genuenean ohartu ginen falta zitzaizkigun 50 metroak igotzeko beste hainbeste jaitsi eta gero 100 metro gora egin beharko genuenaz. Zati horretan bidea tente jartzen da, bi hankaz gain bi eskuak eta burua tentuz ibiltzea komeni da: ezkerrera 400 metroko zuloa eta eskuinera beste hainbesteko amildegia dago. Aterpetik urtero 6.500 lagun inguru pasatzen zela kontatu ziguten, honaino iristean, ordea, erdiak atzera egiten omen du. Goizeko hamarrek

ziren eta ez zebilen jende askorik, isiltasunean bihotz taupadak barrutik eta haize txistua kanpotik besterik ez genuen entzuten. Zeus eta gainontzeko jainko-jainkosak ez ziren aztoratu gu tarteka "mekauendioska" aritu ginelako.

Maratoi autentikoa

Gustu gehienak asetzeko adina ikusmira izan da XXXVIII. Olinpiar Joko hauetan. Horien artean Maratoiak sortu zuen, beharbada, ikusmin handiena, Maratongo zelaietan hasi eta Panathinaikos estadioan bukatuko zelako, K.a 490 urtean Filipides soldadu greziarrak egin zuen bezala. Historia-legenda hori oinarri hartuta antolatu zen lehen maratoia, 1986an. Aro Modernoko lehen Olinpiar Jokoetarako Panathinaikos estadioa eraiki zuten eta han zuen amaiera 40 kilometroko lasterketa ibilbideak. Spiridon Louis, Marussiko artzaina bezala ezaguna zen korrikalaria suertatu zen irabazle 2:55:19 denborarekin. 1908an Londresko Olinpiar Jokoetan distantzia britainiarren kapritxora egokitu zuten, 42,192 kilometroa eta geroztik neurri hori da ofiziala.

1985eko udazkena zen. Etxetik irten eta garai bateko Jugoslavian hamar egun pasatuta sartu ginen Greziara. Atenaseko kaleetan paseatzen genbiltzala, adineko atzerritar jendea txandalez jantzita ikusten hasi ginen, eta kuriositateak bultzatuta haietako bati galdeztzera ausartu ginen: "Ohhh yessssss Tomorrow is the autentic annual marathon!" Edo antzeko zerbait erantzun zigun... Angelek eta biok ez genuen dudarik egin: huraxe zen Maratongo maratoi historikoa korritzeko aukera!

Entrenamendurik gabe eta geneuzkan zapatilak jantzita azaldu ginen estadiora goizean goiz. Handik itxerara autobusez eraman gintuzten. Izena eman eta kakeria sartu dena bat izan zen, korrika hasi aurretik izerditan geunden, 10. kilometroan gustura, 20.ean nekatuta, 30.ean gosetuta eta 40.ean lehertuta... Panathinaikos estadiora iristeko sei eskailerak ahal bezala igo eta helmuga bistan genuen. Pozik geunden... eta bizirik. Filipides soldadua Atenasera iritsi bezain laster, Maratongo borroka irabazi zutela esanda hil zen bertan. Geu ere akaso akabatuta geunden 25. kilometroan bidetik atera eta gozotegi batean sartuta hiruna pastel jan izan ez bagenu. Biharamunean Egiptora joateko ferria hartu behar genuen eta autobusa Pireoko kaian ontziratu genuen. 30 ordu behar zituen ferriak Alexandriara iristeko eta horiexek behar izan genituen guk gorputza errekuuperatzeko! ■

Josu Iztueta Azkne
Igonmenitsa

Olimpo mendira igotzen. Zeus eta gainontzeko jainko-jainkosak ez ziren asko aztoratu gu tarteka "mekauendioska" aritu ginelako.

Grezia herri HARRIgarria da!

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

TESTUA ETA ARGAZKIAK:
ASIER AGIRRESAROBÉ
MUSKILDA TELLABIDE

Aturri (I). Lapurdi eta Nafarroa Beherea

Aturri eta Biduze ibaiaren artean bizikletan

Itsasaldeko Aturri ezagutzeko zenbait ibilbide proposatuko dizuegu hurrengo asteetan.

Ipar Euskal Herriaren iparraldean, Lapurdik eta Nafarroa Behereak Landekin bat egiten duten lurraldean ibiliko gara oraingoan.

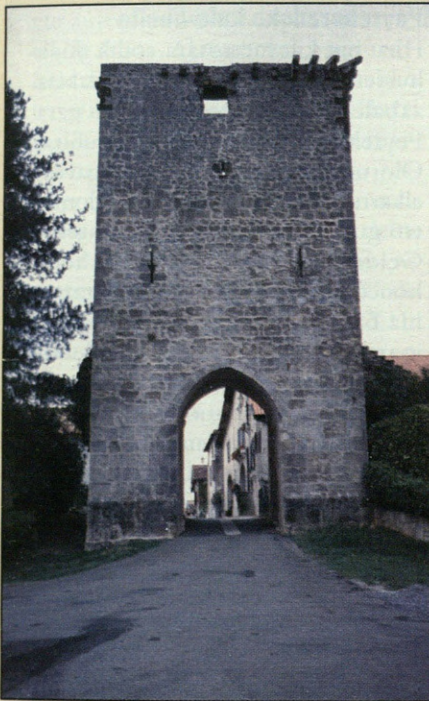
Arbailetako mendietan jaiotzen den Biduzek, bere urak Aturri handiari eskaini aurretik, azken meandroak osatzen dituen lekuan. Ibaiak, padurak, bartak, landaretza joria... ingurumen aberatsa ezagutzeko aukera duzue. Aldi berean, behialako jarduera ekonomiko garrantzitsuen aztarnak antzemango dituzue, zubiak, errota, zamaketarako ontziak kargatzen ziren ibai-portuak, ibiak... Halaber, Euskal Herriko historiaren zati handi bat aurkituko duzu ibilbide honetan, Agramonteko gaztelua eta Arthous-eko abadiako ondarearen museoa izanik testigantza nagusiak.

Biduze ibaia, Gixune herriko portuan.

Nafarroa Behereko Bidaxunen utzi dugu autoa, hau izango baita abiapuntua, udaletxearen eskuineko plazan, Basque hotel-jatetxearen parean. Bizikletak atera, dena prestatu eta Agramondarren gaztelurantz abiatu gara.

Bai gaztelua eta bai herri gunea, muino baten goialdean daude, Biduzek eta honen adar den Lihurik osatzen duten meandroaren erdian. Gunerik garaienean eraikitako Saint-Jacques elizara hurbildu gara eta handik kale nagusian barrena abiatu. XVI. mendetik XIX.era bitartean eraikitako etxe eder ugari ikus daitezke kalearen alde banatan. Etxe hauen artean garai batean sinagoga bat izan zen, herrian bertan merkatari juduen kolonia garrantzitsu bat egon baitzen XVII. eta XVIII. mendeetan eta portura bidean oraindik haien hilerria

Hastings-esko bastida. 1289an sortua.

ikus daiteke. 1802. urtetik aurrera Bidaxuneko kantonamenduko buru da, eta Bidaxuneko kantonamenduak, Lapurdi eta Nafarroa Behereko zenbait herri biltzen ditu, Iparraldeko euskal probintzia historikoak errespetatu gabe.

Akamarreko aulkietan geldialdia

Gure hurrengo geltokia Akamarre (Came) da. Horretarako, herri gunea

tik irten eta Donapaleurako bidea hartu dugu, berehala ezkerretara eta behera jotzeko. Maldan behera, udal igerilekua eta kirol gunea atzean utzi eta Lihuri zeharkatzen duen zubia igaro dugu. Inguruotan eraberritutako errota dago. Bidaxune eta Akamarre lotzen dituen errepidera irtenda, kilometro parean egin dugu Biduze zeharkatzen duen zubia igaro eta Akamarren gaudela adierazten duen seinalea topatu aurretik.

Ezkerrera jotzen badugu, ibaiertzetik portura irits gaitezke. Gu, ordea, muino gainean dagoen herri gunera hurbildu gara, ondoren zuzenean portura jaisteko. Jarduera garrantzitsua izan zuen garai batean portuak. Jurançon eskualdeko ardoa eta Biarnoko gaztagetako (Salies de Béarn) gazta handik igarotzen baitzen ibaian barrena Baionara bidean. 1850. urte ingurutik aitzina, Akamarre aulkigintzan murgilduko zen. Egun, nekazaritzarekin batera jarduera ekonomiko nagusia da aulkigintza, Europa, Japonia eta Estatu Batuetara aulki andana esportatzen baitute. Tailer txiki ugari dago inguruotan.

Arthous-eko abadia

Hurrengo geldialdia Arthous-eko abadian egingo dugu. Lehenik ordea, zortzi bat kilometro egiteko pedalkada ugari eman beharra dugu. Biduzeren ibaiertz eta arto sailen artean egin ditugu lehen metroak. Bide hauek, egun txukun zainduak eta atsedenerako mahai eta eserlekuekin hornituak, garai batean, sirga bideak ziren (chemin de halage), hau da, ibaion-

Agramont gaztelua

Agramont XII. mendetik XVI.era Nafarroako erreinuari lotua egon zen leinua da, eta batez ere XV. mendean, Nafarroako erresumako borroka zibiletan eragin handia izan zuen, Beaumontarren aurkako bandoari izena emateraino. Bortuz haraindiko merindadeko edo seigarren merindadeko jauntxoak ziren, etsai ziren Luxeko leinuarekin batera. Merindade horretako hiriburua Donibane Garazi zen eta zehazki ez bada ere, gaur egungo Nafarroa Beherearen eremua zuen. Nafar koroarekin leial zirenekin lerratu ziren agramondarrak, aurkakoak, aldiz, Errege Katolikoek zerbitzuan aritu ziren Nafarroaren jabe egiteko borrokan. Nafarroa Beherea galdu ondoren, oinordekoak, Frantziako erregeen zerbitzura egon ziren basailu.

Agramondarren jatorrizko gotorlekua gaurko Burgue-Erreitin (Bergouey-Viellenave) dago. XIV. mendetik aurrera Agramonteko jaunak Bidaxuneko gazteluan bizi izan ziren, Aturri ibaiak itsasorantz zuen irteeragatik leku estrategikoa baitzen. Bidaxuneko gaztelua XII. mendekoa da, baina XVI. mendean birmoldatu egin zuten, eta Ipar Euskal Herriko errenazimendu garaiko gaztelu bakarra da. Eraikinaren dotorezia aristokraziaren ikur bihurtu zen, baina 1793an, Frantziako iraultzan, azken suteak hondakin bihurtu zuen betirako. Erdi ororia dago egun eta turismoari loturiko ehiza-hegaztien (volerie) ikuskizunak eskaintzen dira bertan. Denbora eta hizkuntza dela medio egun Agramondarren gazteluak Gramont izena du.

Bidaxuneko udalak prestatutako proiektu batek, zentro komertzial bat eraikitzea aurreikusten zuen gaztelutik metro gutxira. Honek udalaren eta Agramonteko konde Antoine XVI.aren -Bidaxune eta Gixuneko gazteluen egungo jabea- arteko loturarik sortu zuen 2002. urtean.

tziak ibaian gora egin ahal izateko, animaliek tira ohi zutena, sirga edo lokarri batzuen bidez. Idi edo mando hauek ibaiertzetik bideetan gora edo behera ibiltzen ziren. Pista hauek utzi eta asfaltoan berriro, Biduzetik urrundu gara. Arto sailez betetako muinoa gainditu dugu eta zenbait

Arthous-eko abadia. 1167. urtean eraikia.

bidegurutze igaro ostean, azken malda beheak abadiaren atzetan utzi gaitu.

Abadia Hastings udalerrian dago kokatua, Landetako departamenduan eta 1167. urtean eraiki zen inguruotako biztanleak ebanjeliza-

tzeko, Done Jakue bidean doazen pelegrinei ostatu emateko eta Gaskoña, Nafarroa eta Biarnoko zenbait jauntxoren arteko lur eremua nolabait kontrolatzeko. XVI. mendera arte aberatsa zen nekazaritzatik ateratako errentei esker, eta abadiak era-

gin handia zuen garai hartako bizitzan. Horrela, gero bisitatuko dugun Hastingseko bastida sortu zuen 1289. urtean bere lurretan. XVI. mendean Gaztelak Nafarroa konkistatu zuenez eta ondorengo erlijio guduetan abadia bera suntsitua izan zenez, apurka gainbehera etorri zen. 1791n, hiru elizgizon besterik ez zituela, abadia saldu egin zen, eta nekazaritza ustiakuntza bilakatu. 1955ean monumentu historiko izendatu zuten eta Landetako departamenduaren eskuetan geratu zen. 2003an azkenik, berriro egin zuten eta Landetako ondarearen museo bertan dago egun. Museoaz gain, dokumentazio zentroa eta kongresuak nahiz batzar bereziak antolatze-ko azpiegitura guztiak ditu. Bisitak merezi ditu 3 euro, frantsesez irakurtzeko gai denarentzat, behintzat.

Peyrehoradeko kale-buelta

Hiru bat kilometrotara soilik dugu hurrengo geldidunea. Kiwi landaketa zabalen artean berehala atera gara Peyrehoradeko sarrera den zubira. Olorue eta Pauko uhaitzak (gaves) elkartuta daude dagoeneko, kilometro gutxira urak Aturriri emateko. Geldiune laburra egin dugu herri honetan; egun udaletxea den gaztelua bisitatu eta herriko kaleetatik joan-etorria egin dugu, bizikletaz. Herria menperatzen duen muinoaren gainean Asprenont gazteluaren hondakinak omen daude baina beste baterako utzi ditugu. Berriro ere ibaia gurutzatu eta udal kanpinaren ondotik, Hastingserako bidea hartu dugu ibaiertzetik.

Hastingseko bastida

Inguruotako guztien moduan, Hastingsek ibaiertzean duen portura iritsi gara eta malda gogor batek hegoaldeko sarrera-atera eraman gaitu. Muino batean kokatutako bastida da, arestian aipatu bezala Arthous-eko abadiako lurretan 1289an sortua eta John Hastings Gaskoñako seneskalaren izen anglosaxoniarra hartuko zuena. Izan ere 1152an, Alienor, Akitaniako dukearen alaba, Enrike Ingalaterrako erregearekin ezkondu eta Baskonia edo Gaskoña Ingalaterraren eskuetara igaro zen, baita Lapurdi eta Zuberoako bizkontriak ere.

Gixuneko portua

Bertako kaleetan itzulia egin eta hurrengo helburu genuen Gixunerrantz (Guiche) abiatu gara. A-64 autobidea azpitik igaro baino lehen autopistako zerbitzu gunea dago eta bertan Autoroutes du Sud de la France enpresak Done Jakue bideari eskainitako doako erakusketa gun bat du. Autobidearen kanpoaldean bagara, zerbitzu gunera oinez sar daiteke. Autopista azpitik igarota berriro ere Euskal Herri historikoan sartu gara. Gain batean kokatutako Samatzeko herrixka igarota Samatzeko lakura egin dugu joan etorria. Bertan, aisialdiko aktibitateak egin daitezke (base de loisirs delakoa). Beste zenbait aktibitatearen artean, bainua da nagusi.

Saint Jean Samatzeko auzotik eta autopistako ordaintoki ondotik igarota, Gixuneko portura heldu gara, lehenik zubi metaliko batetik Biduze zeharkatuta. Harri maila ezberdinez osatutako ibaiportu ederra du, garai bateko jardueraren adierazle. Herri gunea gorago badago ere, Bourgade deitu auzo honetan, muino arroksakua menperatuz garbi asko ageri da Gixuneko gaztelua. X. eta XII. mendeen artean Arberoutarren jabegoa izan zen eta ondoren Beaumondarren esku geratu zen. 1449an gotorlekua Foix-Biarnoko Gaston IV.ak indarrez hartu zuen, Nafarroa Beherean eta Lapurdin barrena egindako erasoaldi batzuetan. 1523an, Gaztelak Nafarroako sei garren merindadea konkistatu zuenean suntsitu zuten. Jabego pribatu

Arditurri

Arditurrik Pirinioetako Bigorre eskualdean du sorburua, Gripp (La Mongie) eta Payolle bailaretako urak bilduz, Frantziako estatuak sortutako Pirinio Garaiak departamenduan. Gers eta Landetako departamenduetako lurretatik pasa eta azken kilometroak Landen eta Ipar Euskal Herriaren (Pirinio Atlantikoetako departamendu barruan) arteko muga egiten du. 355 kilometro luze ditu Lapurdiko Bokalen itsasoratu aurretik. Ibaiadar nagusiak Errobi, Aran eta Biduze Ipar Euskal Herrian eta Uhaitza Batuak (Olorue eta Paueko gabak) ditu.

Datu praktikoak

X Agramondarren gaztelua:

Apirila erdialdetik iraileko azken igandera arte zabalik, 14:30etatik 18:30etara. Hegazti harrapakarien ikuskizuna, egunero 15:30etan.

X Arthous-eko abadia: 00 34 5 58730389. Apirilaren 1etik urriaren 31 arte, 10:30etatik 18:30etara zabalik. Azaroaren 1etik martxoaren 31 arte, 14:00etatik 17:00etara (astelehenetan itxita).

X Done Jakueri eskainitako erakusketa Hastings zerbitzugu-nean: Dohainik. Urri hasieratik apirila bukaerara, 9:00etatik 18:00etara. Maiatza hasieratik iraila amaierara, 8:00etatik 20:30etara.

tua da eta sarrera debekatua izan arren, bertara hurbildu eta zein egoera penagarrian dagoen ohartu gara. Kartel batzuek adierazten dute harriak erortzeko arriskuarekin erne ibiltzeko. Landaretzak hondakinen zati handia estalia du.

Helmuga

Abiapuntura iristea besterik ez zaigu falta. Horretarako, Gixunetik Bidaxunerako errepedea hartu dugu, baina malda gora hasi denean, berau utzi eta ibaiertzeko antzinako sirgabidea jarraitu dugu. Bost bat kilometroren buruan, Bidaxuneko portu zaharrera iritsi gara, eta errepedetik azken maldak igoz, Bidaxuneko herrigunera sartu gara. ■

Abiatu baino lehen...

SARTU

euskalmet
euskal meteorologia agentzia

Eguraldiak eragina du zure bizitzan. Toki bakoitzeko eguraldiaren berri zehatza izatea oso mesedegarri izan liteke zuretzat. Gure herriko informazio meteorologiko guztia aurkitzeko

www.euskalmet.net

sarrera duan herria

EUROPA INFLUENTIA
CORRADO VASCO

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

INGURUMENA

Plutonio estatubatuarra Erresuma Batuko lurretan

1950EKO HAMARKADAN AEBetako Nevadan egindako saiakera nuklearrek Europako men-debaldea poluitu dute. Rothamsted Research-eko ikerlari ingeles talde batek saiakera hauen arrastoak aurkitu dituzte Erresuma Batuko lurretan. Aurkitutako kantitateak oso txikiak izan dira eta antza denez, ez dute inongo arriskurik sortuko ingurumenean.

Aurkikuntza hau orain 160 urte sortutako dinamikan kokatu behar da. Izan ere, 1843. urtean Rothamsted domeinuko nagusia zen John Bennet Lawes jaunak kimikari bat kontratatu zuen ongarriek bertako lurretan eragiten zituzten ondorioak ezagutu asmoz. Garai hartatik gaurdaino ikerketa ugari egin da eta

urteen poderioz espezialdu egin dira ingurumenaren aldaketan, poluzioan eta Txernobil-en antzeko enpresa-istripuen ikerketan.

Azken ikerketen ondorioek ez dute hautsik harrotu, baina hurrengo saiakera nuklearrak iragartzean ziur urrutiko herrialdeek ere arreta handiagoa jarriko dutela. **I**

MATERIALAK

Pintura herdoilgaitzak

OHIO STATE UNIVERSITYKO ingeniariak pintura berria asmatu dute hainbat substantzia berezi erantsita. Pintura honi esker metalak ez herdoiltzeaz gain, abioi, urontzi edo zubi bat noiz birpintatu behar den jakin ahal izango dute. Pintura berria guztiz garatu gabe badago ere, lehen proben arabera, ingurumena hainbeste errespetatzen ez duten beste pinturak adina babesten du herdoiletik.

Osasuna

JABIER AGIRRE

Zer moduz erantzuten du administrazio sanitarioak?

GURE OSASUNA maila guztietan aztertzen duen Espainiako txostenaren hainbat alderdi aipatu dizkizuet azken bi asteotan: hiritarrak bere osasun-egoeraren inguruan duen iritzia –subjektiboa izan arren, kontuan hartzeko modukoa– ikusi genuen batetik, eta gure bizi-ohitura kaltegarriak osasunean duten eragina, bestetik. Hiritarrari egotz dakizkiokeen alderdi negatiboak aipatu ondoren, administrazioaren jokamoldea jorratu nahi nuke gaurkoan. Eta benetan diotsuet, ez dela batere txalotzeko jokamoldea, ezta gutxiagorik ere.

Ospitaletako itxarote-zerrendak zertxobait hobetu dira, %25,5etik %23,3ra pasatu baitira eta prozedura kirurgikoek izan ohi duten atzerapeneko denbora 7,1 hiletik 6,5 hilabetera gutxitu da. Baina zerbitzu horiek hobera egin duten arren, osasun publikoak ez ditu herritarren espektatibak asetzen. Nola azaldu daiteke osasun-presazioek orokorrean izan duten beherakada? Osasun-zerbitzuetan egindako gastu publikoak bere hartan jarraitzea da arrazoietako bat. Txostenaren arabera, 2000.

urtean osasunean egindako gastu publikoa Barne Produktu Gordinaren %6,5 besterik ez zen izan. Indize hau Europako Batasuneko hamabost herrialdeetako baxuenetakoa da –Grezia, Finlandia eta Irlandan bakarrik gastatzen du administrazioak hemen baino gutxiago biztanle bakoitzeko–.

Osasun-zerbitzuak ez dira behar bezala erabiltzen, horrela, ospitaletako larrialdi-zerbitzuen erabilera gehiegizko

jotzen du txostenak. Izan ere, zerbitzu horiek orain urte batzuk baino %12,6 gehiago erabili ziren 2003. urtean, 9,4 milioi pertsona –aztertutako biztanleriaren %26,7– joan baitzen era horretako kontsultetara.

Azpimarratzekoa da gaixotasun akutu eta kronikoak, eta baita etxeko nahiz errepideko istripuak zenbat ugaritu diren. Zahartzeari lotutako gaitzak albora utzita, emakumeek gizonezkoek baino hezurreta-ko, bizkarreko edo giltzaduretako min handiagoa eta depresio, insomnio, zorabio eta neke handiagoa izaten dute, horretarako itxurazko arrazoirik ez dagoen arren.

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Azaburuak itsasoan

SEKULA gorritzen ez den belazerik bada. Itsasoa. Hego haize zakarrenak jo ta su ta gar astinduagatik, ez da lehortzen. Nola lehortuko da, bada, ura nahiz izan gesala? Beti berde, beti urdin, beti beltz belazea. Horrelako larrean gus-tura bazkatzen da artaldea. Ardia ugaria izan ohi da itsa-soan, haizeak altxatako olatuen mutturak haize berak hautsi eta apartzen ditu, zuri; horra hor artaldea. Itsasoa ez da, orde, bat, belaze bat; Bermeon kasu, ardiak arka-kusoak izaki, itsasoa bekerekeak.

Belazeak luberritu ere egiten dira, soro edo baratzeta-rako. Estropada sasoi honetan traineruen besabeak eta arraunek ubera zabalak irekitzen dituzte. Ontzietako txar-naberen bozinek eta urgildutako arraunlarien kolpeek hai-zearen ardi, bekereke, arkazte, ahari, xaxardi eta behinar-diak uxatzen dituzte. Belazea baratze bihurtua. Arraunak ura bultzatzerakoan egiten du azaburu eta errenketan azaburuak landatuz ubera. Beranduko aza jendea landa-tzen da orain eta presakako lanean arraunlarien matrailak eta musuak hori-gorritzen dira.

Estropada garai gorena da aza-pipilak landatzekoa. Abuztuan hasi eta irailaren amaia artekoa. Goizekoak,

tartekoak eta hemendik aurrera jarritakoak negu honda-rean edo udaberrian jango diren aza zuriak, azalore edo peilak, Bruselazak, lisoak, kizkurak, txinatarrak, aza gorriak, buru-azak, bazka-azak. Bada, arraunlarien lana-ren emaitzaren zain ezin egongo gara, eta badaezpada "oreina larrean eta pertza laratzean": azak baratzean.

Pintura berri honek buztinezko par-tikula txikiak ditu eta hauek dira her-doila eragiten duten substantziak harra-patzen dituztenak. Gehiago garatu ahala, mantenimenduko adituek jakite-rik izango dute gainazal bat noiz bir-pintatu behar den berriro eta horretar-ako X izpien sistema arrunt bat baino ez dute erabili behar izango.

Pinturaren pigmentuak zerioa du. Zerioa herdoilaren aurkako elementua da eta X izpien sistemek detektatu egiten dute. Egun zerioa hainbat gailutan erabil-tzen da, labeetan adibidez, baina era pasi-boan. Hau da, labeek zerioa askatzen dute agortu arte eta kitto. Zientzialariek zerioa herdoilak erasotzen duenean bakarrik askatzea lortu nahi dute, beste era batera esanda, askapen adimentsua lortu nahi dute.

Kloruroa da metaletako herdoil

Zerioa duen pintura berriak metalak herdoiltzea eragozten du, eta noiz birpintatu behar diren erakusten.

gehien erantzule nagusia eta ura ere bai. Izan ere honek gatz, sodio kloruroa, iza-ten baitu. Pintura gastatzen denean kloru-roak metal-gainazala erasotzen du eta denbora igaro ahala arazo larriak eragin ditzake ibilgailu edo zubien moduko egi-tura kritikoetan. Herdoilaren aurka egite-ko pigmentu berriak kloruroa xurgatu eta zerioa askatzen du eta honek babes-peli-kula sortzen du pintura ez dagoen lekue-tan.

Egindako probetan metalezko piezak pintura berriarekin estali eta gogor arraska-tu zituzten desgastea simulatzeko. Ondo-ren ur gaziko laino pean kokatu zituzten eta 1.000 ordu igaro ondoren, oraindik ez zen herdoildu. Pintura komertzialek ere 1.000 orduko froga hau gainditzen dute, baina horretarako kromatoak erabiltzen dituzte eta hauek edateko urarekin nahastuz gero, kaltegarri dira gizakientzat. ■

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Ikerketa

Erremintak

Soluzioak

Zerbitzuak

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Sukaldean

HASIER ETXEBERRIA

DAVID DE JORGE

sukaldean@free.fr

Osagaiak

- Kg erdia arroz zuri, egosia
- 300 g hegaluze, kontserbakoa eta xukatua
- 250 g tomate saltsa hotz
- 250 g maionesa hotz
- 6 pikillo piper, zerrendatan moztuta
- 2 eskukada oliba beltz eta berde, hezurrik gabe

Arroz eta hegaluze pastel hotza

URETAN EGOSIKO dugu arroza, gatz, olio pixar bat eta baratxuri ale batzuekin, 15 bat minutuan. Xukatu eta uretan pasatuko dugu, almidoia kendu eta freskatzeko, eta egoste-puntuari euts diezaión. Aluminio edo film paperaz estaliko dugu plum-cake

motako molde eder bat. Arroz geruza bat hedatuko dugu haren hondoan, eta hegaluze papurtuz hornituriko beste bat haren gainean —eskuz zanpatuko dugu hegaluze papurtua, harro ez dadin—. Beste geruza trinko bat gaineratuko dugu ondoren, arroza oraingoan ere, eta hegaluzearen txanda izango da hurren. Txandaka beteko dugu beraz moldea, eta arrozarena izango da ageriko geruza. Ongi estutu behar ditugu geruzak, moldea kendu ostean jakia trinko ager dadin. 2 orduz edukiko dugu moldea hozkailuan, ongi tapatua, usainik ez hartzeko. Haien ostean, pastela aurkeztuko dugun erretiluan kenduko diogu moldea jakiori.

Maionesaz estaliko dugu ondoren oso-osorik, eta etxeko haurren laguntzaz, ongi pasa dezaten, pikillo zerrendez eta bitan zatituriko olibez apainduko dugu pastela.

Entsalada batekin aurkeztuko dugu pastela. On egin! ■

Oinarrizko kontuak

Azenario marmelada nola egin

- ✓ 375 g azenario, zurituak
- ✓ 375 g azukre
- ✓ 10 koilarakada ur
- ✓ Limoi erdi bat
- ✓ Laranja erdi bat

ZURITU ETA PISATU ondoren, lodi arraspatuko ditugu azenarioak. Bestalde, birrindu egingo ditugu limoi eta laranja erdien azalak, eta zukua aterako diegu haien mamiei. Gai guztiak eroso sartuko diren kazola batean, geruzetan ipiniko ditugu azenario arraspatua eta azukrea, txandaka antolatuz, eta ordena berean hautseztatu eta isuriko ditugu azal birrinduak eta zukuak. Azkenik, gutxienez hamabi orduan edukiko dugu gutzia hotzean, ongi tapaturik.

Epe horren ostean, su eztitan jarriko dugu geruza-nahastura kazola batean. Urä erantsi eta luzaro utziko diegu gaiei egosten, konfituraren itxura hartu arte. Bi ordu egingo dute gutxienez, su ezi-eztitan, karamelu-kolorea hartzen utzi gabe. Potetan sartuko dugu marmelada ondoren, eta hozkailuan gorde.

Eusko Jaurilaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Gizarte eta Erakunde Harremanetarako
Departamentua

Argitarapen honen edizioak laguntzaile:

kutxa

gizarte ekintza

EUSKARA KUBAN

Beltzak euskaraz Sierra del Rosarion

Munduaren edozein kantoitara doazen euskaldunek, batzuek behintzat, euskaraz egiten jarraitzen dute beste euskaldunen bat topatzen dutenean. Eta Kuban ere euskaraz egiten entzuten da, beti entzun izan da, euskaldun asko pasatu delako hemendik historian zehar. Hori normala da. Baina bestelako erreferentzia eta erlazio batzuk ere baditu euskarak Kubako lurrian, batzuk oso bitxiak.

1922ko AZAROAN abiatutik, Julio Lazurtegui kazetariak Ameriketara bidaia egin zuen eta Estatu Batuak, Kuba, Mexiko, Guatemala, Salvador, Nikaragua, Panama, Kolonia, Ekuador, Peru, Bolivia, Txile, Argentina eta Uruguai bisitatu zituen. Kuban euskal abizeneko

CECILIA ARROZARENA
Itzultzailea: Mikel Uriondo

aberats asko topatu zituen: Alfredo Mariategui, espainiar enbaxadorea irlan; León Ichaso, *Diario de la Marina* egunkari eskuindarraren zuzendariordea; Manuel Otaduy, Compa-

ña Trasatlántica Española y Cámara Española de Comercio delakoaren burua Habanan; Domingo de Isasi y Orúe, New Yorkeko National and City Bank agentziaren zuzendariordea Kuban; Rafael Egaña, Cámara Española de Comercio delakoaren idazkaria

Kubako hitz euskaratuak

Kubako hitz euskaratuak dei diezaiekegunen zerrenda duzue segidako. Euskal hiztegiek hasi beharko lukete hauetako hitz batzuk jasotzen.

AJIAKO: hainbat gauzaren nahasketaz egiten den janaria.

Baina ideien nahasketa ere bai.

APAGOI: argi indarraren itzalketa orokorra.

ASERE: txo, laguna.

AURA: saia, zopilotea.

BABALAU: santerriko apez antzeko kargua.

BARBAKOA: etxe barruan egindako sabaia.

BARKOA: arduragabea, konplitzen ez duen laguna.

BEKA: albergea.

BENBA: ezpain lodia.

BIANDA: lursagarraren moduko jakiak, esaterako, juka, malanga, boniatoa. Lursagarrari papa esaten zaio.

BISNE: negozioa. Ingelesezt, *business*.

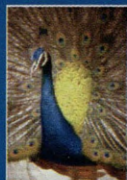
BODEGA: pesotako janari denda, razionamendu libretarekin erosteko.

BOHIO: egurrezko eta guanozko base-txea.

BONIATILLO: gozoki mota bat.

BOTELLA: autostopa. "Botella hartu", esaten da.

ENBARKATU: hitzordua huts egin, norbait leku kaltegarriara joanarazi.

FA: hauts detergentea. Markaren izenetik dator.

FUFU: platano berde egosia, txikituta

GUAGUA: autobusa.

GUAIABERA: Kuban erabiltzen den alkandora dotorea.

GUAIBITA: guaiabita deitzen den fruituarekin Pinar del Río aldea egiten den likorea.

GUAJIRO: laboraria.

GUANAJO: indioilarra. Baina tontoa ere bai, edo koldarra.

GUASASA: euliaren antzeko intsektu txikia.

GUATAKA: aitzurra. Baina pelota ere bai.

GUATAKERIA: berbazurikeria.

GUIJE: ipuinetako pertsonaia, erreka bazterretan ibiltzen den nana.

GUSANO: kontrairaultzailea.

JABA: poltsa.

JABAO: mestizoa, larru eta ile argiarekin.

JEJEN: eltxo modukoa.

JIMAGUA: bikia.

JINETERA: puta, baina turistekin harreman interesatua duena. Jineteroa ere izan daiteke.

JON, JONRON: baseball jokoa, home eta home run.

JUTIA: arratoi handiaren antzeko animalia marraskaria.

KAKA JAN: tontakeriak egitea.

Habanan, eta halako beste asko...

Hauekin guztiekin kontraste sozio-ekonomiko eta kultural harri-garran, Julio Lazurtegui, hiriburutik alde egin eta Sierra del Rosarioko mendietan, Habanatik sortalderantz 60 kilometrotara, bohio edo palmondo hostozko etxola batean, arraza beltzeko familia bat aurkitu zuen etxean euskaraz aritzen zena.

1923 urtea zen, eta mendialde horretan XIX. mendean zehar loraldia izan zuen kafearen industria aspaldian akabatuta zegoen.

Juan Miguel Dihigo

Kubako hizkuntzalari eta filologo nagusitzat onartzen dena, Juan Miguel Dihigo, euskal leinukoa zen eta, Kuban sortu arren, euskaraz ikasi zuen umetan, zuberotarrez. Juan Miguel Dihigo, Habanan jaioa 1866 urtean, aitaren aldetik zuberotarren semea zen.

Hainbat artikulu idatzi zituen euskararen inguruan. Luzeena eta eza-

gunena 1933 urtean eman zuen hitzaldia izan zen: *La lengua eúscara en la ciencia del lenguaje*. Hitzaldi horren testuan azaltzen denez, Juan Miguel Dihigo Julio Cejador eta Hugo Schuchardt hizkuntzalarien jarraitzailea zen eta euskararekin lotura afektibo sakona zuen; bere aitak Maule aldean, zuberera izan baitzuen umetako hizkuntza. Hitzaldian bertan, Habanan eta 1933 urtean, Juan Miguel Dihigok berak ere umetan ikasitako abesti bat kantatu zuen: "Adios, ene maitia, adios sekülako! Nik ezit besté phenarik, maitia zuretako..."

Juan Miguel Dihigok euskal hizkuntzalarietako harremana izan zuen beti. Jean Larrasquet xiberotar eta fonetika esperimentalaren bultzatzailearekin batez ere. Honek *Le Dr. J. M. Dihigo et la phonétique expérimentale* izeneko artikulu bat idatzi zuen. Artikulu hori Habanan argitaratu zen, José Rubiños josulagun galiziarren *Notas sobre la influencia del eus-*

kera en el idioma gallego artikulu harri-garría ere argitaratu zen liburu berean.

Juan Miguel Dihigo Habanan bertan hilko zen 1952ko otsailaren 15ean. Francisco Ichasok *Diario de la Marín* egin zuen ohar nekrologikoak *En la muerte de un sabio* zuen izena. Gaur egun, Habanako Unibertsitateko Letra Fakultateak Juan Miguel Dihigo izena du.

Euskararen arrastoak Kubako hizkeran

Euskaratik datozen hitz batzuk, gaztelaren bidez pasatu dira Kubara. *Aquelarre* hitza, esate baterako, usu entzuten dena; umorezko antzerki jaialdi famatua hala deitzen delako da aipagarria. Euskarazkoen antzeko eta lan munduarekin lotutako beste hitz batzuk ere erdaraz heldu ziren seguru asko: *mocha* eta *mocho* hitz zaharrak, esate baterako, oso ohikoak dira Kubako laborarien hizkeran. Badira palmondoak

KAKAJALEA: ergela.

KARRO: autoa, kotxea. Ingelesezt, *car*.

KATAO: interruptorea. Ingelesezt, *cut out*.

KATAURO: jaguazko saskia.

KILO, MEDIO, PESETA: zentimo bakar bat, bost zentimo eta hoge zentimoko txanponak.

KOKUJO: ipurtargiaren antzeko koleopteroa, argi urdinxka ematen duena.

KONFRONTA: gaueko azken guagua. "Konfronta hartu", azkenekoa hartu.

KONGRI: arroza indabekin.

KUJE: makila luze eta fina. Tabakoa lehortzen eskegitzeko erabiltzen dira.

MAMEI: fruitu bat da. Baina, "oso ona" adierazteko ere erabiltzen da.

MANIGUA: basoa, sasi artea.

MARIKITAK EDO TXITXARRITAK: platanu frijituaren zati finak.

MAZETA: diruduna.

MOGOTE: tankera bereziko mendixka batzuk, Viñalesekoak adibidez.

NORBAITEKIN SARTU: amodio proposamena egin.

NORBAITEKIN SARTUTA EGON: maiteminduta egotea.

ORIXA: santeriako santua.

PALADAR: jatetxe partikularra.

PANETELA: gozoki mota bat. Panke deitzen da beste gozoki bat, ingelesezko *pancake* hitzetik jasota.

PAPAIA: fruta bat, baina zentzu bikoitza du hitzak, emakumearen sexua ere bai. Beste fruta batzuk: txirimoia, guanabana, kaimito...

PAPALOTE: ume jokoetako kometa.

PARKEATU: aparkatu.

PINTXO: buruzagia, nagusia, militarra.

PONTXATU: gorpila zulatu.

PONTXEROA: zulaketak konpontzen dituen.

PONTXERA: zulaketak konpontzen direneko lekua, edo gorpilei airea sartzeko lekua.

POSADA: logelak orduka alokatzen dituen ostatu modukoa, bikoteek ahalik eta azkarren larrua jotzeko darabilten lekua.

SALFUMAN: azido klorhidriko komertziala burdinarekin.

SALKOTXO: txerrija.

TAMAL: irin birrinduz prestatzen den janaria, arto orriz biltzen dena.

TEKE: berbaldi aspergarria, txapa.

TENBA: 40 eta 50 urte bitarteko gizon edo andrea.

TOKOLORO: txori koloretsua.

TOTI: txori beltza.

ZUNZUN: kolibria.

TXAPEATU: matxetez belarra ebaki.

TXEBERE: egokia, oso ona.

TXIBITXANA: goitibehera.

TXITXARROI: zerri larruazal zati frijituak.

TXOR: galtza laburra. Ingelesezt, *short*.

TXOU: espektakulua, eskandaloa. *Show*.

ZAFRA: azukre kainaren uzta.

ZIGUATATU: arraina jenez gaixotu.

ZIGUATERA: arraina jenez har daitekeen intoxikazioa.

ZIMARROI: esklabo iheslaria.

motzak direnak, *palma mocha*, eta badira matxeteak ere, *una mocha*, laburragoak.

Euskarazko beste hitz batzuk frontoiarekin heldu ziren Kubako hizkerara. Zesta-puntaren arrakastarekin, *jai alai*, *pelotari* eta halako hitzak ohikoak bihurtu ziren Kuban XX. mende osoan zehar. *Chiqui* edo, batzuek idazten dutenez, *chiki* hitza

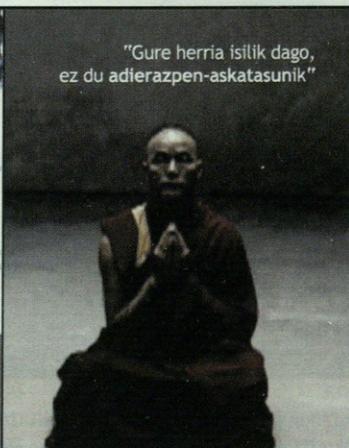
ere badirudi pilota jokoak lagunduta zabaldu zela Kuban. Sarritan erabiltzen da izenordetzat. 1914 urtean, Habanako Monte eta Estévez kaleen artean, Centro de Sport Chiqui Jai delakoa zegoen.

Arraragoa da Fernando Ortizek *Nuevo Catauro de Cubanismo* hitze-gian jasotzen duen *toletari* hitzaren historia. *Toletari* poliziari deitzeko

asmatu zen Kuban XX. mendearen hasieran, interbentzio amerikararren sasoian, 1899-1902 urteetan. Toleta, marinelen hiztegiko hitza da, arrauna lotzen deneko egur makila edo metalezko barra da. Kubako hizkeran bada esatera bat, *dar tolete*, egurra ematea adierazteko. Urte horietan frontoiak eraiki eta pilotari euskaldunak ospea hartzen

"Gure herriari bake eskubidea ukatzen zaio"

"Gure herria isilik dago, ez du adierazpen-askatasunik"

Errespetatu ditzagun pertsona eta herri guztien eskubideak, eta erabil dezagun

**geure hizkuntzan
bizitzeko eskubidea**

Bizkaiko Foru
Aldundia
Publikazioak
Diputación Foral
de Bizkaia
Departamento de Cultura

**gure
artean
euskaraz**

hasi zirenez gero, atzizki hori modakoa bihurtu zen. *Tolete* gehi *-ari*, *toletari* sortu zen.

Kubako arrastoak euskaraz

Alderantziz, Kubatik datozen hitz ugari erabiltzen dira euskaraz. Batzuk oso zaharrak dira, tainoengandik jaso zituzten men-debaldeko hizkuntza batzuek, eta euskarak ere bai.

Indokubanoak dira euskaraz hainbeste erabiltzen diren hitzok: tabako, hamaka, urakan, kazi, kaiman, tiburoi, kanoa...

Beste hitz batzuk ere antzinatik datoz. Argi nabari da euskal marinela Antilletan ibiltzen zirela, Bizkaiko kostaldeko esaldi honetan: "*Habana dau eguraldixe!*". Eguraldia habana dagoela esaten da, eguraldi ederra egiten duenean, eguzkia bete-betea eta itsasoa bare.

Asteasu aldean XX. mendean zehar beste esaera interesgarri bat gorde da. Hainbat euskal mutil Kubako gerrara soldadutza egitera bidali zituzten sasoiaren oroigarri: "insurrektu" hitza. Ume drogosoei (bazter-nahaslea) esaten zaie: "*Insurrektua da mutil hori!*".

Esaldi horiek Euskal Herrian, antzinatik datoz. Baina, Kuban luzaroan bizi izan diren euskaldunek behintzat beste mila hitz asimilatu dituzte euskaraz aritzeko orduan.

Gaur egun erabiltzen dituztenen zerrenda egin daiteke, amaitutzat eman gabe.

Euskara galdu arren

Baina euskaldun emigrante gehienek, Kuban integratu eta ez zieten hizkuntza seme-alabei erakusten. Euskara galdu egin dute gehienek.

Eta euskara galtzearekin bestelakoak ere galduz joan dira euskaldunak. Abizenen idazkera ere aisa itxuraldatu da denborarekin. Honelako abizenak irakur daitezke Kuban: Aizpurna, Irragore, Gorosabe, Iriguyen, Gorotiza, Magdariaga, Irisari, Lopestegui, Eiméndez, Egorrula, Durrthy, Echizarraga, Bendi-nueta, Arambulo, Larrahonda,

Arriete, Arcilla, Ibargollyn, Goytisol, Echemandia, Basulto, Zuaznabal, Elosegui, Velgara, Izaguirrez... Euskal sustrai itxuraldatuak.

Hala ere, José Lezama Limak teoria bitxi bat landu zuen euskal hariaren iraunkortasunari buruz; Miguel

Euskaratik datozen hitz batzuk, gazteleraren bidez pasatu dira

Kubara. *Aquelarre* hitza, esate baterako, usu entzuten da.

Umorezko antzerki jaialdi famatua hala deitzen da

Unamunoren ideia bat hartu eta teorizatu. Merezi du aipatzeak.

José Lezama Limak euskalduntzat zuen bere burua. 1960 urtean *Paradiso* liburuaren ale bat bidali zion Julio Cortazarri, eta liburuaren eskaintza lerroetan bien jatorri euskalduna aipatzen zuen bien arteko enpatia

arrazoitzat. Bost urte geroago, *Rayuela* nobelari buruzko mahai-inguru batean, Jose Lezamak hobeto formulatu zuen bere teoria. Jose Lezamak euskal jatorria ematen zion Julio Cortazarri, baina, harrigarriagoa izan daitekeena, Jorge Luis Borges ere bai: "Baina beste ohar bat azpimarratu nahi nuke. Bai Borges eta bai Cortazar euskal sustraiok dira. Eta hau oso inportantea da kontuan izatea haien lengoaiaren manera batzuk, haien hizkeraren baliabide batzuk aztertzeke orduan. Euskal idazleak irakurtzen dituzunean -ez ahaztu Unamunoren kasua, adibidez-, beste hizkuntza bat sumatzen

da erabiltzen den hizkeraren barnean. Berez, liburuan azaltzen denaz aparte han barruan beste hizkuntza bat dagoela igartzen da. Euskaldunak, euskal jatorriko jendeak, ama hizkuntza bat, hizkuntza urrun bat, antzinako hizkuntza bat du beti bere baitan..." ■

Argazkian, Cortazar, Chinolope eta Lezama. Lezamak Cortazarren jatorri euskaldunari buruzko teoria bat zuen eta zaku berean sartzen zuen Jorge Luis Borges ere.

ELA SINDIKATUAREN XI. KONGRESUA

Gazteak eta emakumeak ELAko zuzendaritzara

ELA euskal sindikatu historikoak ehun mila afiliatutik gora ditu eta Euskal Herrian nagusi da. Azaroaren 26 eta 27an, XI. kongresua egingo du Bilbon, 736 ordezkariaren parte-hartzearekin. Sindikatuak eztabaida ideologiko zapuzturik ez duenez gero, badirudi belaunaldien eta sexu-generoaren aldaketak markatuko dutela kongresua: hain da hala, non litekeena baita, idazkaritza nagusiko hurrengo burua emakumea izatea, jada historikoa den Jose Elorrietaren ordeza.

DANIEL UDALAITZ

ELA SINDIKATUAK azaroaren 26 eta 27an egingo du XI. kongresu konfederala, eta, behin hura burututa, litekeena da emakume bat izatea idazkaritza nagusiko karguan. Hala gertatuko balitz, Jose Elorrieta oraingo idazkari nagusiaren lekukoa hartuko luke, hots, karguan hamasei urte eta sindikatuaren askoz gehiago daramatzan gizonarena. ARGIA aldizkariari heldu zaizkion datuen arabera, horrela dirudi kontuak, eta, datorren kongresuan esan bezala gertatzen bada, historikoa eta berebizikoa izango litzateke ELAko zuzendaritzako aldaketa. Izan ere, Euskal Herrian, Espainian eta Frantzian -beharbada Europan eta munduan ere bai-, masasindikatu baten zuzendaritza hartuko lukeen lehen emakumea izango litzateke, nahiz eta Euskal Herrian emakume bat eza-gutu dugun EHNE sindikatuaren buruan.

Ekaineko eta uztaileko hilabeteetako *Landeian*, euskal sindikatuaren organo informatiboan, Jose Elorrieta oraingo idazkari nagusiari egindako

Ehun mila afiliatu baino gehiagotik 34.927 emakumeak dira eta 25.603 lagun 35 urtez beherakoak.

elkarrizketa zetorren, eta, buru horrek zioenez, XI. kongresuaren osteko zuzendaritza "genero-belaunaldien errelebuaren" emaitza izango

ehun mila afiliatu baino gehiagoko multzoan, 34.927 emakumeak dira eta 25.603 lagun 35 urtez beherakoak.

da. Hauxe baieztatu zuen Elorrietak: "XI. kongresua, besteak beste, ELAko historia egin duen sindikalist-belaunaldi oso baten txanda-uzte moduan ere ageri zaigu. Hurrengo kongresuan, erabatekoa izango da aldaketa edo ordezkaketa: ELAko zuzendaritza, benetan, 76ko kongresuan izan ez zirenen eta sindikatu legeztatu zenez geroztik zuzendaritzan kargurik izan ez dutenen eskuetan geratuko da. Genero-belaunaldien errelebua izango da".

Elorrietaren iragarpenak adierazten du ELAren hurrengo kongresutik aterako den zuzendaritza pertsona gazteagoz eta hainbat emakumez hornitua izango dela. Eta, gorago azaldu dugunez, litekeena da emakumeetako bat idazkari nagusia izatea. Testuinguru horretan, eta genero-belaunaldien erreleboaren justifikazio moduan, aski da erantsi ditugun tauletan erreparatzea:

Negoiazio kolektiboaren eredia finkatu nahi dute

Azken bolada honetan, bereziki Hego Euskal Herrian, gatazka laboral handiak eta iraupen luzeko grebak ari dira gertatzen. Patronalak batez ere ELA salatu du greba batzuen luzapenaren erantzule gisa, argudiatuz jarrera gogorra eta "intransigentea" daukala negoziazio kolektiboan. Bada, norbaitek uste badu ELAren hurrengo kongresutik negoziazio kolektiboko ereduaren aldatzea segituko dela oso oker dabil. XI. kongresuko ponentzia zentralaren arabera, euskal sindikatuak finkatu egin behar du negoziazio kolektiborako aurrez hautatutako eredu hori. Zuzentzat jotzen du azken lau urteetako lan egiteko modua: borrokako eta konfrontazioko dinamikak –batzuk oso luzeak– planteatuz, enpresa berrietan, sektore berrietan... errebindikatzeko espazioak ireki izana.

Elorrietaren iritziz, "urratu dugun negoziazioko dinamikak aldaketa garrantzitsuak ditu jomuga; besteak beste, alokairu-eskala bikoiz-

tzak eta generozko diskriminazioak deuseztatzea, azpikontratazioen gaia bideratzea eta abar. Negozia-

Pultsu hori hil edo bizikoa da etorkizunari begira; erruz daukagu jokoan".

Patronalak ELAri egotzi dio hainbat grebaren luzapenaren errua, esate baterako, Caballito multinazionalakoa.

zio kolektiboaren alorrean, lehen baino askoz jardunbide zorrotzagoari, konplexuagoari... eman diogu bide, eta patronala ez dago gaueetik goizera amore emateko prest, baina behartu egin behar da horretara. Jarrera horregatik izan dira hain luzeak gatazketako batzuk.

Sindikatu abertzalearen ustea da patronalak eta gobernuak oso interes askarra daukatela, edukiez aritzeko espazioak zabaltzeko. Irizten dio ez dutela aterabiderik nahi langile-klasearentzat funtsezkoak diren gaietarako, eta, hain zuzen ere, orain eztabaida soziala aipatzen ari direnek berek urratu zituztela joko-arauak. Orain aho betean eztabaida soziala eskatzen ari den patronal horrek berak baztertu zuen eztabaida duela bost urte, ukatu egin baitzuen Lan Harremanen Kontseiluan lanaldiari eta enpleguari

buruzko akordioa negoziatzea. Eta, horrexegatik ari zaio gertatzen ELAri hain gogorra aurtengo negoziazio kolektiboa, eta horregatik probokatu behar izan ditu gatazka hain luzeak: adibidez, "Caballito" multinazionalakoa, dagoeneko bederatzi hilabete bete dituen.

ELA sindikatua duela laurogeita hamahiru urte jaio zen, eta luzaroan iraun zuen klandestinitatean. Manu Robles Arangiz izan zuen lehendakari 1933tik 1982an hil zen arte. Legeztatu ondorengo lehen kongresuan, 1976. urtean, Alfontso Etxeberria

hautatu zuten idazkari nagusi eta 1988a artean iraun zuen karguan, harik eta Jose Elorrietak ordeztu zuen arte.

Gizarte-ereduaz kezkatuta

Sindikatuak, duela urte eta erdi,

kongresu berezia egin zuen, eta antolamendu mailako aldaketa ardurakoak onartu zituen. Orain, XI. kongresua datorkio. Bilkura horretan, ez da antolamenduzko berrikuntza nabarmenik izango, baizik eta, alderdi horretan aurrez eginda-

Parisen Munduko Sindikatuen Federazioa elkartu zen 1945ean. Han zen Manuel Robles Arangiz ELAko lehendakaria. Kargu hori izan zuen 1933tik hil zen arte, 1982a arte.

ko hainbat urrats —4 federazioak eta 12 eskualdeak— berrestea izango da kontua, eta eginkizun dagoenari bultzada bat ematea. Esate baterako, eskualdekako batzordeak eta batasun lokalak abian jartzea.

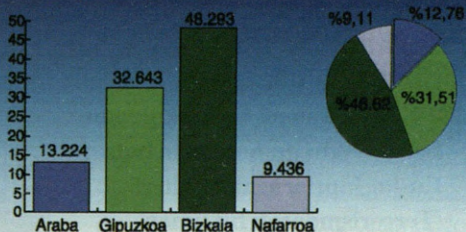
ELAren XI.

kongresuaren osteko
genero-belaunaldien
errelebua tarteko, gerta
liteke Jose Elorrieta
emakume batek
ordezkatztea sindikatu
abertzalearen buruan

ELAko gaurko arduradunak kezkatu daude, oraingo gizarte-eredua dela eta, baina, *Landeiako* idazkari nagusiaren elkarriketatik ondorioztatzen denez, sindikatuari berari nahiz herritarrei kezka ardatzak transmititzen asmatu ezinik dabilta. Azken lau urteetako balantzeak ez ditu asebate, eta autokritiko ageri dira. Azken lau urteotako balantzea eskatuta, honela erantzun zion Jose Elorrietak "Zein eremutako emaitzak ez dira izan idazkari nagusiak nahiko lukeen bezain onak?" galderari: "Sindikatuari aritu da etxebizitza, fiskalitatea eta antzeko gaiak eztabaidatzen, eta horrek adierazten du gizarte-ereduak kezkatzen duela

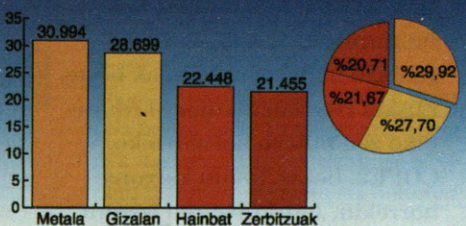
ELAko AFILIAZIOAK (*)

LURRALDEKA

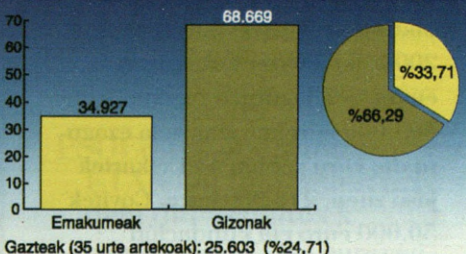

Hego Euskal Herrian: 103.596

FEDERAZIOKA

SEXUA/ADINA

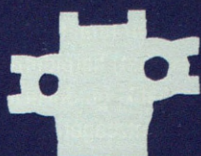

Gazteak (35 urte artekoak): 25.603 (%24,71)

*Datuak 2004ko martxoaren 1ekoak dira
Iturria: ELA (www.ela-sindikatu.org)

erakundea, baina ez gara heldu... Oraindik ez dugu lortu gai horien garrantzia iritzi publikora helaraztea, gai horiek sindikatuaren dinamikan txertatzea... Ez behintzat behar adinako indarrez. Aurrera goaz urraska, baina bide luzea dago oraindik eta fronte asko dago zabalik". ■

Argitalpen honen edizioan lankide:

kutxa

gizarte ekintza

ARGIA
56

Ikas-Bik auzitara joko du

IRAKASKUNTZA PUBLIKO ELEBIDUNEKO GURASOEK hainbat eskakizun egin zioten Hezkuntza Ministerioari eta ikasturte honetan, euskara irakasteko beharrezko lanpostuak sortuko zituela uste zuten. Ez da hala gertatu, ordea, eta Ikas-Bik bost eskakizuneko zerrenda zehatza igorri dio Hezkuntza Ministerioari. Bi hilabetea erantzunik ez badu auzitara joko du elkartek.

Lanbide Heziketan euskararik ez

SAKANAKO Altsasu herriko institutu-ko ikasleek Nafarroako Parlamentuan Lanbide Heziketan euskaraz ikasteko aukera eskatu berri dute. Luis Campoy Hezkuntza kontseilariak eskaerari erantzun dio. Hona esandako batzuk: ez daukala euskarazko Lanbide Heziketa bultzatzeko inolako intentziorik, lehenasuna ikasketen kalitatea bermatzea dela eta inolako taldek ez duela kritikatut bere sailaren politika orain arte.

Altsasuko institutuko ikasleak eskaria egiten Nafarroako Parlamentuan.

EAEn D eredua nagusi

IKASTURTE HONETAKO matrikulazio datuen arabera, 18 urte arteko EAEko ikasleen %50,3ak aukeratu du D eredua. B ereduan %23,1 arituko da eta behera egin duen eredu bakarrean, A ereduan, %26,5a. D ereduaren igoera %3,3koa izan da. Nafarroan %30ak ikasiko du gorantz egiten ari den D ereduan.

Pegenaute Nafarroako Parlamentuan

HIZKUNTZA POLITIKA aztertzeako ponentziak hasi dira eta Pedro Pegenaute eta Andres Iñigok egin dituzte agerraldiak. Pegenaute Hizkuntza Politikako zuzendari nagusiak nabarmendu zuenez, Euskara-ren Legea eskuetan duela, egin behar duena egiten ari da. Irailaren 15ean Gregorio Monrealek hitz egingo du, 22an Jose Maria Rodriguezek eta 29an Hizkuntza Gutxituen Bulegoko ordezkariak eta Euskara Kultur Elkargoko kideek.

Seaska erantzunaren zain

IRAILAREN 2AN Hautetsien Kontseiluan egin zuen protesta Seaskak eskolak emateko baldintza egokiak eskatuz. Irailaren 6an, berriz bildu ziren erantzun baten zain daudela gogorarazteko. Alain Lamassoure Hautetsien Kontseiluko Presidentea eta Brisson Kontseiluko Euskara Saileko arduraduna Frantziako Hezkuntza Ministerioarekin eta Parisko errektorearekin harremanetan jarri dira. Errektoretzak epe laburrean biltzeko proposamena luzatu die Seaskakoei. Hala ere, dituen beharrek bestelako trataera behar dutela azpimarratu du Seaskak eta aldarrikapen oinarritzkoak lorzen ez baditu mobilizazioak egingo ditu.

BAHEA

2002ko urtarrilaren 14an Bilbon EH legez kanpo jartzearen aurkako manifestazio erraldoian Ertzaintzak egindako karga dela eta, Mikel Legarda, Jon Uriarte eta Jorge Aldekoa Ertzaintzako buruzagiei deklarazioa hartuko die Bilboko lehen instrukzio epaitegiak. Auzia, J.M.C.M. herritarrek bere garaian jarritako salaketatik dator: ertzaintzak jaurtitako gomazko pilota baten ondorioz begia galdu zuen eta, besteak beste, pilotakada hau ertzaintzak hasitako karga handiaren aurretik izan zela salatzen du, oraindik inongo istilurik ez zegoenean. Ertzaintzak, bere garaian, pilotakada istiluak hasi ondoren izan zela baietsi zuen. Ertzaintzaren agintariek irailaren 29an deklaratu beharko dute Bilboko Auzitegian eta ondoren epaileak salaketarekin aurrera jarraitzen duen ala ez erabaki beharko du. Bere garaian, Ertzaintza manifestazioaren aurka oldartu izanak arbuizatzeko handia ekarri zuen euskal gizartearen.

PSOEren Gobernua ETArekin hitz egiten ari dela dio Arzalluzek

Xabier Arzalluz, EAJko buruzagi ohiak jakinarazi duenez, PSOEren Gobernua ETArekin hitz egiten ari da. Informazioa berehala gezurtatu dute bai PSOEtik eta baita Batasunetik ere. Xabier Arzalluzen hitzak nola interpretatu behar diren sukalde lanetan ari direnek jakingo dute hobeto, baina PSOEek horrelakorik ez duela egingo azpimarratu du eta Batasunak hori Aljerreko eredu dela aipatu du, dagoeneko ezker abertzaleak baztertut duen negoziazio eredu. Etengabe Madrilera begira aritzeko garaia iragan dela esan da Batasunetik, eta irtenbidea Euskal Herriko alderdien artean adosten dena aurrera eramatea dela. PSOEek 1982an lortu zuen lehenbiziz Espainiako Gobernuako lidergoa eta harrezkero bere gobernu guztiek izan dituzte kontaktuak ETArekin.

Lourdes Oñederra

Udan jasotako harri bitxiak

Udan zehar, bila ibili gabe jazo zaizkidanak, jaso ditudanak. Aho zabalik utzi naute, bitxi gertatu zaizkit. Baina posible da ni izatea bitxia, arraroa. Badaezpadan ere, nire planetakorik zuen artean ba ote den, kontatu egingo dizkizuet:

- Donostiako hondartzan jende txintxoak errazago barkatzen du hondarretan botata uztea plastikozko poltsak, latak eta zigarro hondakinak, ipurdia erakustea baino. Norberarena erakustea bide da txarra: sinestezi-na da batzuek, aldatzeko, toailarekin egiten dituzten maniobren zailtasuna.

- Gazte euskaltzale batek aitortu zidan -konplizitate doinu- nazkatuta zegoela euskaragabeekin gaztelaniaz oihu egin beharraz... Ez zegoen oihu egin beharraz gogaituta, ez: gorrotatzen zuena gaztelaniaz egin beharra zen. Euskal kantari ezagun bati entzun nion behin ezin zuela gaztelaniaz kantatu: ez zitzaiola ateratzen eztarritik aho-tsa. Gaixotasun psikosomatikoak?

- Trenean nire ondoan eserita zetorren neskak, telefonoz hitz egiteko harengandik urrutiratu ondoren, itzuli nintzenean eta argitu nionean ez nintzela joan koberturaga-tik baizik eta diskrezioagatik, esan zidan hurrengoan lasai hitz egiteko bere ondoan eserita: izugarri gustatzen zitzaiola besteren elkarriketak entzutea.

- Hondartzara goiz jaitsi nintzen batean, zabor artean jartzeko leku bila nenbilela, ni bezala zebilen beste emakume baten begira-darekin gurutzatu zen nirea. Etsipen imin-tzio bat ere egin genion elkarri. Ustezko konplizitatearen babespean, esan nion "Ze lotsa, ez?", eta hark erantzun "Bai, ze beran-du garbitzen duten: ez dago eskubiderik!".

- Donostiako bidegorrian zehar nindoala, gelditu egin behar izan nuen, ni ikusi gabe, atzeraka zetorren ume koxkor bat ez harra-patzeko. Haurrak jolasean zebiltzan aita-k bidegorriaren gainean aparkatuta zeukan autoaren inguruan, gurasoek hondartzako trepetak jaso bitartean. Oporretako lasaita-sunarekin eta badakidalako bidegorriaren zenbait zati oso gaizki diseinatuta daudela, leun-leun esan nien bidegorrian zeudela. Aitatxo hark orduan literalki orro egin zuen, gorri-gorri jarri zen eta garrasika esan zidan "Badakit *gaxkei* gaudela, eta zer!". Ez omen zuen inor behar berak bizikleten bidea non

JOSEBA OLALDE

zegoen jakiteko. Beste zerbait ere esan zuen. Ordurako urruti nengoen. Beldurtuta. Ingelesezt *macho* hitza mailegatu dute gaztelania-tik, horrelako jarrerak-eta adierazteko. Agian euskaraz ere mailegatu beharko genuke.

- Gasteizko ezagun batek adierazi zidan, hatsarre garrantzitsu bat ezartzen ari dena-ren ahotsaz, bera ez zela hasiko zaborra, bir-ziklatzeko, bereizten... Ez zegoela prest *uda-letxe*koei mesede hori egiteko. Ordaintzen zituela zergak.

- Donostiako hondartzan guraso batzuek umeekin erabiltzen duten euskara, gaztela-niaz "y en este preciso instante hemos de encaminar-nos al hogar" esango balute bezalakoa da.

- Galiziako hondartza paradisu-antzeko erdi huts batean plastikozko poltsa kutre bat hondartzan utzita, bazihoan gizon batek esan zidan -ezin izan bainuen isilik gelditu-behar ez zuelako uzten zuela poltsa, lasai egoteko: ez zuela behar...

Beldurtu egiten nau nire ingurukoekiko beldur gero eta handiagoak. Gortuko ahal naiz derrepentean, egiten denaz izututa, zergatik egiten den ez entzuteko. Kontua da oso ozen hitz egiten dugula eta zaila dela ez entzutea

Beldurtu egiten nau nire ingurukoekiko beldur gero eta handiagoak. Gortuko ahal naiz derrepentean, egiten denaz izututa, zergatik egiten den ez entzuteko. Kontua da oso ozen hitz egiten dugula eta zaila dela ez entzutea. Bide batez, ohartu al zarete zenbat dezibel erabiltzen dugun gertukoenekin ere hitz egiteko?

Datozkigun plan-eztabaidetarako apunte bat: garbi dago akustikoki behintzat espainol garela.

Ezin dut bukatu nire udako azken artikulua hau bihotzeko min bat paperera isuri gabe. Aurtengo negua neguago izango da Gastei-zen: ez dugu izango bidegorrietan barrena Joseba Olalde gure argazkilariaren irribarre goxoarekin topo egiteko esperantzarik. ■

EUSKAL HERRIKO HISTORIA I

(Historiaurretik
Nafarroaren konkista arte)

EUSKAL HERRIKO HISTORIA (I) (Historiaurretik Nafarroaren konkista arte)

Liburu ernagarri honen hasieran, euskal Paleolitoa eta Neolitoa aztertzen dira cromagnonengandik artzain eta nekazarien etorrera arte (labarretako artea, trikuharriak, urtzi, auzolana, ...). Erromatarren konkista, euskalduna zen Akitaniaren historia, galtzadak eta hiriak, kristautasunaren zabalpena, ... agertuko dira gero ere; bisigodo, franko eta musulmanen inbasioekin batera (Orreaga, Eneko Haritza, bagaudak).

Laugarren kapituluan Euskal Herria Erdi Aroko Europan ikusteko lurraldearen antolaketa berria eta Iruñeko erresumatik Nafarroako erresumarako aldaketa agertuko dira. Antso III.a Nagusiaren erregealdia eta Araba, Bizkaia eta Gipuzkoaren lehen albisteak, baita Ipar Euskal Herria eta ingelesen eragina. Leonor Akitaniakoa edota Donemiliaga Kukulako berriak han ere izango ditugu.

Azkenean, Gaztelak burututako Nafarroako erresumaren konkista agertuko da. Eta Ahaide Nagusiak eta bando-gerrak, Lapurdi eta Zuberoa ingelesen eraginetik Frantsez koroaren menperaketarako igarobideaa gain, Maria Urtubiakoa, Durango heretikoak, Joana Albretekoa, Amaier eta oro har feudalismoa Euskal Herrian bertan irakurtzeko parada izango duzu irakurle.

GAIK

ARGITALDARIA

EUSKAL HERRIKO HISTORIA II

(Aro Modernotik Gerra Zibila arte)

EUSKAL HERRIKO HISTORIA (II) (Aro Modernotik Gerra Zibila arte)

Bigarren zati honetan Aro Moderno eta euskal Foruak aztertzen dira. Orduko ekonomia eta Ipar Euskal Herriaren gain izandako Borboien zentralismoaren eragina. XVI-XVIII. mendeetako matxinadak, euskaldunen kaparetasuna eta berdintzaletasuna, Frantziako Iraultza Ipar Euskal Herrian, karlistadak, Nafarroako eta lege paktatua, Garat eta Fenizia berria edota baserritarren eta hiritarren arteko liskarrak garatuko dira, beste gai askorekin batera, 6. eta 7. kapituluetan.

Hurrengokoetan Industrializazioa hartzen da ikergai. Euskal industrializazio ereduak aztertzen dira eta ideologia berrien sorrera: sozialismoa eta euskal nazionalismoa. Gero Euskal Herriaren eta II. Errepublikaren erradiografia egiten da. Gerra zibila, karlismoa, Nafarroa eta estatutua, eta Euskal Herriaren zatiketa aztertzen dira. Eta, bukatzeko, Lehen Euskal Jaurlaritzaren sorrera, Santoñako kapitulazioa edota Jose Antonio Agirre eta Dolores Ibarruriren bezalako pertsonaia enblematikoak agertuko dira.

Euskal Herriari buruz bi ale eskuragarri eta ulergarritan argitaratzen den lehenetako historia bat zure esku irakurle. Bi liburuxka ezin hobeak, beraz, gure historiaz blai egiteko.

Jadanik salgai zure liburudendan!!!

Tel. / Faxe 943 47 13 04 • jiak@facilnet.es

52

DONOSTIA SAN SEBASTIAN
NAZIOARTEKO ZINEMALDIA
IRAILA 17-25 SEPTIEMBRE 2004
FESTIVAL INTERNACIONAL
DE CINE

EUSKARAZKO AZPITITULU ELEKTRINIKODUN FILMAK

EGUNA	ORDUA	ARETOA	IZENBURUA	SAILA
17	16:30	PRINCIPE, 9	T-GIZONA	ANTHONY MANN
17	20:30	PRINCIPE, 7	SID ETA NANCY	INCORRECT@S
17	23:00	PRINCIPE, 7	HANNAH ETA BERE AHIZPAK	WOODY ALLEN EZAGUTU
18	16:00	PRINCIPE, 6	HERRIALDE URRUNA	ANTHONY MANN
18	20:30	PRINCIPE, 7	ZORIONA	INCORRECT@S
18	23:00	PRINCIPE, 7	UDA MIN GAU BATEKO SEXU-KOMEDIA	WOODY ALLEN EZAGUTU
19	16:30	PRINCIPE, 9	LARAMIEKO GIZONA	ANTHONY MANN
19	22:30	ASTORIA, 4	HANNAH ETA BERE AHIZPAK	WOODY ALLEN EZAGUTU
20	19:30	ASTORIA, 4	BROADWAY DANNY ROSE	WOODY ALLEN EZAGUTU
20	22:30	ASTORIA, 4	VERA DRAKE	ZABALTEGI
21	20:00	ASTORIA, 4	SID ETA NANCY	INCORRECT@S
21	22:30	ASTORIA, 4	BROADWAY DANNY ROSE	WOODY ALLEN EZAGUTU
22	16:00	ASTORIA, 4	T-GIZONA	ANTHONY MANN
22	20:00	ASTORIA, 4	MOOLAADÉ	ZABALTEGI
23	20:30	PRINCIPE, 9	ROGER ETA NI	INCORRECT@S
23	22:30	ASTORIA, 4	LARAMIEKO GIZONA	ANTHONY MANN
24	16:30	PRINCIPE, 6	HERRIALDE URRUNA	ANTHONY MANN
24	19:30	ASTORIA, 4	ZORIONA	INCORRECT@S
24	22:30	ASTORIA, 4	UDA MIN GAU BATEKO SEXU-KOMEDIA	WOODY ALLEN EZAGUTU
25	16:00	ASTORIA, 4	MOOLAADÉ	ZABALTEGI
25	21:00	ASTORIA, 4	ROGER ETA NI	INCORRECT@S
25	23:00	PRINCIPE, 9	VERA DRAKE	ZABALTEGI

EUSKARAZ BIKOIZTUTAKO BERTSIOA

Egunero goizeko 10etatik aurrera, 2.500 ikasle bertaratuko dira.
 Belodromoko emanaldi ikusgarriena, 400m²-ko pantaila erraldoiaz.

SPY KIDS 2: AMETS GALDUEN UHARTEA

Larunbata 25, 16:00etan
 Emanaldi bakarra Antzoki Zaharrean

AZTI IKASLEA

